

The Mamzerus Crisis & Solutions

Show# 27 | July 11th 2015

שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן מט סעיף ג

כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם להורות בהם, שבקל יכול לטעות ויתיר את הערוה וגורם להרבות ממזרים בישראל.

ט"ז שם ס"ק א

כן פירש"י משמע דנתינת קידושין אין קפידא כ"כ דהיינו לסדר הקידושין תחת החופה שאין שם הוראה ואם כן בגט היה נמי לנו לומר כן דהא כללינהו בחדא מחתא אבל לפי האמת אינו כן דבנתינת קידושין אין שם הרבה פרטים באותו סידור ואין מצוין שינויים שם ששייך בהם הוראה אבל בסידור גיטין הרבה מאוד פרטים וזהו ודאי בכלל הוראה ואין ליתן לסדר גיטין אלא למומחה ברבים וכן המנהג בינינו שמכבדין בסידור קידושין אפילו אינו למדן גדול משא"כ בגט ועיין מ"ש בהקדמה בפ"י פשוט דכל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין דהיינו אפילו דברים שאין בהם קולא יטעה אפילו הכי לא יתעסק בהם אלא צריך שידע הכל על בורין וזה משמעות הלשון בטיב גיטין וקידושין.

בית שמואל שם ס"ק ד

להורות בהם. בט"ז מדייק דוקא להורות אסור אבל לסדר קידושין מותר דאין שם להורות אבל לסדר הגט די ש הרבה פרטים אסור לסדר אא"כ יודע בטיב גיטין:

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ג סימן כג

בקידושין שבטעמפל של רעפארמער שניסת לאחר לענין הילדים כ"ד טבת תשכ"ה. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מהר"ר מאיר הלוי שטיינבערג שליט"א חבר הבד"צ דלאנדאן ענגלאנד.

בדבר האשה שניסת לתלמיד בסעמינאר הרעפארמער לראבייס בטעמפל שלהם בלאנדאן, ולפי דברי האשה לא היו שם שומרי תורה אלא רק חבריו מהסעמינאר, וזה ברור שהראבייס דרעפארמער הם כופרים ביותר וגרועים מסתם רעפארמער שהם מסיתים ומדיחים ופסולים כולם לעדות, אף שלא נתקבל עליהם בב"ד בפניהם כי מאחר שמפורסמים לכופרים ומסיתים ומדיחים וידועים למכירה, הוא רק גילוי מלתא בעלמא הוא שא"צ

לדין קבלת עדות, עיין בספרי אגרות משה חלק אה"ע סימן ע"ז לענין אלו שעובדים בפעקטערעס בשבת, ובסימן פ"ב ענף י"א ד"ה דהנה ברמב"ם לענין ידועים לכופרים. אך צריך לחקור מה שאפשר אולי היו שם שני אנשים כשרים לעדות אף שמסתבר שהאמת הוא כדבריה דמה יעשו בטעמפל של רעפארמער אנשים כשרים דהא אסור ליכנס לשם, ולכן אם לא יהיה באפשר לידע משום שזה יותר מכ"ב שנה שהיו הנישואין, יש לסמוך עליה שלא היו שם שומרי תורה אלא הכופרים חבריו. וגם ודאי לא עשו ענין נתינה כדין לקידושין.

ונשאר רק מה שדרו כמה ימים בחדר מרוהט בשם איש ואשתו הנה בעצם אין לחוש לרשעים כאלו שהם תלמידי רעפערמער סעמינאר וראבי"ס שלהם שהם כופרים בתורה ובמצות ועוברים על כל איסורי התורה בשאט נפש, לומר שלא יבעלו בעילת זנות שלכן נימא שבעלו לשם קידושין, שכן הא סובר הריב"ש סימן ו' והרדב"ז שהובא במל"מ פ"י מגירושין הי"ח שאף רק בחשודים על איסור נדה ליכא שוב החזקה דאין בועל בעילת זנות, ולהריב"ש ליכא החזקה אף באופן דמה שעברו על איסור נדה היה משום שלא היתה שם מקוה טהרה שהיה להם נסיון גדול לקיים איסור נדה, וטעמו נראה שהוא משום דעכ"פ שוב ליכא אן סהדי שלא יבעלו בעילת זנות, שאף אם האמת גליא כלפי שמיא שחשבו לקידושין הוא כקידושין בלא עדים, והמחבר והרמ"א פסקו כותיה. אבל אף אם נימא שגם ברשעים וכופרים הוא קידושין כסברת הגרי"א הענקין שליט"א בספרו פירושי איברא מטעם שליכא דין שיתכוונו לקידושי מצות תורה אלא לזה שלוקח זו לאשה הוא הכוונה שצריך דממילא ביאות דאחר שהכניסה לביתו הם ביאות דקנין, נמי אינו כלום בתלמידי הרעפארמער והראבי"ס שמסיתים ומדיחים שלא יעשו קידושי תורה רק דברי הבל שלהם שהרי הוא כמתכוונים ממש בדוקא שלא יהיה ביאתם לקידושי תורה שלכוונה זו גם להגרי"א הענקין אין לחוש כלל. ולבד זה מלשון כמה ימים דרו בחדר מרוהט שכתב כתר"ה משמע שהם ימים ולא שנים ואף לא קרוב לשנה, וגם שאינו בדירה קבועה, שקרוב לא היו יודעין מזה שני אנשים כשרים שאיש זה ואשה זו דרים שם בתור איש ואשתו אף אם היה במקום שיהודים דרים בהסביבה כי בדירה כזו זמן קצר כמעט שבנ"א לא הרגישו זה, וכ"ש כשדרו במקום שלא מצוי יהודים, וממילא לא היו קידושין, אף אם לא נאמין שלא חיו חיי אישות והיתה עדיין בתולה כשיצאה ממנו בגירושי ערכאות, ואף אם היתה בתולה אפשר משום שרק הערה בה ולא השיר הבתולים שלקידושין היה מועיל, משום דלא היו עדים ע"ז.

ולכן אף לכתחלה היתה מותרת להנשא בלא גט, וממילא כשרים הילדים לבא בקהל ישראל, ולענין כשרות הילדים הא עוד עדיף מהיתר הנישואין דאף אם נימא שהוא קצת ספק הא ספק ממזר כשר מדאורייתא, אבל בעצם אין ספק שהם כשרים. וגם כיון שלא היתה מקודשת ואינו פסול הרי לא נפסלה לכהונה ונמצא כיון שאבי הילדים הוא כהן הם כהנים כשרים לנ"כ ולקרא ראשון. ואף שלא קדשה קידושי תורה ונמצא שנולדים באיסור פנויה וגם ודאי לא הלכה למקוה מ"מ לא נפסלו מכהונה כדאיתא ביבמות דף ס' ואיפסק ברמב"ם פ"ט מאי"ב ה"ו ובש"ע סימן ז' סעיף ט"ו ועיין בב"ש סימן ד' ס"ק ט"ו שנולד מנדה שהוא פגום אינו לאיסורים והוא פשוט.

והגט שנתן בעל הראשון ששלח לי כתר"ה אינו כלום לבד מה שפסול הרי לא היתה נתינה כלל דהא מסר

לאביה שלא בב"ד ולא נעשה שליח ואף אם היה נעשה שליח הרי לא נתנו להאשה בב"ד שאינו כלום דהא אף בב"ד טועין לא היו מוסרין גט כזה ולכן לא היו אף ריח הגט לפסול מכהונה. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין

שו"ת מהרש"ם חלק ב סימן קי

להרב הגאון וכו' מו"ה אברהם יואל אבעלסאהן נ"י רב באדעס רוסיא:

מכתבו הגיעני וע"ד האשה העלובה שנשאת לבעל בקידושין שנעשו ע"י הרב הממונה מהממלכה והוא מהמתחדשים (רעפארום) וגם העדים שלו ולפי דברי האשה וקרובי' ה' שם רק מגולחים ומחללי שבת בפרהסיא ואחר שנולדו להם ד' ילדים בהיותם דרים יחד יצא הבעל לתרבות רעה ונעשה א"י ובהיותו עושה עוד מעשים רעים נתחייב מהממלכה לשלחו לסיביריען ונאבד ממנו משפט אנושיי ואין לו דמים ואשתו מותרת לאחר בדד"מ והגם שמדד"מ רשות לאשתו ליסע שמה ולדור עמו אבל ברשעתו איננו מניח אותה לבא אליו רק באופן שתעבור על דת עם ילדי' ויהיו כמוהו ולאשר האשה נחלית ובידה תעודת הרופאים שאם תתארך לישב בלא בעל הוא מסוכנת אם לא יתירו לה להנשא לאיש אזי תהי' מוכרחת ליסע אליו /היא/ ותעשה כרצונו להעביר על הדת עם ילדי' עכת"ד השאלה:

והנה כת"ר הביא דעת גאוני קדמאי דכה"ג דינו כעכו"ם ולא נקרא בן ברית כלל ומה שמועיל נתינת גט שלו הוא משום דאפקעינהו לקידושין א"כ לפ"ז צידד רו"מ דהגט הוא אך למותר אבל יש לפקפק דדוקא בצירוף הגט אפקעינהו אך שהביא רו"מ מספר זכות משה סי' ש"ב שחקר לדעת הסוברים דקידושי מומר הם רק מדרבנן איך יועיל הגט שנותן לאשתו שקידש בהיותו יהודי והביא מתשו' הרא"ם סי' ס"ו שהביא מתשו' הגאונים דגירושין של מומר מועיל משום תקנתא דעגונה כמו דהקילו בשאר דברים משום עגונה אבל מדינא י"ל דדוקא להחמיר קידושי קידושין ולא להקל שיהא גיטו גט ע"ש והז"מ תמה דגבי עדות ע"א לא הקילו אלא משום חומר שהחמרת עלי' בסופה וכו' א"כ אין ראי' משם להקל בגט של מ' אי נימא דדינו כעכו"ם גמור לכל דבריו וגם יש בעיא בש"ס דיבמות אם טעמא דע"א משום מלתא דעל"ג או משום דדייקא ומינסבא ולכן העלה דהא דמהני גט של מ' להפוסקים הנ"ל משום דאפקעינהו חז"ל לקידושין כיון שנשתמד ויצא מדת ישראל כהא דב"ב (דף מ"ח) גבי תלוה וקדיש וכו' הוא עשה שלא כהוגן עשו עמו שלא כהוגן ולפי טעם זה לא הי' צריך לגרשה כלל אלא דאפשר דאף לדעתם צריכה גט כיון דבשעת קידושין נעשו כדין אלא שאח"כ עשה שלא כדין לא אפקעינהו אלא ע"י גט וצל"ע ואח"ז הביא מהא דרפ"ק דכתובות גבי אין אונס בגיטין דמוכח דמשום תקנת עגונות אמרו אין אונס בגיטין ואפקעינהו לקידושין אף על גב דל"ש התם טעמא דדייקא ומינסבא אך דהרשב"א ואס"ז שם דגבי משאל"ס לא אמרי' דאפקעינהו דבכדי לא אפקעינהו חז"ל אלא היכא דאיכא בידה גיטא או בע"א מעיד שמת בעלה ודוקא בתלוה וקדיש דמעיקרא הי' הקידושין שלא כדין אפקעינהו אבל היכא דהקידושין כדין והשתא באו להפקיעם אי איכא סרך גיטא אין ואי לא לא עכת"ד. והנה בגוף הדבר אם י"ל דאפקעינהו גם בלא טעמא דדייקא ובלא גט יש להביא ראי' מדברי המפרשים שהביא הר"ן ז"ל בנדריים (דף צ') בהא דאמרה טמאה אני לך שכתבו דטעמא משום דאפקעינהו לקידושין ומתירים אותה לבעלה:

אבל בגוף הקושיא להסוברים דקידושי הנעשה א"י דרבנן אמאי מהני גיטו של הנעשה א"י אחר נישואין נלפע"ד לדון בדבר החדש דהנה ביבמות (דף מ"ט ע"ב) אמר אב"י הכל מודים דבסוטה אין הולד ממזר דהא תפסי בה קידושין ופירש"י דהא תפסי בה קידושין לאשה דאף לאחר שזינתה לא פקעי מינה קידושי הראשונים עכ"ל. וכ"ה בריטב"א ונימוק"י שם ומבואר מזה דאי לא הוו תפסי בה קידושין הוו פקעי מינה קידושין הראשונים כמ"ש האב"מ ס' ח"י בביאור היטב ד"ז ואני מצאתי ברמב"ן ורשב"א לעיל (ד' י"א ע"א) בד"ה אמר ר"י וכו' אלא סוטה גיטא גרידא הוא דבעי מבעל משום דאין קידושי סוטה נפקעין דהא אכי מצא בה ערות דבר כתיב וכתב לה ספר כריתות אם גרשה קידושין תופסין בה לכתחילה כשם שאין הראשונים נפקעים ממנה וכו' עכ"ל הרי מפורש דס"ל כדעת רש"י דאם אין קידושין תופסין בה גם קידושין הראשונים נפקעין ממנה וא"כ לשיטת הסוברים דקידושי הנעשה א"י הם רק מדרבנן דמדאורייתא עכו"ם גמור הוא הרי גם בקידוש בעודו ישראל ואח"כ נעשה א"י מדאורייתא נפקעין מהם קידושין הראשונים כיון דהשתא אין קידושין תופסין בה אלא דמדרבנן כיון דקידושי מ' חוששין להם ה"נ אין הקידושין נפקעין מהם מדרבנן וליכא אלא חשש דרבנן לכן בדרבנן שפיר מהני גט שלו להפקיע החשש דרבנן:

ובזה אמינא ליישב מה שהקשה החמ"ח באה"ע סוס"י י"ז בהא דמבואר בא"ע ס' ק"נ דהמגרש בגט פסול דרבנן ונשאת לא תצא ולא חילק כלל דבמזיד תצא ובס"י י"ז גבי משאל"ס אם נשאת במזיד תצא ולפמ"ש א"ש דלפמ"ש"ל דהיכי דאין קידושין תופסין גם הקידושין הקודמים נפקעים א"כ היכי דמגרש בגט כשר מה"ת אלא דפסול מדרבנן ונשאת לאחר דמדאורייתא מקודשת לשני כיון שהגט כשר מה"ת ואם הי' הבעל הראשון חוזר ומקדשה כעת לא יתפסו קידושין שלו כיון דקידושי שני הם כשרים מה"ת א"כ שוב נפקעו ג"כ קידושי הבעל הראשון וא"צ ממנו גט כלל מדינא לכן גם בנשאת במזיד לא תצא דליכא שום איסורא עלי' מכח זיקת בעל הראשון דכבר פקעו קידושי' לגמרי אבל בהא דמשאל"ס הרי מה שאסורה להנשא לכתחלה הוא משום דחיישי שמא בעלה הראשון עודנו חי דמיעוטא ניצלים במשאל"ס והרי באופן זה שהבעל עודנו חי באמת הרי לא מפסו /תפסו/ כלל קידושי שני וממילא לא יפקעו ממנה קידושי בעלה הראשון דגם אם הי' מגרשה עכשיו וחוזר ומקדשה הי' תופסין בה קידושין והויא שפיר א"א לכן כיון שנשאת במזיד שפיר חיישי' למיעוטא שמא בעלה הראשון עודנו חי ולפי הך צד שהוא חי הרי יושבת באיסור תחת בעלה השני לכן אמרי' דתצא ודו"ק כי נכון הוא מאוד כפתור ופרח בס"ד:

ובעיקר הדין דקידושי הנעשה א"י שדעת מהר"י מינץ ס' י"ב להוכיח שדעת הר"ח א"ז ור' טובי' דבישראל מ' הוי רק חששא בעלמא דמדינא עכו"ם גמור הוא הנה בברכ"י א"ע ס' ד' אות י"ד הביא ממהריק"ש שהביא מתשו' הרא"מ ס' נ"ז בשם מרדכי דהנבעלת למומר כנבעלת לעכו"ם וקנאין פוגעין בה והריק"ש הניח בצ"ע מהא דאעפ"י שחטא ישראל הוא והביא בשם תשו' שע"י דהרא"מ ס"ל דלא אמרו כן אלא לענין גיטין וקידושין אבל לשאר דברים הוא כעכו"ם ובתשו' ב"י דיני גיטין ס' י' הביא בשם ר"מ הבבלי כדעת הרא"מ והב"י חולק דלא מצינו קנאים פוגעים אלא בישראל הבא על העכו"ם ולא בבת ישראל לעכו"ם דקרקע עולם הוא וגם אין בעילתו בעילת זנות כיון שנשאה בקידושין וכתובה והברכ"י האריך דברצון ל"ש טעמא דקרקע עולם ואף דדוקא

בפרהסיא קנאים פוגעים מ"מ גם בצנעה איסורא איכא והביא מהגמ"ר פ"ד דיבמות בשם הר"א הגדול דגם בישראלית הנבעלת לעכו"ם קנאים פוגעים בה וכבר רמז הר"מ הבבלי בתשו' ב"י שם לזה אבל גם בתה"ד סי' רי"ט ורכ"ג ומהרי"ק שרש קע"ה ומהרי"ל בסוף תשובותיו פסקו כן וגם הביא מהרמב"ן במלחמות סו"פ ב"ס שכתב דהנבעלת מן העכו"ם אין קנאים פוגעים בה ולא מקרי ג"ע ולא משום דקרקע עולם הוא והר"ן לסנהדרין (ד' נ"ב) הביא מחלוקת הראשונים בזה וע"ש עוד סו"פ ב"ס מ"ש בזה עכת"ד הברכ"י שם. והנה בגוף דין עכו"ם הבא על בת ישראל עתו"ס יבמות (דף ט"ז ע"ב) ד"ה קסבר שכתבו בפשיטות דב"ד של שם גזרו ע"ז ומדאורייתא ביאת היתר הוא ועתש"ו נו"ב מ"ת חא"ע סי' ק"נ אך שכתבו דדוקא בצנעה ומוכח דס"ל דפרהסיא קנאין פוגעין בו דלא כהרמב"ן הנ"ל אך דבאמת דבריהם הם נגד ש"ס מפורש בע"ז (דף ל"ו ע"ב) אלא דאורייתא עכו"ם הבא על בת ישראל דמשכה בתרי' ואתו אינהו גזור אפי' ישראל וכו' ישראל הבא על הנכרי' נמי הלמ"מ הוא וכו' אלא דאורייתא בפרהסיא וכו' ובפרט דבדרך חיתון לכ"ע אסור מה"ת כדאי' בש"ס שם וקרא כתי' ולא תתחתן במ בתך לא תתן לבנו וכו' וא"כ לפ"ז אי נימא דמומר דינו כעכו"ם מדאורייתא אי נימא דבצנעה מותר מה"ת כדעת תוס' וגם בפרהסיא אין קנאין פוגעים בו כדעת רמב"ן במלחמות מ"מ דרך חיתון ודאי דאסור מה"ת ולפ"ז יש לתמוה בהא דמומר שקידש דקידושי קידושין לפמ"ש התוס' בקידושין (דף נ"א ע"א) ד"ה קידושין שאין מסורין לביאה דלרבא ל"ה קידושין והקשו דהא חייבי לאוין א"ר לביאה ותפסו בהו קידושין ותירצו דדוקא היכא דע"י הקידושין א"ר לביאה ל"ה קידושין אבל בח"ל גם קודם הקידושין נאסרו בביאה ע"ש א"כ בנ"ד אי נימא דדוקא דרך חיתון אסור תיקשי דהא הוי קשאמסל"ב שהרי ע"י הקידושין נאסר הביאה וגם לאביי דס"ל דקשאל"ב הוי קידושין הרי מבואר ברשב"א שם דאביי לית ליה הא דרבה והא דבמקדש אשה ובתה או ב' אחיות אין מקודשות היינו משום דהו"ל קשאל"ב ודוקא בקידש א' משתי אחיות דאינו אלא מספיקא הוא דמהני לאביי אבל היכא דע"י הקידושין ודאי אמל"ב גם אביי מודה דלא הוי קידושין ע"ש וע' באב"מ סי' ל"א סק"ג וסי' מ"א סק"א בזה וצ"ל דהנך פוסקים ס"ל כדעת ריטב"א קידושין (דף ס' ע"א) בהא דאפי' מאה תופסין בה דכל חד שביק רווחא לחברי' והביא בשם מורו דמ"מ אפשר שאסור /שאסורה/ בביאה לאותן שקדשוה שאין אשה א' ראוי /ראוי' / לכמה אנשים ואף על גב דהוי קשאל"ב אתיא כאביי דהוי קידושין וקיי"ל כוותי' ע"ש ומוכח דגם בודאי אמל"ב הוי קידושין ולשי' הרשב"א י"ל דס"ל דגם בצנעה ובלא חיתון איכא איסור תורה א"כ אין האיסור ע"י הקידושין או דס"ל דמומר אין דינו כעכו"ם ולפ"ז מ"ש הברכ"י בשם שע"י בישוב דברי הרא"מ דדוקא לענין קידושין ישראל הוא אבל מ"מ הנבעלת לו קנאין פוגעים בה צ"ל דאף דא"כ הוי קשאמ"ל דע"י הקידושין גם בצנעה אסורה לו היינו משום דגם בצנעה אסורה מה"ת:

והנה נראה להביא ראיה לזה מדברי מד"ר שה"ש בפסוק לבבתני אחותי כלה וגו' נשי דור המדבר כשרות היו כיון שהגיעו לאותו מעשה של עגל לא נתנו כלום מנזמיהן וכו' וכיון ששמעו שהן אסורות להן מיד נעלו דלתותיהן ובמ"כ פי' שהן אסורות מפני שבעליהן הי' עע"ז נעלו דלתותיהן מלהבעל להם וביד"מ כתב ע"ז שפירוש מ"כ אין לו שחר ופי' הוא מפני שפרסו נדה ודבריו אין להם שחר דאין זה נעילת דלת שהרי יכולים הי' ליטהר בטבילה וגם לשון ששמעו שהן אסורות להם אינו עולה לפי פירושו לכן נראה דהעיקר כפי' המ"כ והיינו משום דמומר הוא

כעכ"ם ודרך חיתון לכ"ע אסור וגם בלא"ה אסור מה"ת או עכ"פ מגזירת שם ואף שאין למדין הלכה ממדרש היינו במקום שיש סתירה בש"ס אבל הכא י"ל דכונת ש"ס דיבמות דקידושין קידושין מדרבנן ואין סתירה לדברי המדרש אבל י"ל דנהי דאסורים להבעל להם מ"מ הקידושין חלים אף שאמל"ב מטעמא דכתיבנא לעיל:

ומעתה נשובה לנד"ד דלפי דברינו להסוברים דקידושי מומר הם רק מדרבנן גם בקידשה בעודו ישראל והמיר אח"כ פקעו קידושין ראשונים מדאורייתא וליכא בה אלא איסור דרבנן:

וכה ראיתי למעכת"ה שכתב דלפמ"ש בחו"מ סי' ל"ד סי"ז דכל שאינו במקרא וכו' ה"ז בחזקת רשע ופסול לעדות מדבריהם וה"נ בנ"ד שהיו אצל החופה רק אנשים שאין יודעים אפי' צורת אותיות ולא שומרי מצות א"כ הי' פס"ע ובראשית השקפה תמהתי ע"ז דהא מבואר באה"ע סי' מ"ב דבקיודשי תורה אין מתבטלין ע"י פסול העדות שמדבריהם וא"כ ה"נ בנ"ד אך לפמ"ש"ל דלהסוברים דקידושי מומר רק מדרבנן פקעי הקידושין של תורה גם בהמיר אח"כ ונשאר רק קידושי דרבנן יש לקיים דברי כת"ר דלגבי קידושי דרבנן שוב מהני פסול דרבנן של העדים לבטל הקידושין אולם אחר העיון ג"ז ליתא חדא שהרי בשעת קידושין שהי' קידושי תורה והועיל אז עדותן של אלו וכיון שכבר הוחזק עדותן לא מיפסיל גם לאחר שהמיר ופקעי קידושי תורה כדקיי"ל גבי עד א' כמ"ש הר"מ פט"ז מסנהדרין וע' בש"ש להקצה"ח שמעתא ד' סופ"ט ועוד שהרי כל פסול דרבנן צריך הכרזה וכל זמן שלא הכריזו עדותו כשר וגם לענין איסורא דינא הכא /הכי/ כמ"ש בכה"ג סי' מ"ב בהגב"י אות קע"ז בשם מהריב"ל דכל זמן שלא הכריזו הקידושין כשרים וכן מצאתי בתשו' רשד"ם חיו"ד סי' נ"ג וכ"ה בתשו' עבוה"ג סי' ס"ז וכ"ה בתשו' ב"י סי' י' וכ"ה בפרישה א"ע סוס"י קנ"ב ואף שדעת מהרי"ט ח"ב א"ע סי' מ"ג דלגבי איסורא א"צ הכרזה כבר כתב המל"מ פ"ד ממלוה ה"ו דהיכא דלא נודע בבירור אם עבר אלא דנפסל מדרבנן משום דשמא עבר לכ"ע לא נפסל בלא הכרזה וע"ע בתשו' מבי"ט ח"א סי' רפ"ז באמצע התשו' בזה והן אמת דבתשו' רש"ל סי' ל"ג מוכח להקל בעדות כיעור משום שהעדים הוחזקו לריקים ופוחזים אבל בתשו' רע"א סוס"י צ"ט צידד דדוקא בדרבנן יש להקל בכה"ג ולפמ"ש בתשו' פנ"מ סי' פ"ט דעדות כיעור רק מדרבנן י"ל דמה"ט סמך רש"ל להקל וע' בשו"ת צה"ב שבסוף ספר ב"מ סי' ח' דס"ל ג"כ דעדות ע"ה מיפסל בלא הכרזה וכן נראה מסברא כיון דחזקתו פסול עד שיוודע שהוא כשר אבל בתשו' ב"י שם מבואר דבזה"ז אין לפסול עדות ע"ה ואין לחלק בין ע"ה לע"ה ומ"מ י"ל דבהחזק לרע מעללים גם הוא מודה א"כ להסוברים דקידושי מומר דרבנן יש להקל גם בלא הכרזה אלא דמ"מ כיון שכבר הוחזק עדותן צ"ע להקל מטעם זה אבל נראה דהא בסוס"י מ"ב מבואר דהמקדש לפני פס"ע מדרבנן אם רוצה לכנסה צריך לקדשה שנית א"כ הרי הם לא עשו כן ועשו באיסור ולא הוחזק עדותן מדרבנן עדיין כלל:

והנה מעכ"ת הביא עוד סמוכין להקל מדברי בעל העקדה פ' תצא דאחר שהמיר נפקע ממנו קשר הדתיי אלא שצריך גט מפני קשר הנימוסיי ובנ"ד שנפקע ממנו בדד"מ קשר נימוסיי המדינה א"כ הותר קשר האישות שביניהם ותמהני מאוד חדא שהרי העקדה הביא מקודם תשו' ח"א כי לא באה אליו המרה עצמיית אלא מקריית והוא כתב ע"ז שזה יתכן רק לפי דתה"ק ולא שיכנסו באזני גוי ולזה השיב הוא להגוי לפי דעתו ואיך נקח מזה

סמוכין להקל לפי דתנו ועוד שגם לפי סברת בע"ק הגם שחמרו /שאמרו/ חז"ל דינא דמ"ד זהו לגבי עיני ממון אבל לא לגבי איסורא כנודע ולפי דתנו לא אבד נימוס אישיי שיהא דמו מותר ואשתו מותרת אולם אם הי' אובד זכות אישות בדת ישראל יש להביא סמוכין מהא דאיתא בב"ר פ' נ"ח פל"ב תאבד דוברי כזב וגו' מדבר בדואג ואחיתופל וכו' זה התיר ג"ע ושפ"ד וכו' אמר לשאול וכי יש אישות לדוד הלא מורד במלכות הוא וחשיב כמת ועכשיו התיר קונעתו ועשה אותו זיטויטוס וכאלו הוא מת ודמו מותר ואשתו מותרת וכו' ופי' במת"כ שעשהו משולל ומוסר מן החיים שעשאו כחיה בעלמא הפקר כחיות השדה ע"ש הרי מבואר סברא זו והגם שקורא אותו מתיר ג"ע ושפ"ד היינו מפני שבאמת לא הי' לדוד דין מורד במלכות לפי שנמשח ע"פ נביא למלך אבל לולא זאת כמו שדמו של מורד במלכות מותר כן אשתו מותרת ואף דבש"ס דגיטין (דף כ"ח) גבי יוצא ליהרג כל זמן שהוא חי אשתו אסורה לכל י"ל דהתם לא נעשה עוד כהפקר ורק הב"ד ימיתוהו במיתה שנתחייב בה משא"כ בזה וע' בירושלמי פ"ב דסנהדרין ה"ג כד תיפוק פקפוקתך יהו אומרים עליך שופך דמים אתה ומכשול עון עשה עומד להכשל בא"א לפי שתבעה לתשמיש מוטב אחת ולא שתים וכו' עדיין מחוסר כסא אתה וכו' ומוכח דאי לאו דמחוסר כסא הוית שריא לי' ג"כ וע"ש במרה"פ בהא דנקט מבוא בדמים דם נדה ושפ"ד הא דלא קאמר באשת איש דדוד לשיטתו חשבו כאלו מת ואשתו מותרת וסיים שאין למדין מדברי אגדה ובאמת דלק"מ דלשון דמים תרתי משמע להכי נקט דם נדה ושפ"ד ומצאתי בתשו' רדב"ז חלק ז' סי' כ"ט שכתב דטעמו של דוד שתבעה לתשמיש משום דהוי סבר דאשתו מותרת לפי שהי' מורד במלכות אשתו למלכות כשאר נכסיו אבל טעות הוא ואפשר הי' סובר דאפקעינהו רבנן לקידושין וטועה הי' בזה וע"ש מ"ש עוד בזה וע"ש בהגהת צי"ר שרמז ג"כ לדברי ב"ר הנ"ל ועכ"פ בנ"ד שנתחייב בזה רק מדד"מ של אה"ע אין שום סברא להקל ע"פ סברא זו. +ומ"ש בפנים מדברי ב"ר הנה בש"ס דסנהדרין (דף י"ט) מבואר דטעמו של שאול הי' מפני שקידש במלוה ופרוטה ומוכח דלא כב"ר הנ"ל ועתו"ס מ"ק (דף כ"א ע"א) ד"ה דאלת"ה וכו' הואיל והנביא אמר מות ימות ה"ז כמת וכו' אבל אין מזה ראי' כמובן+

וגם מ"ש כת"ר לדין מכח אומדנא דאדעתא דהכי לא נשאת והביא מדברי הב"ח א"ע סי' קנ"ז שכתב דאם המיר אחר נישואין יש סברא יותר להקל הנה הב"ח לא כ"כ להתיר אשתו כיון שהמיר רק שכלפי מ"ש הב"י עמ"ש הטור ואפי' קדשה אחר שהמיר דטפי רבותא בקדשה אחר שהמיר לזה כתב דיש סברא להיפוך ולא נמצא בשום פוסק להתיר אשת ישראל שהמיר ורק לענין יבום דנו בזה מכח האומדנא ובפרט לפמ"ש בשו"ת מעיל צדקה סי' ד' דכיון דאין פותחין בנולד דלא שכיח צ"ל דכל קושיות הש"ס בב"ק רק על יבמה שנפלה לפני מוכה שחין שהי' כבר מו"ש בשעה שקדשה בעלה ובתשו' ח"צ סי' מ"א באמצע התשו' תי' בע"א משום דכל זקיקתה ליבם הוא רק בשעת מיתת הבעל ואז כבר הי' הנולד לפניך ע"ש וזה ל"ש בנ"ד לגבי קידושי הבעל עצמו:

והנה במה שהארכתי לעיל מדברי הסוברים דקידושי מומר הם רק מדרבנן דמדינא הוא כעכו"ם גמור הי' נראה להביא ראי' מדברי התוס' פסחים (דף כ"ח ע"ב) ד"ה כל ערל וכו' שהקשו גבי בן נכר שהוא מומר אמאי אצטרין קרא שאוכל מצה ומרור פשיטא דחייב דהא חייב בכל מצות האמורות בתורה וכו' ושם (דף ק"כ ע"א) ד"ה כל בן נכר לא יאכל בו בו אינו אוכל אין לפרש אינו חייב לאכול דהא וודאי חייב לאכול דהא חייב בכל המצות אלא

שאינו רוצה ונראה דמיירי בישראל מומר בשעת שחיטה וחזר ועשה תשובה ואף על גב דישראל מעליא הוא כיון שלא נמנה עליו בשעת שחיטה שוב אינו אוכל בו ע"ש ומוכח דמדאורייתא ישראל מעליא הוא לכל דבר אבל בתוס' יבמות (דף ע"א ע"א) ד"ה בו וכו' הביאו ג"כ ד"ז וכתבו דפשיטא דחייב לעשות תשובה ולקיים כל המצות א"כ י"ל דודאי אם יעשה תשובה יהי' דינו כישראל אבל כל זמן שאינו עושה תשובה דינו כנכרי גמור וכבר נחלקו הפוסקים בדין מומר אם נחשב בן ברית וזה כמה שנים הבאתי מדברי תו"ש יומא (דף נ"ו) שכתבו דכותים גרי אריות בני ברית נינהו א"כ ה"ה מומרים אולם אח"ז מצאתי בת"כ ר"פ ויקרא אדם לרבות הגרים מכם להוציא את המומרים ומה ראית לומר כן אמור אדם לרבות המומרים מכם להוציא הגרים אחר שריבה הכתוב ומיעט ת"ל בני ישראל מה ב"י מקבלי ברית אף הגרים מקבלי ברית יצאו מומרים שאינן מקבלי ברית ע"ש ורמז לזה גם בירושלמי פ"א דשקלים ה"ד הרי דמומרים אינם בכלל בני ברית אבל י"ל דאינו בכלל מקבלי ברית אבל בכלל בני ברית נינהו ועמג"א סוס"י קפ"ט מדברי תוס' סנהדרין (דף ע"ב) ובאבן העוזר שם בזה. ואחרי שדעת רוב הפוסקים דקידושי מומר מה"ת א"א להקל מטעם זה לבד:

והנה ר"מ האריך למעניתו דכיון דלפי דברי האשה וקרוביו שהי' בעת הקידושין עדים רשעים מחללי שבת ועוברים על כל העבירות והרב המסדר הי' מהמתחדשים (רעפארמיע) וגם המקדש הי' ממחללי ש"ק בפרהסיא ואכל ביו"כ וקרא את חבריו רשעים כמוהו א"כ מתחלה הי' הקידושין פסולים וגם אם אולי הי' שם גם איזו כשרים לעדות אולי לא ראו הנתניה ולדעת רא"ה וריטב"א שבקצה"ח בנמצאו קצת פסולים בטל עדות כולם ולשי' הש"ך אם כולן לא נתכוונו לעדות בטל עדות כולן והנה אם ספק שמא הי' שם כשרים א"א להקל מספק דשמא רק הכשרים הוזמנו לעדים לראות הקידושין א"כ נתכוונו הם לעדים ולא שאר האנשים ובכה"ג לא נתבטל עדותן ע"י הפסולים כנודע וא"א להקל בספק א"א ואף שהמסדר הי' פסול הוא איננו עד ולדברי כת"ר במדינות אשכנז אשר רוב הרבנים הם המתחדשים יהי' כל הנשים הנשואות בחזקת פנויות ומ"ש מדברי שו"מ תליתאה ח"א סי' רל"ט שאם המסדר משיג גבול הקידושין פסולין הדבר פשוט שכ"כ רק דרך אזהרה לכתחלה לחוש לקדש שנית כדין אבל ח"ו להתיר האשה בשביל זה וכבר כתבתי כן בכמה תשובות אך לפמ"ש כת"ר שבנ"ד האשה וקרובי' אומרים ברי' שלא הי' שם עדים כשרים כלל וגם כי ע"פ רוב החזן מהטעמפיל הוא עד קידושין והא פסול לעדות וגם המקדש הי' מומר לחלל שבת בפרהסיא בשעת קידושין ולשי' כמ"פ קידושיו הם רק מדרבנן ואיכא עכ"פ ס"ס ונולדו יחד ב' הספיקות שפיר יש מקום להקל ואף דבעלמא אין האשה נאמנת בברי' שלה לומר שהעדים הי' פסולים דחזקת ב"י כשרים עדיף מרובא וכן קרובי' אינם נאמנים דאל"כ כל א' יחפה על ב"א אך בנ"ד שחזקתן פסולים יפה כתב כת"ר דדמי להא דיו"ד סי' ט"ז דגבי חש"ו ששחטו רוב מעשיהם מקולקלים ומ"ש עוד מהא דכל המחובר לטמא ולא לחנם הלך זרזיר אצל עורב והביא מב"ק (ד' צ"ב ע"ב) ובאמת שבגמ' לא הובא גופא דעובדא והדבר מבואר בב"ר פ' ס"ה בימי ר"ח רבה עלה זרזיר א' לא"י וכו' מהו דניכלוני' א"ל אזלין יהבו יתי' על איגרא וכל עוף דשכן על גבי' מיני' הוא וכו' ואתא הדין עורבא מיצראה שכן על גבי' אמר מסאב הוא וכו' לא לחנם הלך עורב אצל זרזיר וכו' ע"ש אך דבאמת אין לבנות יסוד ע"ז דהא רבנן פליגי אר"א בהא וקיי"ל כרבנן וע' תשו' מהרלב"ח סי' ק"ד בביאור ד' רי"ף ורמב"ם בזה וליכא הוכחה מזה להקל

באיסור א"א. וגם מ"ש שהקרובים מעידים על פסלות העדים ונאמנים אף שמגיע עי"ז הנאה לקרובם כמ"ש בחו"מ סי' ל"ז ס"ט הוא תמוה דגם אם הקרובים עדים כשרים לא הי' בידם לפסול העדים שלא בפניהם וכבר כתב הב"י בא"ע סי' מ"ב בשם מ"כ דאפי' אם הי' העדים פס"ע מדאורייתא אם לא נתקבלה עדות פיסולם בפניהם אינו כלום וסיים דמי שהורה להתירה בכה"ג ראוי לנדותו ולהענישו ע"ש עוד בזה. ואני מצאתי תשו' זו בשו"ת ר"י בן הרא"ש סי' פ"ב באורך ומכ"ש שהם קרובים ואינם נאמנים בזה ולכן אין מזה שום סניף להקל אבל מ"מ באמירת ברי שלה יש לסמוך להקל בכה"ג כמ"ש ר"מ מדברי הרשב"א והפ"י קידושין בקו"א וכבר האריך הרחיב הדיבור בזה בשו"ת השיב משה חאה"ע סי' ס' דרך הראשון נתיב י"ט אך דמ"מ טענת הברי שלה ל"מ אלא לגבי עצמה ולגבי מי שהעיד לה וכהא דנשאת לאחד מעידי' אבל להנשא לבעל שהוא אינו יודע מפיסול העדים איך ישאנה וכבר העלה בתשו' הש"מ שם לחלק מה"ט בדין כיעור וקדל"פ בין היתרה לבעל ובין היתרה לנטען ע"ש ותבין ועוד דגם בהא דנשאת לאחד מעידי' שהם טוענים ברי ומהני גם נגד החזקה הרי לכתחלה לא תנשא ול"מ ברי שלהם אלא בדיעבד ואיך נתיר לה להנשא לכתחלה ואף שבנ"ד הוא מקום עיגון וכדיעבד דמי כמ"ש ר"מ באורך אכתי על מי שבא לישאנה הרי אצלו הוא לכתחלה:

אולם לענ"ד יש לדון בזה כיון דעכ"פ מצוי טפי שיהי' העדים פסולים במעשה רב מהמתחדשים כזה וכל אשר סביב רשעים יתהלכו א"כ עכ"פ ספיקא איכא אפי' ליכא רוב גמור מ"מ מצוי הוא להיות כן וכבר נתבאר דגבי מומר שקידש איכא קצת פוסקים דקידושיו רק מדרבנן א"כ אף דרוב פוסקים מחמירים מ"מ איכא ס"ס להקל דכבר נתבאר בתשו' מהרי"ק שורש קע"א ושו"ת גא"ב סי' ס' ושו"ת רח"כ יו"ד סו"ס י"ט דהיכא דספק א' שכיח טפי להקל מצרפין ספק ב' אף שמצוי טפי להחמיר וה"נ בנ"ד ובפרט דלשי' כמ"פ גם ספק שאינו מצוי מצטרף להקל ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' נ"ג סק"ב ובנ"ד הס"ס הוא בעיקר הקידושין וכל חזקת א"א שלה מתבטל למפרע וע' מהרי"ט ח"א סי' קל"ח דיש להקל בס"ס בקידושין אך כפי הנראה ג"ז לא נתברר אם המקדש הי' מחלל ש"ק בפרהסיא בשעת נישואין כ"א ע"פ האשה ואם מפני שהמיר אח"כ הרי לא נולדו ב' הספיקות ביחד וא"א להקל משום ס"ס כנודע:

אולם נראה לפמ"ש בשו"ת בש"ר סו"ס ר"מ דמי שנחשד בחשד בעלמא ואחר זמן נתברר הדבר להבא שוב מחזקי' למפרע משעה שנולד הספק ובחיבורי דע"ת סי' א' סק"ב הבאתי ראי' לזה מדברי רש"ל וט"ז וש"ך סי' י"ב סק"ד ואף שמדברי הב"ח חו"מ סי' ל"א ושע"מ שם סק"ב מוכח להיפוך אבל בהמיר גם הב"ח מודה ותדע שהרי דעת הב"ח עצמו ביו"ד סי' קי"ט דבהוציא ב"פ טרפה מת"י נחשד למפרע ואסור כל מה ששחט למפרע ומכ"ש בהמיר וכיון שבנ"ד גם בשעת נישואין/נישואין/ הי' מכת הפרוצים ולכן הי' קידושיו בפני רב המתחדש ואולי יש גם לברר שהי' עכ"פ פריץ במעשיו א"כ כשהמיר הוכיח סופו על תחלתו שהי"ל גם אז דין מומר ושפיר איכא ס"ס שנולדו ב' הספיקות ביחד והנה לכאורה י"ל גם עכשיו שמא הרהר המומר תשובה בלבו כדקיי"ל במקדש ע"מ שאהי' צדיק ונמצא רשע וכן י"ל לענין פיסול העדים לחד דיעה שבסו"ס י"מ אבל מלבד שדעת מהרמ"פ דדוקא במקדש ע"מ שאני צדיק חיישי' לכך כיון שאמר כן בתנאו וכ"ה בתשו' רדב"ז ח"א סי' ק"מ ועתש"ו עבוה"ג סי' ל"ד ויש להביא ראי' מהא דנדרים (ד' ס"ה) קונם שאני נושא פ' שאבי' רע וכו' שעשה תשובה

וכו' הרי הוא כנולד הרי דחשש עשיית תשובה הוא מלתא דלא שכיחא גבי רשע והו"ל נולד ואף דבתשו' הרא"ש כלל י"ז דין ב' גבי הריגת מסור מוכח דמשום חומרא דא"א בכל גווני חיישי' שמא עשה תשובה מכל מקום בנ"ד מעשיהם מוכיח עליהם כיון שהלכו חשכים לעשות מעשה הקידושין לפני רב המתחדש רגל"ד שלא עשו תשובה ובפרט עכשיו שהמיר לעבוד ע"ז הרי מבואר בע"ז (ד' ל"ג) גבי ישראל שהלך לתרפות דאין לתלות דלמא הדר ב' ע"ש ובע"ז (דף י"ז) כל דפריש ממינות וכו' וכל באיה לא ישובן וגו' ע"ש לכן אין לחוש לזה בנ"ד:

והנה עוד יש לדין דגם ע"י שהמיר אחר נישואין אף דספק הראשון אם העדים הי' פסולים נודע מאז מ"מ יש להקל דהא כל טעמא דבנודע ספק א' מקודם אין ספק ב' מצטרף הוא משום דסד"א להחמיר מדאורייתא כדעת רוב הפוסקים דלא כרמב"ם וכבר הוחזק ספק א' לודאי לכן אין להקל כשנולד אח"כ ספק ב' ומה"ט לשי' רמב"ם באמת מקילין גם כשנולד סד"א ונתגלגל אח"כ לדרבנן כמ"ש הכ"מ פ"ט ממעה"ק הי"ג ובספר ב"א חדר י"א א"כ הכא דספק א' מצוי יותר שהעדים פסולים גם אי נימא שאינו רוב גמור ומיעוט המצוי להיפוך כבר כתב בשפ"ד סי' ל"ט סק"ג דזהו רק מדרבנן אסור ועמ"ש בדע"ת בפתיחה לסי' ל"ט סוף אות ג' בזה א"כ מדאורייתא גם אחר שנודע ספק ראשון שריא דתולין במצוי אלא דמדרבנן אסורה דחיישי' למיעוט המצוי א"כ כשהמיר אח"כ ונולד ספק ב' אולי כדעת הסוברים דקידושי מומר רק מדרבנן ופקעי' קידושין ראשונים מה"ת כמש"ל א"כ שפיר מצטרף לס"ס להתירה לעלמא וגם בלא"ה י"ל דמדאורייתא מוקמי' לה בחזקת פנוי' וע' בר"ן פ"ק דקידושין בסוגיא דנתן הוא ואמרה היא ובתשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"ח באורך:

ומ"ש רו"מ לצרף מה שנשלח לסיביריען מכח אומדנא כמו שצייד בתשו' חסל"א אלא שדחה מפני שכבר נשאת לו וזה יש לדחות כמ"ש רו"מ באורך הנה כפי הנשמע מתבטלת במדינתכם גזירת סיביריען ויתבטל צד היתר זה וגם בלא"ה קשה לדון בזה מכח אומדנא שהוא דבר שאינו מצוי ואין פותחין בנולד כמש"ל. והנלע"ד כתבתי:

שו"ת מנחת יצחק חלק ב סימן סו

בנדון נשואי ערכאות, וקידושי ריפורם, ובנוגע לענין הכשר הולד לקהל.

ב"ה אור ליום ועש"ק שמות לפ"ק גראסוורדיין יצ"ו. לרב גדול אחד, (א) ע"ד דאיתא בתשו' לבושי מרדכי (חא"ע סי' מ"א), בשם הגאון מוויטצען ז"ל, דחשש בעיקרא דדינא בנשואי ערכאות, משום דשו' אנפשי' חתיכה דאיסורא, אשת איש אני, ואמתלא ל"מ כמ"ש הטו"ז (ביו"ד סי' קפ"ה) בשם מהר"ל מפראג, דלהכי בהחזקה נדה ל"מ אמתלא, משום דלאו כ"ע ידעו מן האמתלא, והגאון בלבו"מ השיב ע"ז, דהאחרונים הקשו ע"ד מהר"ל, מהא דכתובות (כ"ב) במעשה באשה וכו', דמסתמא הוי ברבים, וכן בפלתי הקשה (מא"ע סי' קע"ח), דאפילו ברבים מהני אמתלא, ועוד י"ל שמה שאומרים כי על הציוויל - עהע היתה אמירתם, אין כאן חזרה רק פירוש, ומהני אפילו במקום דל"מ אמתלא, כמ"ש בחמ"ח (סי' כ"ט), אפילו בעדים דאינם חוזרים ומגידי' אפילו ע"י אמתלא, מ"מ נאמנים לחזור ולפרש דבריהם, עיין שם. הנה עיקר דבריהם הנ"ל, אינם באים מן החדש, שכבר קדם בת' פני יהושע (חא"ע סי' א'), שהעיר על דברי הריב"ש (סי' ו'), שהיא מקור הדין לנשואי ערכאות, מהא

דאיתא בש"ע (א"ע סי' י"ט), באיש ואשה שבאו ממדינת הים, היא אומרת זה בעלי, והוא אומר זו אשתי, אם הוחזקו בעיר ל" יום הורגין עלי' עיין שם, וגם כאן ליחוש משום חזקה. דבודאי היא אומרת בעלי, והוא אומר אשתי, דלמא קדשה בצנעה בפני עדים והלכו להם, ות' דהא דסוקלין על החזקות, ר"ל שאין חזקה אחרת לפנינו, כ"א כאשר הוחזקו, כן נשאו זה לזה מעולם, אבל אם יש חזקה איפכא, כגון שנתחברה אצלו בלא נשואין, ואף על גב שאמרו שהם איש ואשתו, כיון שנותנים אמתלא לדבריהם נאמנים וכמבואר בא"ע (סי' ט"ז וקנ"ב) עיין שם, וע"כ דס"ל לפשיטות, דבכה"ג אף ברבים מהני אמתלא, וכ"ז שייך ג"כ בנד"ד, דנודע דנשאו זה לזה בנשואי ריפורם, ויש לדון רק על עיקרא דקידושי ריפורם, אם יש ממש בהם עכ"פ לחומרא, אף בנוגע להכשר הבת, שמתנהגת בדרכי התורה והיראה, שנולדה מבעלה השני, בלא גט מבעלה הראשון, שנשאה לו בנשואי ריפורם, וכת"ה בנה עיקר היתרה בביטול הקידושין, משום שידוע שהשייכים להטמפל, הם מחללי שבת ועוברי עבירה שפסולים לעדות מה"ת, והוי קידושין בלא עדים, ואפילו אם אירע שהיו שם כשרים ג"כ, אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ואפילו כשמיחדים עדים, הם מיחדים את הפקידים שלהם, שבודאי המה פסולי עדים, והנה אף דבנוגע להתיר האשה בעצמה בלא גט, יש לפלפל הרבה בזה כדלהלן, אבל בנוגע להיתר הבת, יש לצרף כל מש"כ כת"ה, וגם עצת הגאון מהרש"ם דלהלן, ובנוגע לזה, יש להזכיר, דבעלה הראשון השליש גט בפני ב"ד ביד שליח, אחרי שכבר נולדה לה בת מהשני, ולא נמסר לידה עוד.

(ב) והנה ראשית דברי כת"ה לברר, היכא דייחדו עדים פסולי דאו', דאין כאן קידושין כמבואר (בא"ע סי' מ"ב סעי' ה'), הנה עדיין צריכין אנו למודעי בזה, לפי מש"כ הב"ש (שם ס"ק י"ט) בשם הש"ג (פ' ז"ב) דאפילו מי שפסול לעדות דאו', אינו פסול אלא לדבר שהוא חשוד בו, לכן אם קידש לפני גזלנים, חוששין לקידושין, אולם סיים הב"ש דלא משמע כן מדברי כל הפוסקים, עיין שם, וגם הבאר היטב (סקי"ד) הביא פלוגתא בזה, וז"ל המקדש בפני גזלן י"א שהיא ספק מקודשת, והרד"ך כתב דאין לסמוך עליו עיין שם, והנהו יש אומרים כנראה כוונתו, על הש"ג וכמ"ש הפת"ש (שם סקי"ט), ואף שכתב הב"ש דלא משמע כן מכל הפוסקי', ראיתי להגאון מפינסק ז"ל, בספרו שו"ת זקן אהרן (ח"א סי' פ"א) שחשש לדבריו, וצווח שם ככרוכי' על השואל שרצה לבטל הקדושין מטעם פסולי עדות, דיש לחשוש לדברי הש"ג ועוד טעמים כדלהלן, אלא דהוא מיירי בסתם פסולין, ולא באלו שפרשו עצמם מדרכי הצבור ובנו להם במה לעצמן, וכופרים בעיקר ובתורה מן השמים, ודינם כמינים, וגם שם לענין היתר האשה בעצמה, ונד"ד לענין היתר הבת משום חשש ממזרות דקיל משם.

(ד) והנה מה שכתב בת' זקן אהרן שם, בהסבר הדברים, לחלק בין היכא שצריכים להגדתם, דאז בודאי אינם נאמנים גם להש"ג, כגון כשיש הכחשה בינו לבינה, ואנו צריכים להגדת העדים, אין סומכין על עדותם, ורק בקדושין שאינם צריכים להגדת עדים, וכגון ששניהם מודים, אלא שצריכים שיהי' עדים בשעת קדושין, דגזה"כ דמקדש בלא עדים לא הוי קדושין, לענין זה שפיר הוי עדים להש"ג עיין שם, הנה כבר קדמו בכל זה בתשו' נובי"ק (א"ע סי' נ"ז), והובא בפת"ש שם.

(ה) עוד הביא בת' זקן אהרן שם, דעת הסמ"ע (ח"מ סי' ל"ד סקנ"ז) שאפילו בעובר עבירה שיש בו מלקות אין

נפסל לעדות עד שידע שבכך הוא נפסל, ונה"מ תמה עליו, דהרי הוא רשע, והתורה אמרה אל תשת רשע עד, והזקן אהרן מיישב דבריו עפ"י דברי הש"ג הנ"ל, וא"כ גם לפי דברי הסמ"ע המחללי שבת במדינת אמעריקא, /אמריקה/ שנזהרים יותר בעדות שקר מעון חלול שבת, אין נפסלים לעדות כל זמן שלא הזהירו אותם שנפסלים לעדות עכ"ד.

(ה) ועוד יש להביא לזה, מדברי הרי"ף הובא בב"י חו"מ /סי' ל"ד/ שם, גבי הנהו קבוראי, דס"ל דגם בעבירה דאו', אם לא התרו בהן, א"כ אינם מחויבים מלקות, ל"ה רק פסולים מדרבנן, והסכים עמו הטו"ז שם, ובעל בני שמואל וכנה"ג, והרי המקדש בפסולי עדות דרבנן חוששין לקדושין, ואף שהב"י ובש"ע /חו"מ/ (שם /סי' ל"ד/ סעי' כ"ד) פליג עליו (ועי' בתשו' מהרי"א אסאד ח"ב סי' ט"ו), מ"מ לחומרא יש לחוש גם לזה, וגם יש לחוש למש"כ הרמ"א (שם בא"ע סי' מ"ב סעי' ה') דמקדש לפני פסולי עדות דאו' מטעם רשעתן, די"א דחוששין לקדושין דשמא הרהרו תשובה בלבן עי"ש, ובת' זקן אהרן שם, חשש גם לדברי הנמו"י (פ' ז"ב) דכתב דדוקא רשע דחמס פסול לעדות אשה עיין שם.

אבל בכל זה יש לחלק בין סתם פסולי עדות מחמת עבירה, ובין אותם שפרשו מדרכי צבור וידועים לכופרים ומינים כנ"ל.

(ו) והנה מה דגם לפסק הש"ע דאף בלא התרו בו פסול, מ"מ צריכים להעיד עליו בב"ד, וכמ"ש בש"ע (סעי' כ"ה), ועוד יותר יש לומר דמה"ט ליכא בזה"ז פסולי עדות דאו', לפי מה שהעיר בקצוה"ח (בח"מ שם סק"א), דהרי עכשיו ליכא מומחין, וקבלת עדות בזמן הזה אינה אלא מתקנת חכז"ל, וא"כ מה"ת עדיין כשרים הם, ואף שכתב ליישב זאת בדרך אפשר, מ"מ חש גם לזה בת' זקן אהרן שם.

(ז) אבל שפיר צדקו דברי כת"ה, דבדידהו דידוע ומפורסם מעשיהם ושיטתם של הריפורם ומנהיגיהם שהמה מחללי שבת בפרהסי' ואינם מאמינים בדברי רבותינו, שייך בהו אנן סהדי וא"צ לקבלת עדות, וכמ"ש בשיטה מקובצת (ב"ק קי"ב) בשם הראב"ד, דבדבר הידוע לב"ד אין צריך בזה לקבלת עדות, דלא תהא שמיעה גדולה מראי', וכ"כ בח"ס (א"ע ח"א סי' ק'), שכל עדות שהוא עי" אנן סהדי, אין צריך בזה לקבלת עדות, וכ"כ בת' ב"ח סי' ק"ב דבמחלל שבת בפרהסיא כיון דאיכא פרוסום א"צ לקב"ע עיין שם. וכה"ג העיר בת' זקן אהרן שם על תשו' פני ארי' המובא בפת"ש (א"ע סי' מ"ב) דלא ס"ל כן עיין שם, והביא ג"כ מדברי התוס' יבמות (פ"ח ד"ה אתא גברא), וש"ך (חו"מ סי' מ"ו) בשם מהרי"ק ורמ"א א"ע עיין שם, (אכן טעם זה לנו בנד"ד גם לגריעותא כדלהלן).

(ח) והיוצא לנו מזה, דכל מה שא"ל בהיתר בזה הוא משום דיש לחלק בין הריפורמים ובין שאר פסולי עדות דאו', ומטעם שהם מינים ודינם כצדוקים, וכמ"ש כת"ה, ועי' גם בספרי (ח"ר סי' קל"ז אות ה') שהבאתי מדברי החת"ס (ליקוטים סי' פ"ט), וביתר ביאור בת' מהר"מ שיק (או"ח סי' ש"ה), ובנד"ד מה שנוגע בדרך כלל מחמת חשש תערובת פסולים במשפחתם, אין כאן, דנודע יחוסם שרק מחמת סיבת פרנסה הלכו לסידור קדושין לשם,

אם כן היה אפשר לומר דהא דיש לחוש לקדושיהם הוא רק מחמת דשמה הי' גם כשרים אצל הקדושין, אבל זולת זה אין לחוש מטעם הנ"ל, ואם הי' ידוע לנו שלא היו אז בעת הסידור קדושין בשם רק מקהל עדתם, אפשר להקל, ואף דעדיין יש לחוש לאנשים פרטים שבהם, שנודע שנתחברו עמהם רק מחמת שיוכלו לילך אחרי שרירות לבם בלי בושה וכיב"ז, ובהם י"ל שרק דינם כמו שאר פסולי עדות שיש לחוש לחומרא מטעמים הנ"ל, אולם מחמת שגם בכהאי גוונא הוי רק מחמת חומרא, א"כ בהנספח להם יש להקל משום דכל באיה לא ישובון וכיב"ז, ומכ"ש דאנו דנין רק על היתר ילדי כנ"ל.

(ט) אבל לפי אמירת בעלה הראשון היו שמה בעת החופה, גם מקהל עדת ארטאדאקסען /אורתודוקסים/ וי"ל שהיו שם עדים כשרים, ואף דבאם ייחדו עדים פסולים, שפיר הביא כת"ה מדברי הפוסקים שהביא בכנה"ג (בא"ע שם סי' מ"ב אות קס"ח) שהמהר"י ווייל (סי' ז') והרש"ך (ח"א סי' כ"ה) ס"ל דכיון שייחדו עדי פסולין אין קדושיו קדושין, אבל המהריב"ל ז"ל (בס"א כלל י"ז סי' ק"א) ס"ל דאין לסמוך ע"ז להקל להתיר אשה לשוק עיין שם, אבל באמת כתב כת"ה דנתברר לו שהריפורמים במדינה זו אין מיחדים עדים תחת החופה כלל, ולכאורה הי' אפשר לדון אם אותם העדים שמיחדים לחתום התעודת קדושין כפי נמוסי המדינה, אם לא נקרא יחוד עדי קדושין כמו שכתב כה"ג בס' בית מאיר (א"ע שם) והובא בפת"ש (שם ס"ק י"א) דמה שנוהגים לשאול לעדים תחת החופה אם הטבעת שוה פרוטה כמבואר ברמ"א /אה"ע/ (שם סי' ל"א סעי' ב'), הוי כמזמין אותם לעדי קדושין, וכתב שכן כוונת הש"ך עיין שם, וא"כ י"ל דהה"ד מה שמזמין אותם לחתום השטר קדושין שלהם הנ"ל, אולם בעיני ראיתי שאף בחופת הארטאדאקסען שאותם החותמים על התעודה אין נותנים עיניהם על גוף הקדושין, אמנם אם נאמר דאותם שעומדים שם הוי עדים מטעם אומדנא גדולה וידיעה בלא ראי' וכדלהלן, אז י"ל דגם אלו הוו עדים, אבל צ"ע עוד אם יש לאלו דין יחוד עדים להקל.

(י) ועוד י"ל דכל זה אם הבעל בעצמו ייחד העדים אבל היכא שנתייחדו מעצמם, או המסדר קדושין ייחד אותם בלא רשותו, א"כ י"ל דל"מ יחוד, וכמ"ש בכנה"ג (שם אות קס"ט) בשם בני שמואל (בביאורו לחו"מ סי' ל"ו) ומהר"א הלוי ז"ל, ותמה שם על הרש"ך ז"ל שלא כתב כן עיין שם, וכה"ג כתב החת"ס שם, עפ"ד האבני מלואים (סי' מ"ב) ועוד פוסקים, וכ"ז באם באמת ייחדו עדים פסולים, אבל עוד יש ספיקא במציאות גם כן, דכיון שהיו שם גם מעדת הארטאדאקסען מכירהם וידידיהם, דלמא ייחדו מהם לחתימת התעודת קדושין וכיב"ז, ודלמא אינם מיחדים כלל לחתימת התעודה באותו שעה, כי אינני יודע מנהגם.

(יא) ועוד כתב החת"ס שם, אחרי שבירר דאומדנא מבוררת כעין אומדנא החובל ונחבל (עי' סמ"ע וש"ך חו"מ סוס"י צ') מהני גם בעדי קדושין, דהא מדבר דבר ילפינן, ומכ"ש היכא דליכא הכחשה, דמסברא לא בעינן עדים כלל, רק מגז"ה דבר דבר מממון, א"כ דון מיני' ומיני', והביא ראיות לזה, ומה דמצינו בפוסקים דל"מ, הוא משום דל"ה האומדנא כעין חובל ונחבל, וא"כ ק"ו ב"ב של ק"ו (בנדון דידי') שהיו רבנים ומסדר קידושין ומברכים ויצאו בחזקת נשואה, אן סהדי וכלנו עדי מסירת הקידושין מיד החתן ליד הכלה, ובאמירה הגונה עפ"י רב המסדר הבקי בדינים בטוב קידושין, פשוט יותר מביעא בכותחא דא"צ לקדש שנית, והביא מדברי הגאון במקנה (סי"ל)

שכל עדותינו בקידושין אינו אלא עפ"י אומדנא בעלמא שמכסין פני הכלה, ואין העד יכול להעיד שזאת היא הכלה אלא באומדנא שהשושבינון הושיבוה באפריון וכדומה, ועפ"ז העלה דלא יופסל ג"כ ע"י צירוף פסולים וקרובים אפילו למאן דפוסל אף בקידושין, דכל עדות דהיא ע"י אן סהדי פסולים וכשרים מצורפים, אלא כל אן סהדי לא צריך כלל, וכמ"ש הרמב"ם (סוף הלכות גירושין) עיין שם, ובפת"ש (שם) הביא כן גם מתשובת חו"י (סי' י"ט) עיין שם.

(יב) ומה שכתב כת"ה ע"ד החת"ס הנ"ל דבנידון דידן לא שייך זה, דהא לא זהו רק שם שהיו רבנים יראים הבקיאים בדינים בטוב קידושין, אבל כאן שהיו רעפארמען, אין כאן שוב אן סהדי דהא יש שוברו עמו עכ"ד, לא הבנתי דהא החת"ס אזיל שם לומר דאף אין צריך קידושין שנית, ע"כ בודאי צריך להיות שם מסדר בקי בטוב קידושין, ובזה שפיר בנידון דידן שוברו עמו, דאין ספק דאם היה הנדון אם יש לקדש שנית, בודאי היו צריכין לקדש שנית, כיון שהמסדר קידושין רשע, אבל אן איירינין אם יש לחוש לקידושין לחומרא, אם כן כיון שהיו שם כשרים בשעת החופה, וכל העומדים בזממוטי/במזמוטי/ חתן וכלה, עדים בדבר (עי' שם בלשון החת"ס), אף אם לא ראו הקידושין בעצמן, מטעם אומדנא כעין חובל ונחבל, א"כ גם בכעין נדון דידן עדים הם על הקידושין הגרועים כמו שהם, ובכה"ג ליכא משום נמצא קאו"פ לפי דברי החת"ס, ומה שכתב כת"ה דמאלה הראשונים שהקשו מקידושין וגיטין הנעשה בפומבי, ש"מ דלא סבירו להו כסברת החת"ס, הנה דבר זה לא נעלם גם מהחת"ס בעצמו, וכתב דבאמת בתוס' (מכות ט' ע"א) לא הקשו מקידושין, וכן ברמב"ן (ב"ב, דמייתי הש"ך בסי' ל"ו) לא הקשה מקידושין בפומבי כמו בחופה עיין שם, ואף מאותן שהקשו, עכ"פ לענין שיהי' מהני עדות בידיעה ברורה בלא ראי' אין סתירה מדבריהם, ונפקא מינה למה שמבואר להלן.

(יג) והנה כת"ה כתב עוד לומר, דאף שאין מיחדים עדי קדושין, מ"מ כיון שלשיטת הרמב"ם בראי' לבד אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, וכמבואר בחו"מ (סי' ל"ו סעי' א') השיטות בזה, ואף שגם הכשרים לא נתכוונו להעיד, מ"מ הא לדעת הש"ך (שם סק"ג) היכא דהכשרים וגם הפסולים לא נתכוונו להעיד, אמרינן עדות שבטלה וכו', וגם יש שיטת הריטב"א (פ' האיש מקדש) דבקידושין דאין העדות בא לאמת הדבר, אלא משום גזה"כ, אף אם למיחזי אתו בטל כל העדות, וא"כ יש ג' ספקות, להיתרא, א' שיטת הרמב"ם להש"ך והריטב"א, דבטל כל העדות, ב' דלמא לא היו כשרים כלל שם, ג' דלמא לא ראו הכשרים את מעשה הקדושין ול"ה משם אחד, משום דהוי כמו ספק על ספק דרס, עכת"ד.

(ד) הנה אף דמודינא דהוי ספק אם היו שם כשרים, אף לפי דברי הבעל שהיו שם מידידיהם מעדת הארטדאקסען, אבל כנודע שתחת שם ארטדאקסען במדינה זו יוכלו להיות גם פסולי עדות, שרק אם הוא חבר לביהכ"נ ארטדאקסען, נקרא עליו שם ארטדאקס, אף שבעניניו הפרטיים מתנהג ככל החפשים, וביותר באותן שהולכים לבית תפילתם של הריפורם, אף רק לצורך שמחתם, כי לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב וכו', אולם בשאר הספקות שכתב כת"ה, עדיין יש לפלפל, דאף שחששו לדעת הרמב"ם והריטב"א לחומרא וכמ"ש בקצוה"ח (שם), אבל עדיין אין בזה ספק השקול כדי להצטרף לס"ס לקולא, דהרי רוב הפוסקים לא ס"ל כשיטת

הרמב"ם, וכמ"ש בת' משכנות יעקב (הביאו הפת"ש שם סק"ו), וגם כתב דדברי הש"ך בשיטת הרמב"ם הם כנגד כל הפוסקים עיין שם, ובנוגע לדברי הריטב"א, הרי הריטב"א בעצמו סיים, דאין זה דעת מפורשים ז"ל, וראוי להחמיר, הרי כתב זאת רק להחמיר ולא להקל עי"ז, ועוד מצינו פוסקים דס"ל דלא אמרי' כלל בקידושין דנמצא קאו"פ בשעת קדושין בטל כל העדות, וכמ"ש בב"ש (סי' מ"ב סק"ח) בשם הרא"ש, דנתבטלו העדות היינו לענין דאין הב"ד יכול לפסוק על עדותו, אבל בעת הקדושין עדיין לא נתבטל עדותו, א"כ הקדושין היו קדושין כשרים, וע"ע בת' נובי"ת (סי' ע"ו) דכתב עוד טעמים דל"ש בקידושין הא דנמצא קאו"פ עדותו בטלה, ובס' ערך ש"י (אה"ע שם) הביא כן משו"ת בשמים ראש (סי' ל"ז) וחתום עלי' ישעי' מטראני עיין שם, ונוסף ע"ז דברי החת"ס הנ"ל, דאף אם ייחדו בפירוש עדי פסולין, מ"מ כיון שדעת הבעלים אינם אלא על הכשרים, לאו כל כמיניהו דפסולים, לבטל רצון הבעלים, וא"כ מכ"ש היכא דלא יחדו כלל פסולים דשייך לומר כן, וכ"ש בהצטרף לזה, שיטת החת"ס דבחופה בפומבי שייך אגן סהדי, לא מפסלי כלל משום צירוף קאו"פ כנ"ל, ובזה לשיטתו אף אין לצרף לספק, דאף אם היו כשרים דלמא לא ראו את מעשה הקדושין, דהרי כיון שהכשרים היו שמה, הוי עדות מטעם ידיעה בלא ראי' באומדנא גדולה כהאי.

(טו) ואף לשיטות הסוברים, דיש לצרף לס"ס אף ספק שאינו שקול, מ"מ הספק לבטל הקדושין בכה"ג אם היו שם עדי כשרים מטעם נמצא קאו"פ, הוי מיעוטא דמיעוטא כנגד רובא רובא פוסקים המחמירים מטעמים שונים כנ"ל, וביותר אם נאמר לצרף להס"ס דהיתרא את המיעוטא שיש לבטל הקידושין אף בהיו שם כשרים, א"כ יש לצרף ג"כ לס"ס דאיסורא, את המיעוטא, שיש לומר גם באם היו שם רק הפסולים, דהוי קידושין לחומרא, אם לא שנאמר דבכת שלהם ל"ש שום מהחששות שנאמרו בזה להחמיר כנ"ל.

(טז) ועוד יש ג"כ לדון מטעם דעכ"פ היו נשואי ערכאות, אלא דשפיר כתב כת"ה, דאין לחוש לזה בנד"ד לומר דהוי קידושין מטעם דא"א עושה בב"ז, משום דעל דעתא דקדושין הראשונים דל"ה כלום דר עמה, וכמ"ש כה"ג בתשו' הרא"ש והובא בטור (א"ע סי' קמ"א), וגם אני כתבתי מזה במק"א (ונדפס ביגדיל תורה מנחם אב תשט"ו), דבנוגע לפסול הבנים ע"י שלא נתגרשה בג"פ מנשואי ערכאות, י"ל עפ"י"מ שכתב הרדב"ז (ח"ג סי' תקמ"א) הובא בפת"ש (א"ע סי' י"ז סק"ד) לצדד, די"ל דאפילו לדעת המחמירים בחשש בעל לשם קדושין דדוקא גבי א"א דחמירא הצריכו גט שני מספק שמא בעל לשם קדושין, אבל לגבי יבמה לשוק דאיסור לאו הוא, לא מחמירין כולי האי עיין שם, א"כ י"ל דגם החשש ממזר ל"ה רק איסור לאו ולא גרע מיבמה לשוק כמבואר בת' רעק"א (סוס"י קכ"ד וקכ"ה) ועוד פליגו הפוסקים אם יש להקל בחשש בעל לשם קדושין, דלא תשאר עגונה כגון שהלך בעלה למדינת הים עי' ב"ש ובאה"ט (רס"י קמ"ח וקמ"ט), והרי כתב בת' רעק"א (שם סי' קכ"ג) והביאו בפת"ש (שם בא"ע סי' י"ז סק"ג) דלפוסלו מקהל אין לך עגון גדול מזה, מ"מ יש בזה לחזק המיעוטא לאיסורא גם בלא היו שם רק פסולי עדות, אמנם עכ"פ ספק א' איכא, דלעומת הס"ס לאיסורא, יש ס"ס להיתרא, כנ"ל, היינו כמו באיסורא יש לצרף ספק שאינו שקול, כמו כן בהס"ס להיתרא יש לצרף ספק שאינו שקול כנ"ל.

(יז) אחרי כותבי כל הנ"ל אמרתי אראה ציוני (שציינתי בספרי ח"א סי' צ"א) לת' מהרש"ם (ח"ב סי' ק"י וקי"א),

ע"ד השאלה מעיר אדעס /אודיסה/ ברוסיה באשה עלובה שנשאה לבעל בקדושין ע"י רב מהריפורם וגם העדים שלו, ולפי דברי האשה וקרובי' היו שם רק מגולחים ומחללי שבת בפרהסי', ואחרי שנולדו להם ד' ילדים יצא הבעל לתרבות רעה ונעשה אינו יהודי, ובהיותו עושה עוד מעשים רעים, נתחייב מהממלכה לשלחו לסיבער' /לסיביר/ ואינו מניח אותה לבוא אליו, רק באופן שתעבור על דת עם ילדי' ויהיו כמוהו, ולאשר האשה נחלית ובידה תעודת הרופאים שאם תתארך לישב בלא בעל היא מסוכנת, ואם לא יתירו אותה להנשא לאיש אזי תהי' מוכרחת ליסע אליו ותעשה כרצונו להעביר על דת עם ילדי', על כן דן שם אם יש לומר דאפקעונוהו רבנן לקידושין מיני', מחמת שנעשה מומר, ולדעת גאוני קדמאי דינו כעכו"ם ולא נקרא בן ברית, ואחרי שמסיק שדעת רוב הפוסקים דקדושי מומר מה"ת וא"א להקל מטעם זה בלבד, כתב עוד לצדד בכל צדי צדדים דהיתרא כעין הנ"ל, ומחמת שנפ"מ לענינא דידן אחזור עליהם כדי לראות מה שיש להביא מדבריו לנד"ד.

(חי) הנה השואל דשם (בסי' ק"י) כתב לצדד מטעם דברי האשה וקרובי', שלא היו בשעת קדושין רק פסולי עדות מחמת עבירה, ואף אם אולי היו שם איזה כשרים, אולי לא ראו את הנתינה, ולדעת רא"ה וריטב"א שבקצוה"ח בנמצאו קצת פסולים בטל עדות כולם, ולשיטת הש"ך אם כולן לא נתכוונו לעדות בטל עדות כולם, עכ"ד, וכל זה ככל המבואר בדברי כת"ה, אולם הגאון המהרש"ם כתב ע"ז, דאם ספק שמא היו כשרים א"א להקל, מטעם דשמא רק הכשרים הוזמנו לעדים לראות הקדושין, א"כ נתכוונו הם לעדים, ולא שאר אנשים, ובכה"ג לא נתבטל עדותן ע"י הפסולין כנודע, וא"א להקל בספק א"א ואף שהמסדר הי' פסול הוא איננו עד, ולדברי השואל במדינת אשכנז אשר רוב הרבנים הם המתחדשים יהי' הנשים הנשואות בחזקת פנויות, מ"מ מחמת שהאשה וקרובי' אומרים ברי שלא היו שם עדים כשרים כלל, וגם עפ"י רוב החזן מהטמפל הוא עד קדושין והוא פסול לעדות, וגם המקדש הי' מומר לחלל שבת בפרהסי' בשעת קדושין ולשי' כמה פוסקים קדושין הם רק מדרבנן, ואיכא עכ"פ ס"ס ונולדו ב' הספקות יחד, שפיר יש מקום להקל, ואף דבעלמא אין האשה נאמנת בברי שלה לומר שהעדים היו פסולים דחזקת ב"י כשרים, דאל"כ כל אחד יחפה על ב"א, אך בנד"ד שחזקתן פסולים, שפיר יש לסמוך על אמירת ברי שלה, אף להנשא לאחר שאינו יודע מפיסול העדים, מ"מ כיון דעכ"פ מצוי טפי שיהי' העדים פסולים במעשה רב מהמתחדשים כאלו וכל אשר סביב רשעים יתהלכו א"כ עכ"פ איכא ספיקא, ובצירוף הא דמומר שקידש דאיכא קצת פוסקים דקדושיו רק מדרבנן, ואף דל"ה ספק השקול מצטרף לס"ס לכ"פ, ועוד חזר לצרף מטעם שנעשה מומר (היינו אינו יהודי) עכת"ד.

(יט) והנה נד"ד קיל מהתם בעניני הנדונים, דשם דן לענין איסור א"א וכאן לענין ממזר דקיל כנ"ל, אבל בנוגע להצדדי היתרא, התם קיל מהכא, דבנוגע למומר מטעם חלול שבת, הנה אף דנודע דכעת הוא מחלל שבת, מ"מ היינו צריכים לברר עוד האיך הי' בזמן הקדושין, דמה שהלך לשם לסדור קדושין הי' משום פרנסת אביו כנ"ל, עוד אין לצדד בזה להקל במחללי שבתות דזמננו ומדינתנו וכמו שכתבתי מזה בספרי (ח"א סי' ו') עיין שם, ומכ"ש דאין כאן הצד דנעשה אינו יהודי, וגם טענת ברי אין כאן, דאדרבה הבעל אומר שהיו שם אנשים מעדת הארטאדאקסען כנ"ל.

(כ) ועוד שם (בסי' קי"א) חזר עוד הפעם לומר שעיקר מה יש להקל בנדונו, היא מה שהי' הקדושין ע"י רב ריפורמי ורובם ככולם מינים ואפיקורסים, והביא לזה מת' מהר"ם שיק (יו"ד סי' י"ט), ומטעם דנמצא קאו"פ, וכמבואר בת' ר"י בן הרא"ש (סי' פ"א), ודלא כהב"ש וש"ת בש"ר בשם הר"י מטראני (הנ"ל), ועל כן אף אם נימא דכיון דחזקת מעשיהם מקולקלים אינם מיחדים עדים, יש לצדד להקל, ועפ"ד הש"ך (בר"ס ל"ו), אבל יותר נראה שגם הם מיחדים עדים לקדושין, יען שצריכים העדים לחתום בפנקס כפי נמוסי המדינה, ובכה"ג שפיר י"ל דהקרובים נאמנים, ואין לחוש למה שדרו יחד כאיש ואשתו וכו' ומשום דהוא שעת הדחק להציל כמה נפשות מבוא בדמים בעוה"ב ח"ו יש להקל, עכת"ד, והנה מש"כ לענין מה שדרו ביחד, זהו כעין מש"כ כת"ה, אולם מה שמצדד מטעם דמיחדים עדים לחתום בפנקס, הנה כתבתי למעלה מה שיש להעיר בזה, וגם טענת ברי אינו כנ"ל, וגם כל הדוחק בשם הוא כדי להציל מהמרה האשה וילדי', ובנד"ד העלמה חרדית ואומרת שלא תנשא ויש לדון רק משום המצוה להצילה מכבלי העגון כל ימי' וצער ובושה שלה, אבל לעומת זה הנדון דידן קיל מטעם דהוי משום חשש ממזר כנ"ל, אולם עדיין יש להעיר בכל מה שכתבתי לעיל גם על דברי המהרש"ם וצ"ע.

(כא) אמנם עכ"פ יש להוכיח מכל הנ"ל, דיש בכדי סמיכה לומר דיותר מחשש ספק ממזר אין ואף דבספיקא דפלוגתא ס"ל להתשב"ץ (ח"ג סי' שכ"ז) הביאו בת' מהרש"ם (ח"א סי' ט') דאסור מה"ת, מ"מ כיון דלפי מה שמוכח מת' מהרש"ם (ח"ב שם) הנ"ל, דאם הי' ידוע דלא היו שם רק מהריפורמים הי' הקדושין בטלים בודאי להלכה, א"כ זה הי' ספיקא במציאות אם הי' שם רק פסולים או גם כשרים, וביותר לפי מה שצייד בפנ"י (קידושין ע"ג), והובא בת' מהרש"ם (שם ח"א), דאפילו בדאיכא רובא לאיסורא, הי' בכלל ספק ממזר יבא, עיין שם.

(כב) על כן אמרתי אשיבה אראה מה שכתב בת' מהרש"ם (ח"א שם), לענין השאלה בנשאת עפ"י ע"א שמת בעלה, וילדה וילד ואח"כ בא בעלה, ונתגרשה ממנו וגם מהשני, ויש חשש המרה בהולד אם נחזיקו לממזר, וגם סכ"נ להאם והולד, וע"ז כתב באמצע התשובה וז"ל, ולא אכחד כי אם הי' כת"ר מתייעץ עמי, טרם שעשו מעשה הגירושין של בעל הראשון, הייתי ממציא עצה ותושי' להלכה ולא למעשה, עפ"ד התוס' גיטין (ל"ג ע"א ד"ה ואפקעוהו וכו') שהקשה הר"ש א"כ יחפה על בת אחותו, דכשיבואו עדים שזנתה, ישלח לה גט ע"י שליח ויבטלנו שלא בפני השליח ופקעו קדושין, (עי' בתוס' (שם /גיטין/ ל"ב ע"ב ד"ה ור"נ וכו') דגם לרבי מודה בבטלו בפני א' לר"נ אינו מבוטל לכ"ע), ותי' הר"י כיון דכדין מחפה אין לחוש, ושם (בסוה"ד) תי' עוד, דהיכא דידיעין דלכך מתכוון לא מפקיען הקידושין, דלתקנה עשו חכמים ולא לתקלה שמתוך כך יהיו בנות ישראל פרוצין בעריות עיין שם, וא"כ לא מיבעי' לתי' הראשון פשיטא שהי' מועיל בנ"ד להכשיר הממזר למפרע, באופן זה שישלח לה גט ע"י שליח ויבטלנו בפני ע"א, וגם לתי' הב' י"ל דבכה"ג שעשאה בטעות ע"י ב"ד, אין בזה חשש תקלה ושפיר הפקיעו הקדושין למפרע, ועיי"ש ברשב"א ואס"ז (כתובות ג'), שתי' עוד דע"י הפקעת הקדושין גמר ויהב גיטא, מ"מ יש מקום לסמוך ע"ד התוס' וש"פ, שלא תירצו כן, ועוד י"ל דבנד"ד שיעשה בעצת ב"ד גם הרשב"א מודה עכ"ד, ואף שהתחיל שכותב זאת להלכה ולא למעשה, מ"מ מן מה שכתב שם עוד וחזר אחרי עצות האיך דיש לבטל הגט הקדום, ולכתוב גט אחר ע"י שליח ולבטל השליח וכו', וגם אם אינו דבר ברור, עכ"פ

י"ל דמה"ט היו ספק ממזר ומצטרף לס"ס, שהי' בעובדא דידי' גם ספק על הבעל, אולי לא הי' בדעת שלימה בשעת הקדושין, ורק משום שמצא בתשב"ץ הנ"ל, דבספק ממזר ע"י פלוגתת הפוסקים על האשה, והיא ספק ערוה, אסור מה"ת, וגם הספק אולי לא הי' בדעת שלימה בשעת קדושין, נולד מקודם, ולא באו ב' הספקות ביחד, ע"כ א"א להקל, ש"מ הא זולת זה הי' מסכים גם למעשה להיתר הנ"ל, וגם מוכח מדבריו שם, דהא דכתב דל"ה דבר ברור הוא רק משום שכבר נתן הגט, והעצות לבטל הגט הקדום ל"ה דבר ברור, אבל בנוגע להפקעת הקדושין בגט ע"י שליח, הי' מקום לסמוך ע"ד התוס' וש"פ, אף דהרשב"א והאס"ז לא ס"ל כן, וגם די"ל דבעצת ב"ד גם הרשב"א מודה, בצירוף הא דהוי עוד ספק שם כנ"ל. ועי' בת' נובי"ק (חאו"ח סי' ל"ה) מש"כ בענין פלוגתת הר"י והר"ת בתוס' דגיטין הנ"ל.

(כג) וא"כ בנד"ד דהגט ניתן ביד השליח כנ"ל, ועדיין לא קבלה את הגט עד היום הזה, ואף עוד לא ידעתי אם גם אפשר למצוא עוד הגט הזה, וגם שם של השליח לא נזכר בהכתב, ושנים מהחתומים על הכתב שהם הי' הרבנים דעיר הנ"ל, כבר הלכו לעולמם ושל"ח, (והשלישי החתום על הכתב אינו רב רק לקחו לצירוף), א"כ הרי אפשר להבעל לבטל הגט הראשון ושליחתו, ולצוות לכתוב גט אחר, ולעשות שליח אחר ולבטלו וכעצת המהרש"ם, ואף דעדיין יש לפקפק מחמת תירוץ הב' של התוס', ובנד"ד לא שייך מש"כ המהרש"ם שם כנ"ל, וגם אף שיש לחשוש לשיטת הרשב"א ואס"ז הנ"ל, מ"מ כיון שכבר נתבאר, דבנד"ד ל"ה בלא"ה רק חששא בעלמא, ומותר מה"ת כנ"ל, כנראה דבודאי יש לסמוך על עצה הנ"ל.

(כד) אולם אף דבכתב הנ"ל איתא, שמסר הבעל לשלוחו וכו', מ"מ כיון שלפי אמירת הבעל, שנתנית הגט ביד השליח, הי' משום להתירו לישא אשתו השני', וגמר זאת רק יום אחד לפני הנשואין השניים שהיו אז, א"כ בודאי הב"ד התירו אותו לישא אשה שני', מצד הדין המבואר בא"ע (סי' ק"מ סעי' ה'), באשה הנאסרת על בעלה, ושם איתא דמזכה לה גט ע"י אחר, ויש מחמירין בזה, ובת' חמדת שלמה (א"ע סי' ד') הביאו הפת"ש שם סק"ח (ובסי' א' ס"ק כ"ב), כתב דבמקום שאין מנהג אין להחמיר, היינו שאינם רשאים להחמיר, ומתירין בלא זיכוי עיין שם, ובתשו' ברית אברהם (א"ע סי' צ') מבואר דאף דלא מצרכין זיכוי, אבל עכ"פ ישלישו הגט ביד שליח להולכה, וכמו שעושין בנשתטית עיין שם, ואנחנו פה נוהגין בכה"ג לזכות לה גט, אבל לא ידעתי האיק' הי' נוהגין הב"ד הנ"ל, אם הזכו לה הגט או רק השליש הגט ביד שליח הולכה, ולכאו' נראה ממה שהאשה היתה בכל עת באותה מדינה, ולא מסרו הגט לידה, דבודאי לא רצתה לקבל הגט, ובכה"ג דהיא לפנינו בצועקת שאינה רוצה לקבל הגט לא מהני זיכוי, וכמו שכ' בתשו' פנים מאירות (הביאו הפת"ש שם סק"ז) ואף שיש חולקין כמבואר באחרונים, מ"מ כיון דג"כ ל"ה ודאי זכי' כיון דאין כאן ודאי א"א כנ"ל, כנראה שרק מסר הגט לשליח להולכה, ובזה שייך בודאי עוד עצת המהרש"ם הנ"ל.

(כה) אבל עדיין יש לחשוש, דלמא באמת הזכו לה הגט, ואם כבר נתגרשה שוב אין עצה הנ"ל, אולם י"ל בזה עוד, עפימ"ש שכ' בתשו' מהרש"ם שם, שבאם לא רצה הבעל לגרשו מרצונו, והב"ד כפווהו, הרי מדינא בעינן שיהי' העישוי בב"ד סמוכין, ועיין שו"ת משובב נתיבות (סי' ג') ובס' תיקון עולם (תיקון ג' סי' א' וג') ובפת"ש (סי' י"ל)

קנ"ד סק"ח) מש"ס דגיטין (פ"ח ע"ב) והריטב"א יבמות, וכיון דבזה"ז ליכא סמוכים, אלא דשליחותייהו דקמאי עבדינן, ומבואר ברשב"א (גיטין שם) דהיינו משום תקנת עגונות ומדרבנן, וצ"ל משום דאפקעינהו חכז"ל לקידושין, וכ"כ בנת"מ ריש סי' א' בשם רמב"ן ורשב"א וכ"ה ברשב"א (יבמות מ"ו ע"ב), א"כ שוב י"ל דמה"ט אין הולד ממזר עכ"ל, ועוד חזר ע"ז בסוף דבריו וסיים ולכן לא מצאתי תרופה להתיר את הולד זולת אם הי' הגט מעושה, בזה יש לצדד, ובכ"ז צ"ע למעשה, וגם דוקא אם הי' הכפי' בב"ד של ג' כמ"ש בתיקון עולם שם, ובהסכמת כמה גדולים בתורה ויראה, עכ"ל.

(כו) והנה בתשו' חמדת שלמה שם, א' מהטעמים שלא ניחא לי' בזיכוי הגט דהנה לפי מה דמשמע בא"ע (סי' קי"ד) דאשה שזנתה אינה מחויב לגרשה, וכ"כ בתוס' (ריש זבחים) להדיא, א"כ לפמ"ש הרמ"א דאפי' קיבל עליו ליתן קנס לא יגרש, יש מחמירין דהוי גט מעושה, ואף להמקילין היינו משום דיכול ליתן הקנס ולא יגרש ע"כ לא הוי גט מעושה, משא"כ כיון דבע"כ מחויב לישא אשה מה"ת, יכול להיות דהוי גט מעושה אף לדיעה קמייתא, בשלמא אלו הוי הדין ברור דצריך דצריך/המלה: דצריך, כפולה/ ליתן גט לראשונה, הוי גט מעושה כדין, משא"כ לפי מש"כ המהרי"ק דבזה ודאי לא גזר הגאון, ע"כ אם נכרחנו/נכריחנו/ חומרות יתירות ליתן גט לראשונה, יש לחוש לגט מעושה עיין שם, והנה בדעת הסוברים דמזכין לה גט, י"ל דס"ל להלכה דכופין אותו לגרשה בזנתה וכמ"ש המהרי"י באסאן (סי' א') וברכ"י (א"ע סוס"י י"א) ותשו' גא"ב (סי' ס"א) ועוד פוסקים, והביאם בתשו' מהרש"ם שם, וא"כ הוי עישוי כדין, אבל עכ"פ י"ל דהוי עישוי, ורק כדין, וא"כ בנד"ד דמוכח מגופא דעובדא, שלא הי' נזקק ליתן לה גט, רק בשעה שבא לישא אשתו השני', ולא רצו לסדר לו קדושין בלתי אם יתן גט לראשונה, הרי נכנס תחת סוג הנ"ל, דיכול להיות דהוי בכלל עישוי, ואנו צריכין לבוא לאפקעינהו כנ"ל, ושייך הצד היתר הנ"ל. וכ"ז רק לסניף בעלמא דלדינא יש לעיין עוד הרבה בזה.

(כז) ועוד י"ל דהרי לכאורה יש להעיר, בעיקר דין זיכוי לאשה שזנתה, וכבר יש לה בנים, דלא הוי זכות, אם נתגרשה בלא לשקוד על תקנת הבנים ע"י עצה הנ"ל, ורק י"ל כיון דאין לעשות כן בודאי א"א, דיש לחשוש לתי' הב' של התוס' ושיטת הרשב"א ואס"ז כנ"ל, ע"כ שוב הוי זיכוי, אבל בכעין נד"ד לפי מה שכתבנו לברר דאין על הבת רק חשש איסור ממזר מדרבנן, וע"כ יכולים להשתמש בעצה הנ"ל לתקן שלא יהי' כנ"ל, א"כ שוב הוי חוב להאשה אם הוי גט מאז, ולא זכי', וממילא לא חל הגט.

(כח) ועוד הרי הגט לא נמסר עוד לידה, וספק גדול אם עוד הגט בנמצא, כיון שהרבנים המסדרים כבר אינם בחיים, ושם השליח לא נכתב בתוך הכתב, ואף אם אפשר למצוא הגט והשליח, הרי אפשר לאבדו שלא יגיע לידה עוד, וא"כ הרי נודע דעת הרי"ף שחשש לו המהרי"ק בתשובה שם, דס"ל דאפילו כשיש זכות לה, לא מהני הזכי', רק שלא יוכל לחזור הבעל, אבל לא לענין היתרה, עד דמטו הגט לידה, ואם נאבד הגט או מת השליח בדרך וכה"ג, שא"א שיגיע לידה, להרי"ף אינה מגורשת, וא"כ שוב אנו צריכים שהבעל יגרשה עוה"פ, ואז נוכל לעשות כעצת המהרש"ם הנ"ל, ואף שהטו"ז (בסי' ק"מ סעי' ה') כתב, על הרי"ף שהוא יחיד נגד כל הפוסקים, וגם יש שס"ל בדעת הרי"ף שרק באמר תן ס"ל כן, ולא באמר זכה, דאז גם לדידי' לא בעינן מטא לידי', מ"מ

חזינן לחכ"צ בתשו' (סי' צ"ו), דהחמיר מאד לענין מומרת, שזיכה לה בעל גט ע"י שליח, דאינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה, ומה"ט החמיר דאף שצריכה לחשוב זמן הבחנתה משעה שמטא הגט לידה עיין שם, ובתשו' ברית אברהם (סי' צ' אות ד') ובס' בית מאיר על א"ע (שם סי' ק"מ) הביאו אותו, ועל דבריו בנה עיקר יסודו בתשו' חמדת שלמה הנ"ל, שסבירא לי' שלא לזכות גט להנאסרת על בעלה עיין שם, אולם להלכה קשה לסמוך ע"ז, דמשמע דכל מה שכתבו לחשוש בזה, הוא רק לחומרא, ועי' בפת"ש (שם ס"ק ח' ו"ג), אבל מ"מ קצת צירוף יש, כיון דכל עיקר אם הי' כאן זיכוי לא נודע לנו.

(כט) ועוד אף אי מטעם שכתבתי למעלה לצדד דל"ה זכי', משום דאין כאן ודאי א"א, דל"ה בנד"ד יותר מספק א"א ע"י ספק קדושין, לא מהני רק לומר, דאולי מהאי טעמא, גם כן, לא הקפידו הב"ד הנ"ל לזכות לה גט, אבל אם באמת הזכו לה הגט, אז ממ"נ אם הי' קדושין, הוי לה הגט לזכי', ואם לא הוי קדושין, מה לנו כל הטורח בנתינת הגט עוה"פ ע"י שליח כנ"ל, אבל עדיין לפי מה שכתב כת"ה, שגם בעלה השני עזב אותה אחרי כמה שנים, ואם בזמן זיכוי הגט, שהי' כעשר שנים אחרי שנתגרשה מהראשון בערכאות ונשאת להשני, כבר עזב אותה גם השני, שייך בזה מש"כ הפוסקים ובתוכם הנוב"י (סי' צ"ב), די"ל דבזינתה אינה מוחזקת להיות מזנה, ומה זכות הוא לה, וכה"ג לדידהו ל"ה ודאי זכי', ואינה מגורשת בודאי עד שיגיע הגט לידה, וביותר כעין נד"ד דזכיית הגט הוי' לרעת ילדי' שהיו לה מקודם מהשני כנ"ל, ומכ"ש אם אמרה בפ' שאינה רוצית בגט, אף להפוסקים שס"ל דבזכות גמור זכין בע"כ דידה, אבל בכה"ג דל"ה זכות גמור ל"מ הזכי', (אמנם אלו הענינים אם בעלה השני עזב אותה בעת נתינת הגט, ואם לא רצתה לקבל הגט, יש עוד לברר).

(ל) ועוד י"ל דדוקא א"א שזנתה או מופקרת לזנות וכגון שנשתמדה, שפיר הוי לה גטה לזכי' ולא לחובה, דכיון שזנתה או בודאי שתזנה, שוב אין לה שום הפסד, במה שאנו מחזיקים אותה לגרושה, דכיון שהיא ודאי א"א, והבנים מהבועל ודאי ממצרים, ואסורה לבעלה ולבועלה, וגם לכהן אם תתאלמנה אח"כ, מחמת הזנות בלתי הגט, משא"כ היכא דל"ה ודאי א"א, וע"י שאנו מחזיקים אותה לא"א מספק, אנו אוסרים אותה לבעלה ולבועלה וגם לכהן, והבנים שלה מהבועל ספק ממצרים, אם כן בודאי הי' רצונה שיתבררו הדברים באופן שלא להצטרך לגט, ותהי' מותרת בכל הנ"ל ובני' מהשני כשרים, ואין לומר דמה גרעי לה בזכית הגט, דממ"נ אם הוי' קדושין הועילו לה שהוציאה מאיסור א"א, ואם תתברר אח"כ שלא הוי קדושין מה הפסיד לה הגט, ז"א דמ"מ אף אם יתברר אח"כ של"ה קדושין מ"מ הגט פסלה מכהונה כמבואר (בא"ע סי' ו' סעי' ב') ברמ"א בשם ת' הרשב"א עיין שם, ואף דנאמר דבודאי הב"ד הנ"ל ל"ה יכולים לברר את טוב /טיב/ הקדושין כמו שאנו היום, מ"מ זה אין ראי' ששום ב"ד לא היו יכולים לברר דבר התלוי במציאות אם היו שם כשרים או לא (ואפשר גם בנוגע לדינא. דלמא תמצא ב"ד שיתירו אותה על סמך הסברות שלעיל וכיב"ז, לומר שהקדושין בטלים מעיקרא בלא שום ספק), וע"כ אנו צריכין להסכמתה דוקא לקבלת גטה. ודאתאן עלה, י"ל דהוי ס"ס, א' דלמא לא הי' כלל בענינו זכי' גט רק מסירה לשליח להולכה, ב' דלמא כהרי"ף, או שאר סברות דל"מ זכי' ול"ה גט עד שמטי לידה, וע"כ אולי אפשר לעשות כעצת מהרש"ם הנ"ל, להוציאה מחשש ספק ממזר.

(לא) והנה נראה דבעשיית עצה הנ"ל, לכתוב גט ע"י שליח ולבטל כדי לצרף להיתר טעם דאפקעינהו וכו', יש להזהר שלא לעשות כמו הנהוג עתה בהשולח גט ע"י שליח דמקבל עליו בחרם ובשבועה התורה שלא לבטל את הגט ולא את השליח, כמבואר בסדר הגט (סי' קנ"ד סעי' כ"ו), דהרי כיון שאנו משיאין לו עצה אח"כ לבטל, מדוע נגרם לו לעבור על שבועתו, ועוד יש הרבה פוסקים דס"ל דל"מ ביטולו מטעם כל מידי דא"ר = דאמר רחמנא = לא תעביד וכו' כמבואר בפת"ש (סי' קמ"א ס"ק נ"ט), וא"כ אם בלא"ה לא מועיל ביטולו א"צ לאפקעינהו, ולא הועילו כלום בעצה הנ"ל והוא פשוט, והנה אחרי כותבי כל הנ"ל, בא חכם גדול לגבולנו ה"ה הרב הגאון מוה"ר י' כהנמן שליט"א אבד"ק פאניוויזש וכעת בבני ברק, ואמר לי שכאשר שמע משאלה זו המציא הוא בעצמו עצת המהרש"ם הנ"ל.

(לב) אולם שוב ראיתי דיש לדון אם שייך בנדון כה"ג הא דאפקעינהו רבנן לקדושין מיני', לפי מה דאיתא בתוס' ב"ב (מ"ח ע"ב ד"ה תינח), דכתבו לתרץ על מה דלא קאמר שם, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, כדאמר בריש כתובות (דף ב' ע"א), ובהשולח (גיטין ל"ג ע"א, לענין ביטול הגט הנ"ל), משום דהתם לא קידש אדעתא דרבנן, כדקאמר הוא עשה שלא כהוגן עיין שם, וכן איתא כה"ג במרדכי (פ"ג דקדושין) עוד ביתר ביאור, בענין האומר לחבירו צא וקדש לי אשה, והלך וקדשה לעצמו, דמקודשת לשני, כתב שם בשם בזה"ל, ואין כאן לומר כיון שעבר השליח על תקנת הגאונים מאורי הגולה, כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מיני', דהא איכא חייבי לאוין ושניות וכמה עברות דאו' ודרבנן דתפסי בהו קדושין, וזה הכלל נראה להר"ם דוקא גבי' אם בטלו אינו מבוטל (דפ' השולח) אמרינן הכי, דהיינו דבר הבא לאחר זמן שקדשה, דאיכא למימר בשעת קדושין לא עבר, ובאשר הוא שם דיינינן לי', ואמרינן על תנאי זה קדשה שאם יעבור לאחר זמן אדרבנן שיבטל הגט ששולח לה שלא יהי' הקדושין חלין וכו' עיין שם, וא"כ בנדון דידן שעשה הקדושין בעבירה במה שהלך לסדור קדושין אצל הריפורמים, שמקושר בזה כמה עברות כנודע, א"כ הרי לא קדש אדעתא דרבנן, ולא שייך אפקעינהו, ואולי יש לחלק בין אם באנו להפקיע הקדושין מחמת עבירה שהי' בשעת קדושין, דבזה בודאי אמרינן דחזינן דלא עשה אדעתא דרבנן, ובין אם העבירה שרצונו להפקיע הקדושין מחמתן נעשה אחרי זמן, דאז אפשר לומר דאף דחזינן דלא עשה הקדושין אדעתא דרבנן. היינו דוקא בחדא מילתא אבל לא במילתא אחריתי, אבל מת' בית יצחק חא"ע (ח"א סי' ע"ג אות ט"ו), דכתב שם לחדש דלשיטת רש"י (שבת קמ"ה) דטעם נאמנות ע"א בעדות אשה הוא משום אפקעינהו, א"כ בקידש באיסור כגון אלמנה לכה"ג, לא יתירו אשתו אף בע"א, דל"ש אפקעינהו לשיטת התוס' והמרדכי הנ"ל עיין שם, ש"מ דלא ס"ל לחלק כנ"ל, ועוד צ"ע בגוף המצאת המהרש"ם ז"ל הנ"ל, דכיון דכל דאפקעינהו רבנן לקדושין מיני', הוא משום דעבר על תקנתא דרבנן, שלא לבטל הגט שלא בפני השליח. א"כ האיך אפשר להשיאו לו עצה לעבור על תקנתא דרבנן ואם משום תקנת הולד הותר לנו ליתן לו עצה כזה, הרי שוב לא עבר על תקנתא דרבנן ול"ש לאפקעינהו משום דכל המקדש אדעתא דרבנן וכו', והוי זה כעין מה שפלפלו המפרשים בענין היתר כרוך בצד האיסור ומתהפך וחוזר חלילה דאזלינן לחומרא והוא עפי"ד התוס' (פסחים כ"ו ע"ב, וב"מ דף ל' ע"א) בענין עלה עלי' זכר עיין שם, ויצא הדבר בהיתר עפ"י הכרעת גדולי התורה דארעא דישראל. והנני ידידו דושת"ה כה"י, יצחק יעקב ווייס.

הי' ולא חמר בן חלח כדי שלא יקחו אותו וישאר לו ליקח ממנו צער, כיון שנתן אמתלה לדבריו נאמן" ע"כ, הרי אף דעשה מעשה, שעשה סימן צראש הכבש ואעפ"כ מהני אמתלה. ויש מקום לומר דגם לפי דברי הטור"ז כאן בנידון דידן כצויל יהא נאמן באמתלה שלו דהא באמת נריך להבין שיטת הט"ז מדוע לא חכמי אמתלה בעשה מעשה היכא דיש אמתלה על מה שעשה המעשה דהא כמו שמועלת אמתלה על אמירה כמו כן נריך שתועיל אמתלה גם כן על מעשה ?

ונראה לומר שם באשה שאמרה עמאה אני ולבשה צגדי נדות או באמר על הכבש שהוא טריפה סובר הט"ז דלא מהני אמתלה דשם כיון שאמרה עמאה אני ואחר האמירה עשתה גם כן מעשה לבישה של צגדי נדות והחזק אמירת האיסור על ידי מעשה הבישה והוי כעין כוחזק דלא מועיל שום אמתלה גם בשויה חנפשה חתיכה דאיסורה, אבל היכא דאין כאן מעשה אחרת מלבד האמירה, חלף רק שהאמירה דהיינו השויה חנפשה חתיכה דאיסורה הי' רק ע"י מעשה כמו בנידון דידן שהאמירה שזנה עמה הי' על ידי מעשה הכתיבה אפשר דגם הט"ז יודה שאמתלה מועלת.

מעשה ועל מעשה אפשר דלא מהני חזרה על ידי אמתלה. דכנה איתא ציור"ד הלכות נדה סימן קפ"ה סעי' ג' אשה שלבשה צגדים המיוחדים לימי נדותה ואח"כ אמרה טהורה אני אף על פי שנתנה אמתלה לדבריה אינה נאמנת. הרי להדיא דעל מעשה לא מהני אמתלה, איברה לדברי הש"ך שמוסיק דדוקא היכא דאמירה היתה מספיקה ואז חס הוסיפה מעשה כדי לחזק הדברים אז אמתלה אינה מועלת דאם כדבריה למה עשתה המעשה, אבל במקום דאי אפשר בלא המעשה וגם לפי האמתלה הי' מוכרח לעשות המעשה אז שפיר אמתלה מועלת, וא"כ גם בנידון דידן שהי' מוכרח למעשה זו כדי לאפשר לה להשיג דיווארס, אמתלה מהני, אבל לדברי הטור"ז שמוסיק לבלכה דשויה חנפשה חתיכה דאיסורה על ידי מעשה אינו מועיל חזרה אף באמתלה בשום מקום חס כן לדבריו לכאורה גם בנידון דידן לגבי צויל לא מהני אמתלה. **והנה** לבלכה נראה דפסקינן כהש"ך דגם הצ"ח והדרישה כתבו לדינה כהמחבר דפסק בה"י שחייב סי' א' ה"כ י"ג דמהני אמתלה גם בעשה מעשה דז"ל שם : „טבח שעשה סימן צראש הכבש השחוט שיכא נראה שהוא טריפה וגם הי' לומר שהוא טריפה ואח"כ אמר שכשר

סימן לא

והשאלה היא אם מותרות להנשא אם הן ממזרות, כיון שלא נתגרשה אמן כדת, או אפשר שהבנות כשרות מטעמים שיבוארו להלן.

והנה יש לנו לד היתר אחד להתייר (הצכירה והלעירה):
א) דהיו קדושין צלי עדים כיון שידוע שהשייכים לעמפל הם מחללי שבתות צפרהסיא ועוצרי עזירה שפסולים לעדות וגם אינם מדקדקין כלל שהקידושין יכיו כדון, דעל פי רוב אין מיוחדים עדים לקדושין, ואם כן אפילו אם חירע שהיו שם עדים כשרים אין עדותם מועלת כיון שהיו שם גם קרובים ופסולים ואמרינן עדות שצטלה מקלחת צטלה כולה, ואפילו כשמיידים עדים מיוחדים חת הראציי וחת החזן של העמפל שצודאי פסולים הם, והוי כמקדש צלי עדים שאין קדושיו קידושין ולא היתה אשה איש כשנשאת לאחר.

אשה אחת מרת ר. נשאת בשנת 1921 בטמפל רפורמי, לפי דבריה עשו הגשוואין שמה מפני שאבי בעלה שבא מפולגיה, מחמת דחק הפרנסה נעשה שמש בטמפל ההוא. הגידה גם כן שבתחילת שנת 1931 עזבה את בעלה ובתחילת שנת 1934 נתגרשה ממנו בערכאות על יסוד שזינתה עם איש אחד, באותה שנת 1934 נשאת לאיש בנשוואין אזרחיים. בשנת 1932 בחדש אלול נולדה לה בת ובתעודת לידתה נרשם בעלה הראשון בתור האב,*) בשנת 1935 נולדה לה בת שניה, ובתעודת לידתה נרשמה על שם בעלה השני. הבת הבכירה וגם הצעירה עומדות להנשא

הערה

גם כן חל צעלה השני שעזב אותה אחר כמה שנים העיד שבת הראשונה אינה של.

בהגדה הראשונה אמרה שנתת צעלה השני שזינתה עמו קודם שנשאת לו הוא צאת האז של הבת הבכירה

המחזר וז"ל שם: „רשע פסול לעדות ואפילו עד כשר שיודע
 בחזירו שהוא רשע ואין הדיינים מכירים רשעו אסור לו
 להעיד עמו אע"פ שהוא עדות אמת, ע"כ, וכת' שם צפתחי
 תשובה ס"ק א' עיין בתשובות חוות יאיר צסוף הספר
 בהשמטות שכתב של"ע לדינה אם ראונו מצקש מלוי שיפיד
 לו נגד שמעון עדות אמת, רק שלוי יודע שפסול הוא מחמת
 נגיעה או מחמת קורבה, או מחמת עצירה, רק שהבי"ד
 לא ידעו אם רשאי להעיד, ובמחמת עצירה ל"ע יותר כי
 איך יעשה דאף אם יפרסם קלונו אין אדם משים עלמו רשע,
 לכן אם לא יגיד עובר" ע"כ, ועיי"ש שמפרש מה שאסור
 לעד כשר להעיד ביחד עם מי שיודע צו שהוא רשע מיירי
 להעשות עד ראיה עכשיו, או לחתום צעור משא"כ אם
 כבר ראה ומצקש ממנו להעיד שלריך להעיד, וכן הביא
 שם צפ"ת שהתומי"כ והנתיבות הסכימו לדברי החות יאיר
 ועיי"ש, הרי מוכה מזה להדיח דבצירה לכו כשיטת צעל
 ה"אצן יקרה" דכל זמן שלא נתקבל עליו עדות צבי"ד
 לפוסלו מחמת רשעו עדיין כשר הוא לעדות, דאל"כ איך
 יהיה עליו חיוב להעיד כיון דהוא עלמו יודע שרשע הוא
 ופסול להעיד, ומה צ"כ שאין צבי"ד יודעים ואין מאמינים
 אותו על רשעו, אבל הרי הוא יודע בעלמו שפסול הוא
 ואסור לו להעיד, ואיך כתב החו"י „דאם לא יגיד עובר",
 אלא ע"כ מוכה דכל זמן שלא נתקבל עדות צבי"ד לפוסלו
 הרי עדיין כשר הוא אפילו למי שיודע ידיעה ברורה שעשה
 מעשה עצירה, וז"ע.

אמנם נראה מצואר להדיח צגמ' שהצאנו למעלה דלא
 כהצעל „אצן יקרה" אלא נפסל תיכף עם עשיית
 העצירה, אפילו עדיין לא העידו עליו, והא דבעינן עדים
 לפסול, זהו רק לצורכי דאפילו רצו דס"ל דעד זומם מכאן
 ולהצא הוא נפסל זהו רק בהזמנה דהוי חידוש אבל צעיקר
 הדין ליכא פלוגתא, ולשניהם נפסלו צמעשה בעצירה גם
 קודם שהעידו עליהם צבי"ד.

ובן משמע עוד מגמ' מכות דף ו' ע"א בענין עדות
 שצטלה מקלחה צטלה כולה, ופריך צגמ' „א"כ גם
 נרצע יליל" ואמר ע"ז החוס' דהקושיא היא היכא דנרצע
 לרצונו דהוי רשע וכו', משמע שאף אם לא העידו עליו
 צבית דין הוי רשע ופסול לעדות.

אלא דמסוף דברי החוס' שם משמע דאינו נפסל אלא אם
 העידו עליו צבית דין, דהנה החוס' הקשו שם מהא
 דצמסכת סנהדרין וז"ל החוס' שם: „פלוגי רצעני לרצוני
 הוא ואחר מצערפין להרגו וי"ל דהני מילי כי ליכא סהדותא
 מעלמא דרצונו לרצונו וליכא סהדותא אלא מהוא עלמו
 ואחר ולכך פלגינן לדיבוריה, דלגבי דידיה לא מהימנין ליה
 דקרוצ הוא אלא עלמו, אבל הכא דאיכא עדים שנרצע
 לרצונו ומעדותן נקרה רשע ופסול לעדות ואין אנו לריבין
 לעדותו כלל" עכ"ל החוס' משמע מדברי החוס' דקושיא

ב) לגבי הבכירה יש עוד שני לדדי היתר, א) אולי
 צאמת נולדה מצעלה הראשון כיון שעדיין לא
 היתה נשואה לשני צנשואין אזרחיים אולי נתפייסו אז
 לחיזה זמן.

צ) אפי' אח"ל שאין הולד מצעלה הראשון, אולי זינתה
 עם נכרי דהולד כשר, כיון שנולדה קודם שנשאת
 לשני צנשואין אזרחיים, שלא היתה מיוחדת עוד להשני
 אפשר לספק דשמא זינתה עם נכרי דהולד כשר.

א.

והנה לענין היתר הראשון דהוי כמקדש צלא עדים, אם
 יחדו עדים כמנהגם שמחקים את סדר הקידושין
 ועושים כמו שמסדרים הקדושין צבתי כנסיות של החרדים
 — וכיון שכן מסתמא העדים היו הראציי והחזן, והם
 מוחזקים לעוברי דת והם פסולי עדות דאורייתא ואין כאן
 קדושין כמצואר צאכ"ע סימן מ"צ סעי' ה' דהמקדש
 צפסולי עדות דאורייתא אינם קדושין, ועיין צמחצר הלכות
 עדות סימן ל"ד סעיף כ"ג שכתב שהפסול מן התורה
 שהעיד, עדותו צטלה, נמלא שלא היתה אשת איש כלל
 כשנישאת להשני.

ואע"ג שלא העידו עליהם עדות על הראציי והחזן צבית
 דין שהם פסולים והמחזר כתב שם צסעיף כ"ה
 סי' ל"ד ה"ג וז"ל „דאין אדם נפסל בעצירה אלא ע"פ עדים
 שיפידו עליו" ע"כ, מ"מ כיון שידוע ומפורסם שהריפורמים
 כופרים ומחללי שבת צפרהסיה נפסלים לעדות אע"פ שלא
 העידו עליהם צצ"ד דהרי מוחזקים לרשעים, דודאי הא
 דלריכים עדים לפסול אדם אינם לעיכוצא דהיינו שהם
 גורמים וקוצעים הפסול בהאדם, אלא רק לצורכי לפנינו,
 דתיכף שהאדם עשה מעשה העצירה צאיסורא דאורייתא
 רשע הוא וכבר נפסל לעדות, אלא דצלא עדים לא ידוע לנו
 אבל צמליאות כבר פסול הוא, והרא"י על זה דהרי כשצאו
 עדים להעיד עליו שעשה עצירה פוסלים אותו למפרע
 דהיינו משעה שצבר העצירה, דהא עד זומם למפרע הוא
 נפסל כדאיתא להדיח צסנהדרין וצצ"ק. וכיון דנפסל
 צמעשה בעצירה אף צלי עדים א"כ צנידון דידן דהם
 מוחזקים לרשעים נפסלים לעדות ואין כאן עדות כלל. והוי
 כמקדש צלי עדים.

א) וראיתי צאצן יקרה צתשובותיו לאכ"ע מהדורה
 תנינא סימן ו' שכתב דלפסול אדם צענין
 עדים לעיכוצא שכתב שם דרצא ס"ל דלפסול אדם מישראל
 לריכים עדות מסוג השני דהיינו שאפילו נודע לנו שצבר
 העצירה אם אין עדים על זה אינו נפסל, ודבריו תמוהים
 מאד.

אמנם לכאורה משמע דגם החוות יאיר ס"ל כשיטת האצן
 יקרה, דהנה צחושן משפט סי' ל"ד סעיף א' כתב

הגמ' שייכת רק היכא שיש שני עדים שגרצע לראונו חזל
 אם אין עליו שני עדים שגרצע לראונו חזל כלל.
וכונתם דאף שהעובר עזירה לא נפסל עד שיעידו עליו
 שני עדים צבית דין נמלא שעדיין לא נפסל
 בשעת ראיייה, מכל מקום כיון שאחר כך כשמעידין צבית
 דין על הרציעה, הרי נפסל הנרצע למפרע נמלא שגם
 פסול נלטרף בראיייה וזהו שהקשו בגמרא שהנרצע יצטל
 בעדות מדין נמלא אחד מהן קרוצ או פסול להס"ד שנפסלין
 משעת ראיייה.

האמנם דעדיין יקשה להס"ד השתא שגם עושי הדבר
 יכולין לצטל שאר העדות שנלטרפו עמם בראיייהם
 אם כן האריך נפסל הנרצע למפרע הא כיון שגם הוא ראה
 וחשבין ליה לעד יפסול שאר העדים הצאים לפוסלו ולעשות
 אותו לרשע ולא נוכל לפוסלו על פיהם דהא גם על זה
 שייך נרצע יליל ואיך אפשר לעדים להעיד עליו ולעשות
 אותו לרשע? איצטרא דזה אינו דרק לענין לחשבו לעד על
 הרצע אמרו בגמרא להס"ד שיוכל לפסול שאר העדים
 שהרי גם הוא ראה מעשה הרציעה והוא עד פסול משום
 רשע, חזל לענין לפסול לעצמו על זה גם להס"ד לא מחשיבו
 לעד כיון שהעדים מעידים על עצמו שהוא רשע לא יוכל
 להלטרף עמהם לפוסלם.

אמנם דברי התוספ' עדיין תמוהים, דעדיין האריך ויכלו
 שאר העדים לפוסלו להנרצע משום רשע אמאי
 לא נימא שהרצע יפסול עדותם שהרי הוא שפיר יכול
 להלטרף עמם בעדות זו להעיד שהנרצע הוא רשע וי"ל דזה.
ואפשר כיון שמקודם עלינו לאשווייה להרצע לרשע
 ולפוסלו שהרי העדים מעידים גם עליו שהוא
 רשע ועל זה נאמר שהנרצע יחי' לעד עליו והוא יפסול
 שאר העדים לצל לעשותו להרצע לרשע ודוק.

ומה שאמרינן צנסהדרין ע' דאם צא ואמר פלוני רצעני
 לראוני הוא ואחר מלטרפין להורגו מטעם דפלגין
 דיצורו ואמרינן דפלוני רצע חזל לא אותו חלל איש אחר,
 וקשה דהא מכל מקום האחר הנרצע יפסול דהא על כרחך
 חי' שם נרצע? די' לומר דאם נימא דעזירה בעלמא פוסל
 את האדם ולא צטיין דלריכין עדים להעיד עליו צבית
 דין אם כן י"ל דאנו אומרים שאחר נרצע חזל יוכל להיות
 שהאחר הוא עכו"ם או קטן שאין עליו כלל חורת עדות
 ולא שייך כאן יליל כלל, ואם נימא כדמשמע לכאורה
 מפשטות דברי התוספ' דצטיין דלריכין להעיד עליו צבית
 דין אם כן כיון דאין כאן עדים לפוסלו שאין אנו יודעין
 מי הוא הנרצע, ממיילא הוא כשר כיון שאין לנו עדים
 צבית דין לפוסלו. ודוק. חזל צבית דברי התוס' עוד
 לריכין ביאור.

ועיין בהגהות חידושי רע"א על חושן משפט סימן
 ל"ד סעיף א' שהציה דברי החוות יאיר וז"ל שם :

„מי שיודע. בעלמא שעבר עזירה צמזיד והוא פסול לעדות
 והצ"ד אין יודעין מפוסלו חסור לו להעיד חפי' עדות
 חמת, ע"כ, והקלות החשן סימן כ"ח ס"ק ח' הציה גם
 לדברי החוות יאיר הג"ל ומסיק דעזירה בעלמא פוסלתו
 אף צני עדים שיעידו עליו צצ"ד ח"ל צא"ד שם : עוד
 כתב אחי להקשות, מ"מ כיון דהעד בעלמא יודע שעבר
 צמזיד ופסול הוא, חסור לו להעיד חפי' עדות חמת,
 וכמוש"כ החוות יאיר בהשמעות ספרו דמי שהצ"ד אין
 יודעין מרשעתו חסור לו להעיד כיון דהוא יודע בעלמא
 דרשע הוא" עכ"ל, הרי שהגאון רע"א ז"ל והקלות החושן
 ואחיו ז"ל תפסו צעיקר דעת החוות יאיר דעלם העזירה
 פוסלתו אף אם לא העידו עדים עליו צבית דין.

ולפי דצרינו שציארנו דמעשה העזירה בעלמא פוסלת
 את העד אף אם אין לנו עדים על כך, נמלא
 דאם אחד העדים צא לאחר זמן לשאת חשב' גשואה אשר
 הוא היה בעלמא עד צנישואיה והוא יודע שעדותו דאז לא
 הועילה צנישואיה חלו משום שהוא היה רשע בשעת עדותו
 וגם היא יודעת שעדותו של זה פסולה היתה משום שהיה
 רשע, אינו עובר עזירה כלפי שמיא על גשואי אשת איש
 גם אם אין להאשכ גע מצעלה הראשון, דצחמת הקידושין
 הראשונים לא חלו משום דהא גם הצעל השני שהוא היה
 עד צקידושין הראשונים וגם האשה בעלמא יודעים
 שהקידושין לא תפסו משום עד פסול, ולא היו כאן שני
 עדים כשרים על הקידושין.

ולפיז צנידון דידן דהא בשעת בעדות הוו העדים
 רשעים ואף דלא העידו עליהם עדים צצ"ד מ"מ
 רשעים הוו ואין עדותן מועלת לחלות הקידושין.

אולם הגע מקושר אות ז' סוף ד"ב „אמר הכותב יכולת
 למיפסלינהו לכולהו גע" דכתב שם וז"ל : „ולפיז"
 אם חתם צו (צגט) אדם פסול לפי האמת ולא נודע פיסולו
 ונגמר הכריתות אין הצנים ממזרים מאיש אחר אף דקמא
 שמיא גליה שהוא פסול רשע לפני המקום, מיכו אם נודע
 פיסולו צצ"ד פסול למפרע אף דשעת חתימה לא נודע,
 דכל שלא נודע פסולו הרי הוא צכשרות וכן ר'אן התורה"
 ע"כ, ועיין עוד שם צסוף הדבור צענין שהרב אומר לעדים
 שיכרהרו צתשובה קודם העדות וז"ל שם, „אע"ג דאם נודע
 פסולו לא מתכשר עד שיעשה תשובה כראוי כדאיתא צחשן
 משפט סי' ל"ד, מ"מ אי כה"ג שלא נודע פסולו רק קמא
 שמיא גליה סגי נמי בהרהור תשובה" עיי"ש. והוצאו דצרינו
 חלו על סדר גיטין מהרב מיכל מקראקא, אות כ"ז.

ועיין שם עוד דצברי הגע מקושר אות ח' שכתב ללמד זכות
 על גיטין שנעשו מיימות פולס שלא ימנע שיזדמן פעם
 אחת שחתם פסול על הגט ואם כן היו ח"י כמה ממזרים
 צישראל ע"ז כתב וז"ל שם „דכל שלא נודע פסולו צצ"ד אף
 צצחמת היה רשע לפני המקום כל שאמת העיד כמו צגט

אלא אם צאו עדים והעידו עליו ואז אחר שנתכרר נפסל למפרע.

3) אמנם נראה דאף לשיטת האבן יקרה והגט מקושר דרשע לא נפסל רק על פי עדים מ"מ כשידוע ומפורסם צפי כל דרשע הוא ע"י שעשה מעשה רשע צפרהסיא דאז הוי רשע לכו"ע, והוי כמי שנתקבל עדות עליו צבי"ד ופסול לדברי הכל, כמו דאיתא להדיא בשעמ"ק צ"ק ק"י צ בשם הראב"ד וז"ל: „דדבר שידוע לצי"ד אין צריך בזה לעדות דלא תהא שמיעה גדולה מראי"ב ע"כ, וכן איתא ג"כ בח"ס אה"ע ס"ו סעיף ו' שכל עדות שהיא ע"י אגן סהדי אין צריך בזה לקבלת עדות, והוי כאילו נתקבל צבי"ד.

והראיה לי גדול אחד שכן כתב גם צאחיעזר חלק ג' סימן כ"ה וז"ל שם: „ואין לומר שמשום שלא הוגבה עדות על זה ואינם נפסלים בלי צירור עדות דדבר שהיא צפרהסיא והכל יודעים מזה אין צריך בזה קבלת עדות וכמוש"כ היש"ש פ"ג דין ז' דלענין גזילה קיימת שילאה מתחת ידם והכל יודעים שאינה שלהם צכ"ג אין צריך לקבלת עדות עכ"ל.

ולפי"ז גם בנידון דידן דידוע ומפורסם שהריפורם ראבי"ס הם מחללי שנת צפרהסיא ואוכלי טריפות וניזילות ואינם מאמינים בדברי רבותינו ז"ל הרי הם רשעים ופסולים לעדות מדאורייתא, וכיון דהוי אגן סהדי הרי הוא כקבלת עדות מטעם דלא תהא שמיעה גדולה מראי"ב, וא"כ אף לדברי האבן יקרה והגט מקושר פסולים הם ואין כאן עדות על מעשה הקידושין.

ב.

והנה אף שצ"ח „בנין ליון" הוצא צאחיעזר ח"ג הכ"ל חשובה כ"ה כתב להסתפק במחללי שנת צמנו אחרי שצ"ח פשטה הבהרת לרוב עד שרובם נעשה חילול שנת כהיתר, אם יש להם דין אומר מותר שהוי קרוב למזיד, שהרי מתפללים חפילת שנת ומקדשים קידוש היום ואחר כך מחללין שנת צמלאכות דאורייתא או דרבנן והם בתוקות ששצו לצין העכו"ם, והביא גם כן דברי המצ"ע חשובה סימן ל"ג שמאלד להכשירן לעדות, אבל בצדוקים כתב שם המצ"ע דליכא למימר הכי משום דהווי מיינים, ואם כן בנידון דידן הריפורמיים שמחללים שנתות ואינם מאמינים בחורה מן השמים ודברי רבותינו ז"ל ופורשים עלמם מדרכי ליבור הרי דין מיינים להם ופסולים לעדות מן החורה לדברי הכל.

ג.

אלא דעדיין יש לעיין בזה, דאף אם נימא שהעדים אשר ייחדו לקידושין הם פסולים, מ"מ לפי מה שהגיד

שצריך עדים אין המעשה בטל, דכך רזון החורה, ע"פ שנים עדים יקום דבר ומתקיים הדבר ההוא. אלא דאם נודע פסולו צבי"ד פסול למפרע, אף דשעת חתימה לא נודע, ע"כ עיי"ש, הרי דהוא סובר דכל שלא נודע פסולו צבי"ד אף דעבר עזירה, אינו רשע וכשר לעדות.

ובטעם הדבר נראה לומר כמו שכתוב בנתיבות חו"מ סימן ל"א צביאור שיטת החכמי צריסק שנסתפקו צעד אחד לומר לזה והשני מכחישו אם מלטרפין יחד לעדות אחרת כיון שכל אחד אינו מוכחש משנים. דהקשה בנתיבות שם, מה סברא הוא זה לומר דמלטרפין כיון שאינו מוכחש רק מאחד מ"מ הא אגן בית דין סהדי שעד אחד מהן שקר העיד ונפסל. ועוד הקשה שם שהיא דפלוני רבעני לרזוני דהוא ואחר מלטרפין לבורגו מטעם פלגינן דיבורא, והיינו דאמרינן שהיה לאונסו, ולרזוני שאמר הוא שקר דעל עלמו אינו צגור עד, והקשה שם א"כ קשה דמכל מקום עד השני נהי שאמר סתם פלוני רבע פלוני דאלו מיירי שהעד השני אמר בפירוש לאונסו קשה למה הולך רצ' יוסף לומר צטעם דאין מלטרפין משום דרשע הוא הא צלאו הכי עדות המכחישים זה את זה צצדיקות פסולים צדיני נפשות, ועל כרחק מיירי צאמר סתם אם כן קשה דהא עד השני הוא עד על הרוב והנרבע ומצואר צסימן ל"ד דאם שני עדים מעידין על אחד שעבר עזירה שאין צריך לומר שוגג או אונס ואם כן הך עד השני האריך מלטרפ עם הנרבע ממ"מ אם העיד צשקר על הנרבע רשע הוא שהעיד שקר לפני בית דין על הנרבע דעד אחד נמי נפסל כשהעיד שקר, ואי אמת אמר שגרבע אם כן מן הסתם תלינן שהי' צרזון והוא רשע האריך מלטרפ עמו?

ומתקן שם וז"ל דעל כרחק צריך לחלק דדוקא כששני עדים העידו שראוהו נרבע נעשה רשע ונפסל לעדות, אבל כשעד אחד מעיד על חברו יכול אפילו להלטרפ עמו לעדות אחרת ולא אמרינן דממ"מ נפסלו לצירוף עדות דעזירה שעשה על פי עד אחד תלינן צאונס מה שאין כן על פי שני עדים ע"כ, הרי דכיון דיכולין לתלות ולומר שעשה עזירה בשוגג או צאונס אינו נפסל אלא אם נתכרר פסולו צבית דין. ועיי"ש בנתיבות הכ"ל שנראה שהש"ך לא סובר כן.

ומכל הלין שאמרנו נראה דדין זה דאם אדם עבר עזירה ולא העידו עליו צבית דין אם נפסל לעדות כיון שהוא רשע שהרי עבר עזירה או דילמא כיון שלא העידו עליו צבית דין לא נפסל ועדיין כשר הוא לכל דבר דכל זמן שלא העידו עליו צבית דין לפוסלו ואיכא לתלות דשוגג או אונס עשה עדיין עד כשר הוא אף דצאמת עבר עזירה, דין זה הוא מחלוקת צין האחרונים יש מהם דסוצרים דעזירה צעלמה פוסלתו ויש מהם דסוצרים דאינו נפסל

הצטל הראשון היו שם צעת החופה גם עדים כשרים, וא"כ לכאורה אפשר לומר שיתקיימו הקידושין על ידי הכשרים, וכמוש"כ הריב"ש הוציאו דבריו זרמ"ח אה"ע סימן מ"ג סעיף ד' וז"ל: „ואפילו ייחד עדים יכולים אחרים שראו המעשה להעיד“ ע"כ, ואף דהוי שם קרובים ופסולים ואם כן יצטלו הכשרים מטעם עדות שצטלה מקלטה צטלה כולה, אמנם זה יהי רק לשיטת הסוברים דבראייה לצד יש דין עדות שצטלה מקלטה צטלה כולה עיין צחוק"מ סימן ל"ו סעיף ח', אבל לדעת הסוברים דוקא כשנלטרפו הפסולים עם הכשרים צראי וצהגדה אז אמרינן צטלה מקלטה צטלה כולה, וכאן כיון דלא היה הגדה ולא נלטרפו צהגדה, א"כ לשיטה זו לכאורה יהיו הקידושין כשרים אם היו שם צעת החופה עדים כשרים גם כן.

אמנם כבר העלה הריב"ש קידושין מ"ג ע"א לחלק בין עדות קידושין לעדויות אחרות וז"ל צה"ד שם: „דצקידושין חין העדות צאה לאמת הדבר צלצד אלא אפילו ידעינן דהכא קושטא דמילתא שקידשה, אינה מקודשת צלה עדות, ואין לקידושין קיום צלה עדות וגזירת הכתוב הוא, וכיון דכן שעת מעשה היא שעת עדותן, וכיון דאיכא לירוף פסולי עדות עמהם עדות כולם צטלה, דומייה דצעלמא כשיש לירוף פסולי עדות עמהם כשצאים להעיד צצ"ד שעות כולן צטלה, וכי אמרינן למיחזי אחיתו או לאסכודי אחיתו היכא דאתו למחזי צשעת מעשה כן הורה רצנו גר"ו הלכה למעשה אבל חין זה דעת המפרשים ז"ל וראוי להחמיר, עכ"ל, א"כ לפי דברי הריב"ש אפילו אלו סוברים דצריכים לירוף צהגדה גם כן, היינו לגבי עדות צעלמא אבל עדות דקידושין גם הם יסצרו שגם לירוף צראי צלצד פסולת הקידושין, ולפי שיטתו חין כאן קידושין אף דלא הגידו יחד.

ומלבד זה יש עוד לדון צדצר דהא כתב המהרי"ו צשו"ת סי' ז' דהיכא שייחד עדים וגמלאו שהיו פסולים חין האחרים הכשרים שראו יכולים להיות עדי קידושין כלל, וז"ל שם: „ששאלת על דצר הקידושין שייחדו שני עדים והעדים היו פסולים וכו', נראה כיון דייחדו עדים אלו והם פסולים פשיטא דהקידושין לא הוי קידושין אע"פ שהקידושין נעשו צפני המון העם ואיכא למימר דיתקיימו בעדות צשאר כדאיתא צאשר"י יש נוהלין וצפ"ק דמכות, שאני החם שלא ייחדו עדים פסולים, אבל הכא כיון דייחדו עדים פסולים, כוונתם שהעדים שייחדו יהיו העדים ולא אחרים וכו', ומכ"ש לפי רש"ם פרק י"ג שכתב שאם כווננו להעיד דפסולי כל העדות וכו'“ עכ"ל, וצספר כנה"ג אה"ע סימן מ"ג מציא גם צשם שו"ת הרש"ך כדברי מהרי"ו ואיין עוד כמה שר"ת קדמונים.

ואף דלכאורה המהרי"ו פליג על הריב"ש שהצאנו לעיל שכתב דאפילו אם ייחד עדים יכולים אחרים להעיד על

הקידושין, יש לומר דזה חינו, דהריב"ש מיירי צצירור הקידושין דהיינו שאחרים יכולים לצרר שנעשה קידושין צפני אלה שייחדו, אבל עלם חלות הקידושין גם הריב"ש יסצור כהמרי"ו שחל רק על ידי העדים שייחדו ואם גמלאו אחר כך פסולים חין הקידושין חלים גם אם היו שם כשרים צמעמד החופה.

א"כ לדברי מהרי"ו צניידון דידן שייחדו את הראציי והחזן שלהם כעדים, הרי אלו העדים פסולים כמוש"כ לעיל ולהכי אף אם היו שם אחרים כשרים אינם יכולים להעיד ואין הקידושין חלים כלל.

אמנם מהריב"ל צשו"ת חלק ח' כלל י"ז ס"ק ק"א מפלפל צדברי המהרי"ו הנ"ל ומפקפק עליו משו"ת הר"ן שכתב לענין פיסול עדי מודעה דצמילתא דאיסורא לא שייך פיסול עדים ע"י הצעל דצר ואף שפוסלן הצע"ד לית לן צה ויכולים להעיד ששמעו המודעה וכו"ה שאין לצטל עדים שראו שקידשו אע"פ שהצע"ד הזמין להקדושין עדים אחרים, ומסיק שאין להתיר האשה הדיא לשוק, אמנם אפשר דגם הריב"ל שחולק עליו היינו רק שם להקל צהתרת האשה לשוק, אבל מ"מ מידי ספיקא לא נפקא ולריך לקדשה עוד פעם צעדים כשרים.

והנה כדי לצאר מחלוקת המהרי"ו והמהריב"ל נקדים קושית הראשונים צחוס' סנהדרין ע' וצמכות ו' וצרא"ש מכות שם והריב"ש קידושין מ"ג שהקשו צקידושין וגיטין כיון שנעשו צפני קרובים ופסולים נאמר עדות שצטלה מקלטה צטלה כולה ואין כאן עדות כלל על חלות קידושין וגיטין, ומתרצים החוס' והרא"ש דהדין דעדות שצטלה לא הוי אלא כשצאו אחר כך להעיד צצ"ד, אבל צראי צעלמא צלה הגדה לא אמרינן עדות שצטלה, אבל הריב"ש ושאר ראשונים תירלו דאם יש צאותו מעמד דהיינו צהחופה קרובים ופסולים צריכים לייחד עדי קידושין כשרים דאל"כ צאופן דכיוונו הפסולים יהי כל העדות צעל, ואין כאן עדים לקידושין אבל אם ייחדו עדי קידושין אפילו יכוונו הפסולים ג"כ אינם יכולים לצטל העדות, וצאמת דברי הריב"ש צריכים להצין דמה מועיל לנו הייחוד של עדי קידושין כיון דאנו חוששים שגם הקרובים הנמלאים שם כווננו להעיד וא"כ נלטרפו אלו עם העדים שייחדו דהא הוא סובר שגם צראייה צלצד וצלי הגדה אמרינן האי דינא דעדות שצטלה וא"כ מדוע לא יצטעלו העדות מהאי טעמא ומאי ג"מ אם ייחדו עדי קידושין, ול"ע.

ונראה לצאר דברי הריב"ש צתרי אנפי: (א) דיש לומר כיון שכל עדות שצטלה, הוא דוקא אם נלטרפו יחד, א"כ כיון שמייחד עדים הרי הייחוד מצטל הלירוף ולא שייך לומר עדות שצטלה מקלטה צטלה כולה. (ב) או דיש לומר כדברי האצני מילואים צסי' מ"ג ס"ק ו' שכתב דצקידושין צריכים האיש והאשה כוונה לקידושין וגם

כונת שיבא הקידושין צעדים וכל שמייחדים עדים ומכוונים שדווקא הם יהיו עדים על הקידושין, אין האחרים בכלל עדות ואין קרובים ושאר הפסולים יכולים לפוסלם מדין עדות שצטלה מקלטה צטלה כולה, דרך אותם שמתכוונו להם המקדש והמתקדשת המה מכוונים העדים לקידושין צראייתם ובעדותם אצל האחרים אין להם שום שייכות כלל להקידושין.

ולפי"ז נראה שצ"ל פליגי המהרי"ז והריב"ל, דהמהרי"ז סובר כסדרת האצני מילואים דהיכא שייחדו עדים ונתכוונו המקדש והמתקדשת שהם יהיו עדי הקידושין א"כ האחרים לא הוי עדים כלל ואין להם שייכות לקידושין, ומש"ה אם נתגלה אחר כך שהעדים שייחדו היו קרובים או פסולים אין הקידושין חלים אף על פי שהיו שם עדים כשרים דהא לא נתכוונו המקדש והמתקדשת אלא לעדים אלו שייחדו, והמהריב"ל ס"ל דהא שמייחד עדים הוא מועיל שלא יהיה לירוף עם העדים האחרים, אצל מ"מ גם האחרים הנמנאים שם הוי עדים אלא שאינם מנעריים עם העדים המיוחדים ולכן לא שייך עדות שצטלה, אצל אם נמנאו העדים שייחדו פסילים, אין הקידושין מתצטלים כלל דהא יש כאן עוד כיתת עדים כשרים שראו את הקידושין ויכולים הקידושין לחול ע"י עדים אלו אם לא היו צייניהם גם פסולים, ולאילו השיעוה הסוברים דצראיה צלצד לא אמרינן עדות שצטלה אלא אם ננטרפו העדים בהגדה גם כן, יכולים הקידושין לחול גם אם צין יתר העדות היו פסולים או קרובים דהא לא ננטרפו צראיה צלצד, וא"כ צנידון דידן אם הי' ייחוד עדים, לדברי המהרי"ז לא הוב קידושין כלל דהא עדי הייחוד היו פסולים והיתר אינם עדים כלל, ואפילו להמהריב"ל דמחמיר לחוש לקידושין משום העדים האחרים שהיו שם, אצל צנידון דידן יש כאן נמי ספק קידושין מנ"ל פלוגתא דרבותא אם צראיה צלצד מנעריים, כמו שכתב צשלחן ערוך חוה"מ סי' ל"ז סעיף א'.

אמנם צ"ח"ע צחש' סי' ק' הוצא צפ"ח אה"ע סי' מ"צ ס"ק י"א בעלה יסוד חדש וכתב צנידון דיד' שייחדו שמש להיות מעדי הקידושין ונמנא שביה קרוב, והיו שם גם עדים אחרים כשרים צאותו מעמד החופה, ופסק שם להלכה דאפילו אם העדים שייחדו היו פסולים, מ"מ חלים הקידושין בעדות הכשרים שהיו שם, כיון שדעת החתן והכלה על הכשרים דהא הם רואים בקידושין והוב כמו שייחדו את הכשרים לצד ולא כל כמיייכו דפסולים לצטל רצון הצעלים ומעשהיהם, דודאי הצעלים מייאז צפסול ולא ראו שיהיה עליהם עדים זולתי הכשרים, ומסיק שם עוד דהא כיון שהכניסה לחופה והיו שם רבנים ומסדר קידושין ומצרכים וילאו מהחופה צחזקת נשואה ועדיין הוא כן צלי פקפוק וערעור, פשיעה דאין

סכדי וכולנו עדי מסירת הקידושין מיד החתן ליד הכלה וצאמירה הגונה עפ"י רב המסדר, דכל עדות שהוב ע"י אן סכדי אין לריך דין עדות ולא יופסל על ידי לירוף פסולים וכשרים מנעריים אלא כל אן סכדי לא לריך כלל ע"כ, והנה אפילו לדעת הח"ס שכתב דיש צכל מעמד חופה דין דאין סכדי והוב קידושין גם אם העדים שייחדו הוו פסולים או קרובים, זכו רק היכא שהיו הרבנים יראים וצקיאים צדינים ועיב קידושין, אצל צנידון דידן שהקידושין היו אלא הריפורמים שאינם מאמינים צחורת כ', הרי צוודאי אין כאן שום אן סכדי דהא יש שוצרו עמו, ועוד דהא כל הראשונים שהקשו דצקידושין וגיטין הנעשים צפומצי יהיה הדין דעדות שצטלה מוכח מדצריהם דלא כהח"ס וגם מדצרי המהרי"ז והמהריב"ל מוכח להדיא דלא סצירה לכו כוותיה.

ד.

והנה אחרי חקירה ודרישה נתברר לנו שהריפורמים צמדינה זו אין מייחדים עדים כלל תחת החופה, ואם כן אין לנו ללרף צנידון דידן שיטת המהרי"ז להיתרא, ואם כן אין לנו אלא שיטת הרמב"ם דצראי לצד אמרינן עדות שצטלה, ואפילו אם נאמר כהני שיטת דלענין עדים שצטלה צעינן רחיה והגדה, מ"מ צקידושין יש לנו עוד שיטת הריב"ל דצקידושין צראי לצד אמרינן עדות שצטלה, ואע"פ שהכשרים שהיו שם לא כיוונו להעיד מ"מ הא לדעת הש"ך סימן ל"ו ס"ק ג' דהיכא שהכשרים וגם הפסולים לא כיוונו להעיד אמרינן עדות שצטלה והרי שם היו פסולים וקרובים ולא כיוונו להעיד גם כן, אמנם לדעת הנתיבות שם שחולק על הש"ך וצצריה ליה דאף אם כולם לא כיוונו להעיד לא אמרינן עדות שצטלה וא"כ צנידון דידן מן הסתם כולם לא כיוונו להעיד ולא אמרי' עדות שצטלה.

אבל מ"מ יש ללדד להיתרא דאולי לא היו שם עדים כשרים כלל, דיהודי כשר מן הסתם אינו נכנס לעמפל של הריפורמים, א"כ מן הסתם לא היו כשרים כלל צאותו מעמד החופה, ולהכי אפשר שאפילו אם היו שם כשרים לא ראו אם עלם הקידושין אלא עמדו מן הצד, ולפי"ז יש לנו ג' ספיקות, חדא דכוי פלוגתא דרבותא דלשיטת הרמב"ם והמתצר והריב"ל צראי צלצד הוי עדות שצטלה לפי שיטת הש"ך, ב), יש להסתפק דלא היו שם כשרים כלל, ג), יש להסתפק גם אם היו כשרים אפשר דלא ראו צכלל את עלם הקידושין, ומשום כך הרי דצנידון דידן עכ"פ הוב ספק ספיקא ומותר הולד לקבל דהא ספק ממזר מותר מן התורה כמצואר צחש' סי' ד' ס"ק כ"ד והוב דק איסור דרבנן ומותר צספק ספיקא, ואף דהספק הראשון הוב ספיקא דדינא ולשיטת התש"ך חלק ג' סי' שכ"ז

וכן לרד, הגרע"א מהדר"ת תשו' פ"ח דבספיקא דדינא אסור
 בממזר מן התורה, מ"מ יתר בספיקות הוי שפיר ספק
 במעשה והוב ספק ספיקא מעליא לבחיר הולד לזא צקבל,
 והא דלריכין ס"ס משם אחד אינו מוסכם לפי כל הפוסקים,
 ולפי שיפת הרמב"ם דספק מן התורה לקולא אפשר דס"ס
 אפילו לא משם אחד נמי מועיל, וא"כ בממזר דספק אחד
 מותר מן התורה מהני ס"ס לדברי הכל, ועוד דבאמת לא
 הוב ספק ספיקא משם אחד דהוב כהביא דספק על ספק
 דרם דהוב ס"ס כמבואר בש"ך יור"ד נ"ז, ובבאר ילחק
 אכ"ע תשו' ו' ענף ע' מבואר כל זה להדיא, ועוד דהא
 בספק השני כולל ומתיר יותר מהצירי, ולספק הראשון
 הוב ספיקא דדינא ואסור והספק השני הוא ספק במליאות
 ומתיר ספק, ואף דמדרבנן ספק אסור אבל כיון דמן התורה
 הספק השני מותר מסתבר דלא הוב עוד משם אחד, ועיין
 ח"ס אכ"ע תשו' ו' ד"ב ויותר נראה, ועיין באחיעזר
 חלק ג' תשובה י"ט שכתב שם צנידון דידיה לבחיר יבמה
 לשוק מעטם פלוגתא דרבוותא וגם לירק בספק חולי לא
 ראו הכשרים את מעשה הקידושין והקיל מלד בספק ספיקא
 שהזכירו, ואם הקיל ביבמה לבחירה לשוק, שספק אסור
 שם מה"ת, צודאי צנידון דידן דספק ממזר דמותר מה"ת
 יש לדון בזה לביתירא.

ה.

ומה שיש לעיין עוד הוא זה דאף אם נאמר דלא חלים
 הקידושין שהיו אלל הריפורמיים משום שלא היו
 עדים כלל בקידושין כפי שביארנו, מ"מ כיון שדרי אח"כ
 כמה שנים יחד כאיש ואשתו אפשר לומר לבאורה שהאשה
 הוב אשת איש מעטם דאין אדם עושה צעילתו צעילת
 זנות וצודאי צעל לשם קידושין, וכיון שדרי יחד כאיש ואשה
 הא אמרינן בן בן עדי ייחוד וכן בן עדי ביאה והיא ודאי
 מקודשת, כדאיתא להדיא במחבר אכ"ע סימן קמ"ט סעיף
 א' וז"ל שם: „המגרש את אשתו וחזר ובעלה צפני עדים
 או שגלוי לכל שצא עליה כגון שנשאה וכו', שחזקה היא
 שאין אדם עושה צעילתו צעילת זנות והרי צידו לעשותה
 צעילת מצוה לפיכך הרי זו מקודשת קדושי ודאי ולריכה
 ממנו גט שני" עכ"ל.

אבל נראה דבאמת צנידון דידן אין לחשוב לזה, חדא
 כיון דאותן הקידושין במעמד החופה בטעמפל
 הריפורמי לא הוו קידושין כלל הוב דינו כהא דאיתא
 צ"ש שם אות ו' שכתב שם צ"ס הרמב"ן דאפילו צא
 עליה נמי אין חוששין לקידושין כיון שאין עסק קידושין
 ציניבם דדוקא באשתו או בארוסה שהיב קידושין ציניבם
 חיישינן לקידושין אבל במשדכת דמיה לאשה בעלמא עכ"ל,
 ואפילו אם נאמר צנידון דידן דכיון שנשאו צנשוואין
 אזרחיים ודריים כאיש ואשה חיישינן לקידושין וצפרט

לפי מה שמבואר בבאר היטב סימן י"ז ס"ק קס"א
 צ"ס הרדב"ז דלא כהרמב"ן ועיין אכ"ע קמ"ט פ"ח
 אות ז' וחוששין לקידושין נראה דזה רק בכתם צני
 אדם, אבל איש ואשה זו שפרשו את עלמן מדרכי ליבור
 וגם מחללין שבת ועוצרין על איסור נדה, צודאי אין שייך
 בהם החזקה דאין אדם עושה צעילתו צעילת זנות, וכמו
 שהביא המל"מ צ"ס הרדב"ז הוצאו דבריו צ"ס ס"ק א'
 „דהיכא שביא נדה וצלאו הכי עושה עבירה צביאתו אצדו
 החזקה דאין אדם עושה וכו' ע"כ, ואין חוששין לקידושין.
 ואף לפי מה שמלמד שם המל"מ לחלוק על הרדב"ז ולהחמיר
 ולומר דגם באשה נדה יש לחשוב לקידושין מלד דכל מה
 שיכול למעבד בהיתר עושה, מכל מקום צנידון דידן אין
 מקום כלל להחמיר ולחוש לקידושין מלד האו כללל דאין
 אדם עושה צעילתו צעילת זנות, דהם גרועים יותר והוי
 כמו מומר דלא חוששין לקידושין, עיין סעיף ו', ועוד
 דצבדיא פסק המחבר שם סעיף ג' והיא מהשוצת הרא"ש
 הוצאו דבריו בעור סימן קמ"א וז"ל שם: „מי ששלח גט
 לאשתו ואח"כ ציעלו והלך ונתייחד עמה ואח"כ נחזר
 שכבר הגיע הגט לידה קודם ציעולו אינה לריכה ממנו
 גט שני דודאי לא צעל לשם קידושין כי היב סבור שהגט
 צעל ולא צעל אלא על דעת קידושין הראשונים, וא"כ
 צנידון דידן נמי שהוב היב סובר שאשתו היא מאותן
 הקידושין שקדשה בטעמפל הריפורמי, לא שייך האו דינא
 דאין אדם עושה צעילתו צעילת זנות דהא לא צעל אלא
 על דעת אותן הקידושין שקדשה בטעמפל הריפורמי וסבר
 היב שכל קידושין גמורים.

ואף דצנידון דידן הרי האם של שתי הצנות חלו. עוד
 בחיים והספק והדיין הוב באם עלמה דהיינו אם
 האם היא אשת איש או אם היא עדיין פנויה ומותרת
 לעלמא כיון דלא היו כאן קידושין זיש לפקפק עפ"ת
 שהוצא שם באחיעזר צ"ס השאג"א בתשובה המוצאה
 צבית אפרים סימן מ"צ אי מהני ספק ספיקא, וכיון דהאם
 אסורה אין לבחיר הצנות מלד איסור אשת איש דהאם,
 אבל מ"מ כיון דיש לנו ג' ספיקות אפשר דאין להחמיר,
 ועוד כיון דהא שמחמירין צספק ספיקא, אין זה אלא
 מלד חומרא דאשת איש, ואין זה אלא מדרבנן כמו צמים
 שאל"ם, אם כן אין זה אלא לגבי האם עלמה אבל לא
 לגבי הוולדות, ועיין צשו"ת ח"ס אכ"ע ת' ו' צ"ד דכתב
 שם וז"ל: דאפילו להפוסקים דהיבא דאיתחזק איסורה לא
 אמרינן ספק ספיקא היינו בעלמא וכו' וגם דווקא
 באיסורא דעלמא אבל צספק ממזר דהתורה עשאו כוודאי
 היתר יש לסמוך בשעת הדחק להיתירא, דאין לנו מאלאים
 צמנינו גיורת להשיאה לו, וסברה הוב דמשום מעלת
 יוחסין אין להחמיר כל כך היכי דהיבא למיחש לתקלה
 אחרת ולוקח נפשות חכם ע"כ עיי"ש, ועיין בתשו' רע"א

קכ"ה בסופו שמציא צשס צנ"י ומוהרי"ע שספק מנזר מותר אף צאתחזק, ולא כמש"כ השז שמעתתא שמעתא ח' פרק א', וכ"ש צנידון דידן דיש כאן חזקת ביתר דהאס ספק פנויה, דאפשר דלא נתקדשה כלל, ועוד דהא צנידון דידן צעלה הראשון הראה כתב מרז גדול אחד שנתן גט לשליח צבית דינו צעוד לפני שלש עשרה שנה בשנת 1943 ועל סמך זה התירו לו אז לישא אשה אחרת צחו"ק וצוודאי סידר לו אז הרז גט פטורין שמסר לשליח על ידי זכוי וכמצואר צרמ"א. אה"ע סימן ק"מ סעיף ה', אס כן האשה היא עכשיו צודאי אינה אשה איש ודהיין הוא עכשיו רק על הצנות וצוודאי מותרות הן מלד הספיקות להתיק צקבל, אלא דא"א לומר כן דברי אנו דנין על שעת הלידה של הצנות ואז הרי הספק הי לגבי האס ג"כ.

ו.

וב"ל להלכה ולמעשה להחיר שתי הצנות לצא צקבל, ולענין הצכירה יש גם שני בהיתרים האחרים שהזכרנו לעיל דשמה נתעצרה מצעלה הראשון או שמה נצעלה לנכרי שהולד כשר כיון שהצנת נולדה קודם שנשאת לשני צנשואין אזורתיים, ואף דכתב הצ"ש צסימן ד' ס"ק נ"צ דהיכא דלא טענה האס דמנכרי נתעצרה לא תליין צנכרי, אבל צספר "עין יחזק" העלה דגם היכא דלא טענה האס דמנכרי נתעצרה מספקין צנכרי כיון דגנאי הוא לה לטעון כך, משום כך אין הוכחה דאס לא טענה דלא נצעלה מנכרי, וכי עוד דצלא"ה אין סברה לדון צתורת הוכחה מולא טענה, דברי היא אינה נאמנת לפוסלה כמצואר צסימן ד' סעיף כ"ע.

ומלבד זה צנידון דידן לענין הצכירה יש להחיר מטעם ודאי ואין כאן שום חשש וספק כלל, דהא אחר כך צא הצעל הראשון והעיד שאפשר שהיא ממנו, כיון דאחר הפירוד צשנת 1931 נתפייסו לזמן קצר, ואח"כ כשקראו את האס לצד, חזרה מדצריה הראשונים צמה שהגידה צראשונה שהצכירה היא מצעלה השני ואמרה עכשיו שהיא צוודאי מצעלה הראשון, ונתנה אמתלה בגונה לדצריה, וגם צתעודת הלידה מהמדוינה רשום שצעלה הראשון היכ האצ, אס כן הרי עכשיו אין לנו שום חשש לומר שאין הצנת מצעלה הראשון.

והנה עוד יש להסתפק צעלס הקידושין של הריפורמיים, שמעבגס הוא שהחתן מחזיק בעצנת צידו ואומר הרי את מקודשת לי, וכללה קודם שמקבלת בעצנת אומרת הרי אתה מקודש לי והוא מוסר לה אח"כ את בעצנת, דלכאורה הוכ זה כנתן הוא ואמרה היא, דלכ"פ לא הוכ אלא ספק קידושין, אע"ג דפשיעה דהיכא שנתן הוא ואמר הוא והיא אמרה גם כן הרי אני מקודשת לך דהווי קידושין

גמורים, כיון שמלידו לא חסר כלום והרי נתן וכה ואמר הוא ומה שהיא אמרה גם כן אינו מערע, דהרי החסרון צנתן הוא ואמרה היא הוא רק משום דכיון שאמרה היא אין זה "כי יקה" אלא "כי תלקח" וצקידושין כי יקה צעיין, דהיינו נתינת המעות ואמירי "הרי את וכו'", והרי כאן דנתן הוא ואמר הוא הוכ כאן כי יקה ולא איכפת לן מה שאמרה גם היא, וכן מצואר להדיא צאצן העזר סימן כ"ז סעיף ח' דכתב שס המחצר וז"ל: נתן הוא ואמרה היא אס היכ מדצר עמה על עסק קידושין, הוכ ודאי קידושין ע"כ, הרי להדיא דהיכא דהוא אמר אף על פי שגס היא אמרה הרי אני מקודשת לך שפיר דמי ומקודשת, אבל אלא הריפורמיים שאני, שהרי היא אומרת שמקדשת אותו לה אס כן אע"פ שנתן הוא ואמר הוא, מ"מ כיון שאריכים דעתה צקידושין ודעתה דצעיין היינו לאן להתקדש לו, וכאן ראוה הוא שהוא יתקדש לה דברי אומרת "אתה מקודש לי", והיא ראוה שהיא תפעול קידושין עליו, וקידושין אלו אי אפשר שיהיו מן התורה, ממילא יש כאן חסרון צדעתה ואפשר שגס מלידו לא הוכ קידושין, שהרי אס נותן בעצנת אחר אמירתה הרי הוא נותן לפי דצריה וראוה, נמלא שטצעת זו שנתן לה הוא כדי שיחולו קדושיה עליו גם כן ומעשה הקידושין שלו אינם כלל קידושי תורה דהיינו שיחולו רק קידושייו. אלא דהוא מסכים ומרואה למה שהיא אמרה דהיינו "אתה מקודש לי" לחלות קידושיה, והרי אין קידושין כאלו מן התורה.

ואפשר לומר גם להיפך, דעיקר הקידושין גם אללס הם צמה שהוא מקדש לה ואומר לה הרי את מקודשת לי, ומה שהיא גם כן אומרת אתה מקודש לי אין זה אלא פעומי מילי צעלמא דאין זה אלא צדרך "לערמאני", ול"ע, אבל אין זה נוגע לענין דידן דנתצדר צצעמפל הווא היכ המנכב שרק הוא נתן ורק הוא אמר, והיא לא אמרה כלל.

ומצאתי צעהי"ת שאלה מעין זו צתשו' מהרש"ס ח"צ סי' ק"י וקי"א וזה תוכן השאלה שס :

"ע"ד השאלה מעיר אדעס צרוסיא צאשה עלוצה שנשאת לצעל צקידושין ע"י רצ שהוא מהמתחדשים (רעפארס) וגם העדים שלו, ולפי דצרי האשה וקרצובי היו שס רק מגולחים ומחללי צצנת צפרכסיה ואחר שגולדו להס ד' ילדים ילא הצעל לתרצות רעה ונעשה אינו יחודי, וצהייתו עושה עוד מעשים רעים נחתייב מהממלכה לשלחו לכיזיריעין, וצרשעתו אינו מניח אותה לצוא אליו, רק צאופן שחצבור על דתה עם ילדיה ויהיו כמסכו, ולאשר האשה נחלית וצידה תעודת הרופאים שאס תאריך ליש צלא צעל היא מסוכנת, ואס לא יתייז לה להנשא לאיש תהי' מוכרתת ליסע אליו ותעשה כרצונו להצביר על הדת עם ילדיה".

ועיי"ש דבשואל כתב ללמד להיתירא מטעם דצרי האשכ וקרוציה. שלא היו צעמא קידושין רק פסולי עדות מחמת עבירה, ואף אם אולי היו שם איזה כשרים אולי לא ראו את הנתיבה, ולדעת רא"ה וריעב"ח צנמלאו קנת פסולים בעל עדות כולם, ולשיטת הש"ך אם כולן לא נתכונו לעדות בעלה עדות כולם, וכתב על זה הגאון מהרש"ם דאם ספק שמא היה שם כשרים אי אפשר להקל באשת איש, מטעם דשמא רק הכשרים הוזמנו לעדים לראות הקידושין, אם כן נתכונו הם לעדים ולא שאר האנשים, וכי האי גוונא לא נחבעל עדותן על ידי הפסולים כוודע, ואי אפשר להקל בספק אשת איש משום דאם כן צמדינות אשר רוב המתחדשים הם המסדרים, אם כן יהיו כל השואות פנויות, עיי"ש, הרי דמאד עיקר הדין גם הוא מסכים דיש לדון כאן דין ספק ספיקא ורק לענין להחיר אשה לעלמא לא רכח להחיר כיון דאין להחיר אשה בספק ספיקא לזד, אצל לגבי הולד דגם ספק אחד מותר מן התורה צודאי נראה דצמקאם עיגון כזה מותר.

ועיי"ש עוד צהשי קי"ח שכתב דעיקר היתיר הוא מה שהי' הקידושין ע"י המסדר שהוא מן המתחדשים במגולה זקן, ורובם ככולם מינים ואפיקורסים והחזן הוא מן הרעפארס שול אשר הוא רשע כמוהו, הוא הי' עד הקידושין, כבר כתב צהשי מהר"ם שי"ק יור"ד סימן י"ט דגם שלא נחברר שם רשעות רק מה שעוצרים בכל יום צממא לאוין נידונים כרשעים, והביא שם עוד דאע"פ שצנידון ידידיה כבר מת החזן והעידו עליו שלא צפניו נמי נפסל, כיון שגם צלי גביית עדות נמי מוחזקים לרשעים, עיי"ש שהביא צשם כנה"ג להא"ע סימן מ"צ בגצ"י אות קע"ט צשם חשי ר"מ אלצילי דצמחזק לרשע אין לריך גביית עדות כלל ופוסלים אוחו מלד חזקתו, וגם כתב שם שאין כאן חזקת אשת איש כלל דיסוד היתיר מפני שהמסדר היה רשע ורוב מעשיו מקולקלין ועדיי כיוצא בו ואם כן הוחזקה מתחילה שלא כדת שהרי מדע לפני מי היו הקידושין, ולצבאף הביא גם כן שאין לחוש למה שדרו יחד כאיש ואשתו כמה שנים צפרסום לכל העולם דודאי אדעתא דקידושין הראשונים דרו יחד ולא לשם קידושין אחרים, עיי"ש.

ונראה מדבריו דהגם שצמפקק מאד להחיר אשה לעלמא צלא גע מכה בני לדי היתיר, אצל צעניינו כיון דהיתיר הוא רק לגבי הילדים, וצפרע צנידון דידן דעל כתובת האשה נמלא חתום אחיו של בעלה, צתורת עד כתובה, ומסתבר דאוחו אח היה גם עד הקדושין (ואף דלא מייחדין עדי קדושין כלל, אפשר דחתימתו צתור עד על הכתובה, הוה כייחודו לעד קדושין צאם אמר לו לחתום על הכתובה לפני הקדושין, דזבו דרכם ומנהגם דמסדרים כל ענייני הקדושין לפני סידור הקדושין) דנוהגים

להחתים אוחם העדים על הקידושין והכתובה. א"כ כיון דעד הקידושין היה אחיו ודאי דאין ממש ציקדושין אלו, וצאופן כזה נראה צודאי דצעמא הדחק ועיגון כזה הצמות מותרות לצא צקבל.

והגה אף שהתירו כאן את הצמות לצא צקבל ולא התחצצו כלל עם הקידושין הריפורמיים, לענין היתיר הצמות, מ"מ אין להשתמש צתור היתיר כללי, אף לענין היתיר הולדות, אך כל מעשה קידושין שלהם לריך הב"ד לחקור ולדווש צדרישה וחקירה מיוחדת. ובזה כגני מציא בהשגות והתשובות שנתצארו צשקל"ה ועריא שהיה לי עם רב גדול ומפורסם אחד צנידון בג"ל:

השגות הרב

(א) **הנה** כת"ה צנה עיקר יסוד היתרם צציעול הקידושין, משום שידוע שהשייכים לעמפל הם מחללי צצת ועוצרי עבירה שפסולים לעדות מה"ת והוה קידושין צלא עדים, ועוד דעפ"י רוב אין מייחדים עדים לקידושין, וא"כ אפילו אם אירע שהיו שם כשרים, לא הוה עדים, כיון שהיו שם קרובים ופסולים. דלמרין עדות שצעלה מקנתה בעלה כולה, ואפילו כשמייחדים עדים, הם מייחדים את הראציי והחזן של העמפל, שצודאי פסולים הם. **והגה** ראשית דצרי כת"ה לצרר אם יהי' האופן שהמה מייחדים עדים, ומסתמא ייחדו את הראציי והחזן והם מוחזקים לעוצרי דת והם פסולי עדות דאורייתא, ואין כאן קידושין כמצואר צאבן העזר (סי' מ"צ סעיף ה') עכ"ד.

(ב) **הנה** עדיין אנו לריכין למודעי צזה, לפי מש"כ הביט שמואל (שם ס"ק י"ט) צשם הש"ג (פ' ז"ב) דאפילו מי שפסול לעדות מדאורייתא, אינו פסול אלא לצר שהוה חשוד צו, לכן אם קידש לפני גלנים חוששין לקידושין, כי לענין קידושין אינם חשודים, אולם סוים הב"ש דלא משמע כן מדצרי כל הפוסקים עיי"ש, וגם הצאר היטב (ס"ק י"ד) הביא פלוגתא צזה וז"ל: המקדש צפני גזלן, יש אומרים שהיא ספק מקודשת, והרד"ך כתב דאין לסמוך עליו עיי"ש, והנהו יש אומרים שהביא הצאר היטב כנראה כוונתו על הש"ג וכמ"ש הפת"ש (שם ס"ק י"ט), ואף שכתב הב"ש דלא משמע כן מכל הפוסקים, ראיתי להגאון מפינסק ז"ל, צספרו שו"ת זקן אהרן (ח"א סי' פ"ח) שחשש לדצרי וזווח ככרוכי' על השואל שרכח לצעל הקידושין מטעם פסולי עדות, דיש לחשוש לדצרי הש"ג ועוד טעמים כדלהלן, אלא דהוא מיירי צסתם פסולין ולא צאלו שפרשו עלמם מדרכי הליצור וצנו להם צמה לעמק, וכופרים צעיקר וצתורה מן השמים ודינם כמנינים, ועוד דשם מיירי צענין להחיר את האשה עלמה,

שזה התרת השת חיש לשוק, ונראה דשאני בנידון דידן דהוא לענין היחר הצנות משום חשש ממחרת דקיל משם. (ג) והנה מה שכתבתי זקן אהרן שם צבסר הדברים, לחלק בין היכא שריוכים להגדתם, דאז צודאי חונס נאמנים גם להש"ג, כגון כשיש הכחשה צינו לציונה ואנו לריכים להגדת העדים, דאין סומכים על עדותן, לצין קידושין שאינם לריכין להגדת עדים, כגון ששניהם מודים אלא שריוכים שיהי עדים בשעת קידושין, דגזכ"כ שמקדש צלא עדים לא הוב קידושין ולענין זה שפיר הוב עדים להש"ג עיי"ש, הנה כבר קדמו צכל זה צתשו' נוצי"ק (א"ע סי' י"ז) והוצח צפת"ש שם.

(ד) עוד הביא צתי זקן אהרן שם, דעת הסמ"ע (ח"מ סי' ל"ד ס"ק י"ז) שאפילו צטוצר עצירה שיש צו מלקות אין נפסל לעדות עד שידע שצכך הוא נפסל, ונה"מ חמה עליו, דהרי הוא רשע והחורה אמרה אל השת רשע עד, והזקן אהרן מיישב דצרי בסמ"ע עפ"י דצרי הש"ג כנ"ל, א"כ לפי דצרי בסמ"ע, מחללי השצת צמודת אמעריקא שנצברים יחר צעדות שקר משוון חילול צתה, אין נפסלים לעדות כל זמן שלא הזכירו אותם שנפסלים לעדות צכך עכ"ד.

(ה) ועוד יש להביא לזה מדצרי הרי"ף הוצח צצ"י ח"מ שם, גצי הנהו קצוראי, דס"ל דגם צעצירה דאורייתא אס לא התרו צהן חונס מחוייבים מלקות והוי פסולים רק מדצבן, והסכים עמו הט"ז שם, וצטל צני שמואל ונכ"ג, וצרי המקדש צפסולי עדות דצבן חוששין לקידושין, ואף שהצ"י וצש"ע (שם סעיף כ"ד) פליג עליו (ועיין צתשו' מהרי"א אסאד ח"צ סי' ע"א), מ"מ לחומרה יש לחוש גם לזה, וגם יש לחוש למש"כ הרמ"א (שם צ"ע סי' מ"צ סעיף ה') דמקדש לפני פסולי עדות דאורייתא מטעם רשעתן, די"א שחוששין לקידושין דשמה ברהרו השוצה צלבן עיי"ש, וצתי זקן אהרן שם חשש גם לדצרי הנמו"י (פי' ז"צ) דכתב דדוקא רשע דחמס פסול לעדות אשה עיי"ש.

אולם גם צכל אלו החששות יש לחלק צין סתם פסולי עדות מחמת עצירה, לצין אותם שפרשו מדרכי ניצור וידועים לכופרים ומינים כנ"ל.

(ו) והנה מה דגם לפסק השו"ע צלא התרו צו פסול, מ"מ לריכים להעיד עליו צצ"ד, וכמ"ש צש"ע (סעיף כ"ה), ועוד יותר יש לומר דמכ"ע ליכא צצ"ד פסולי עדות דאורייתא, לפי מה שהעיר צקנות החושן (צח"מ שם), דהרי עכשיו ליכא מומחין וקצלת עדות צזמן הזה חונה אלא מחקנת חכז"ל, וא"כ מן החורה עדיין כשרים הם, ואף שכתב ליישב זאת צדרך אפשרית, מ"מ חש גם לזה צתי זקן אהרן שם.

(ז) אבל שפיר צקו דצרי כת"ה, דצדידכו ידוע ומפורסם מעשיהם ושיעמם של הריפורם ומנהיגיהם שהמה מחללי צתה צפרהסיא וחונס מאמינים דצצרי צצותינו, שייך צהו אן סכדי וא"ל לקצל עדות, וכמ"ש צשעמ"ק (צ"ק קי"צ) צשם הרצ"ד, דצדצר הידוע לציו"ד אין לריך צזה לקצלת עדות דלא תהא שמישה גדולה מרואיה, וכן כתב צח"ס (א"ע ח"א סי' ק"א) שכל עדות שהוא ע"י אן סכדי אין לריך צזה לקצלת עדות, וכ"כ צתי צ"ח (סי' ק"צ) דצמחלל צתה צפרהסיא כיון דאיכא פרסום א"ל לקצלת עדות עיי"ש, וכס"ג העיר צתי זקן אהרן שם על חשו' פני ארי' המוצח צפת"ש (א"ע סי' מ"צ) דלא ס"ל כן עיי"ש, והצ"ח ג"כ מדצרי החוס' יצמות (דפ"ח ד"ה אחא גצרה) וש"ך (ח"מ סי' מ"ז) צשם מהרי"ע ורמ"א א"ע עיי"ש, (אכן טעם זה לע צנידון דידן גם לגריעותא כדלהלן).

(ח) והיוצא לנו מזה, דכל מה ש"ל צביתר צזה הוא משום דיש לחלק צין הריפורמיים לצין שאר פסולי עדות דאורייתא, ומטעם שחס מינים ודינס כדדוקים, וכמ"ש כת"ה, ועיין גם צספרי (ח"ר סי' קל"ז אות ה') שהצאתי מדצרי הח"ס (ליקועים סי' פ"ט) וציתר ציחור צתי מהר"ס שיק (חאו"ח סי' ש"ה), אולם שם חצרה צלידי שהצאתי שם מדצריהם שיש לחוש לחתון צהם משום ספק ממחרת, דיש לחוש לקידושיהם, וגיעין אין להם וכמו צקראים עיי"ש, אולם צנידון דידן מה שנוגע צדרך כלל מחמת חשש תערובת פסולים צמשפחתם, אין כאלן, דעודע ייחוסם שרק מחמת סיבת פרנסה בלכו לסידור קידושין לשם, א"כ הי' אפשר לומר דהא שיש לחוש לקידושיהם הוא רק מחמת דשמה הי' גם כשרים אלא הקידושין, אבל זולת זה אין לחוש מטעם הנ"ל, ולפיכך אס הי' ידוע לנו שלא היו צעת הקידושין דשם רק מקהל עדתם, אפשר להקל דאף דעדיין יש לחוש לאגשים פרטים שבהם, שנודע שכלכו לשם רק מחמת שיוכלו לילך אחרי שרירות לצם צלי צושה וכי"צ, וצבה י"ל רק שדינס כמו שאר פסולי עדות שיש לחוש לחומרה מעעמים הנ"ל, אולם מחמת משום דגם צכה"ג הוב רק מחמת חומרה, יש להקל צהנספה להם משום דכל צאיה לא ישצון וכי"צ, ומכ"ש דאנו דנים רק על היתר ילדי כנ"ל.

(ט) אבל לפי חמירה צעלה הרשאין היו שמה צעת החופה גם מקהל עדת ארטאדאקסען, וי"ל שהוי שם עדים כשרים, ואף דצח"ס ייחדו עדים פסולים, שפיר הביא כת"ה מדצרי הפוסקים שהצ"ח צכנ"ג (צ"ע שם סי' מ"צ אות קס"ח) שהמכרי וויל (סי' ז') והרש"ך (ח"א סי' כ"ה) ס"ל דכיון שייחדו עדים פסולין אין קדושין קידושין, אבל המהרצ"ל ז"ל (צס"א כלל י"ז סי' ק"א) ס"ל דאין לסמוך ע"ז להקל להחיר אשה לשוק עיי"ש, אבל

באמת כתב כת"ב דתזכר לו שהריפורמים במדינה זו אין מייחדים עדים תחת החופה כלל, ולכאורה היה אפשר לדון אם אותם העדים שמייחדים לתחום תעודת הקידושין כפי נימוסי המדינה, אם לא נקרא ייחוד עדי קידושין וכמוש"כ כה"ג בספר בית מאיר (ח"ע שם) והוצא צפת"ש (שם סק"א) דמה שנוהגים לשאול לעדים תחת החופה אם הטענה שזה פרוטה כמצואר צרמ"א (שם סי' ל"א סעיף ב') הובח כמזמין אותם לעדי קידושין, וכחז שכן כוונת הש"ך עיי"ש, וא"כ י"ל דהה"ד מה שמזמין אותם לתחום השטר קידושין שלהם הכל, אולם צעני ראיתי שאף בצופת הארעאדאקסען שאותם החותמים על התעודה אין נחנים עיניהם על גוף הקידושין, אמנם אם נאמר דאותם שעומדים שם הובח עדים מטעם אומדנא גדולה וידיעה בלא ראייה וכדלהלן, אז י"ל דגם אלו הובח עדים, אבל ל"ע עוד אם יש לאלו דין ייחוד עדים להקל.

י) ועוד יש לומר דכל זה אם הבעל בעלמו ייחד העדים, אבל היבא שנתייחדו מעלמם או המסדר קידושין ייחד אותם בלא רשותו, י"ל דלא מיקרי ייחוד, וכמוש"כ בצנח"ג (שם אות קס"ט) בשם בני שמואל (צביאורו לחו"מ סי' ל"ו) ומהר"א הלוי ז"ל, ותמה שם על הרש"ך ז"ל שלא כתב כן עיי"ש, וכה"ג כתב הח"ס שם, עפ"י דהאבני מילואים (סי' מ"ב) ועוד פוסקים, וכו' באם באמת ייחדו עדים פסולים, אבל יש עוד ספיקא במילואים גם כן, דכיון שהיו שם גם מעדת הארעאדאקסען מכריהם וידידיהם, דלמא ייחדו מהם לחתימת תעודת הקידושין וכי"ז, ודילמא אינם מייחדים כלל לחתימת התעודה באותה שעה, כי אינו יודע מזה.

יא) ועוד כתב הח"ס שם, אחרי שצירר דאומדנא מצורת כעין אומדנא דחובל ונחבל (ע"י סמ"ע וש"ך חו"מ ל') מהני גם צעדי קידושין, דהא מדבר דבר ילפינן, ומכ"ש דליכא הכחשה, דמסדר לא צעין עדים כלל רק מגזכ"כ דבר דבר ממזון, א"כ דון מיני ומיני, והביא ראיות לזה, ומה דמלינו צפוסקים דל"מ, הוא, משום דלא הוי האומדנא כעין חובל ונחבל, וא"כ ק"ו צ"ב של ק"ו (צנידון יד"י) שהיו שם רבנים ומסדר קידושין וילאח בצחוקת נשואה, אכן סהדי וכולנו עדי מסירת הקידושין מיד החתן ליד הכלה, ובאמירה בגונה עפ"י רב ומסדר הצקי צדינים צעיב קידושין, פשוט יותר מביעה כזותחא דא"ש לקדש שנית, והביא מדברי הגאון צמקנה (סי' ל) שכל עדותינו צקידושין אינו אלא עפ"י אומדנא בעלמא שמכסין פני הכלה, ואין העד יכול להעיד שזאת היא הכלה אלא באומדנא שהשושבינין הושיבו צאפריין וכדומה, ועפ"י העלה דלא יופסל ג"כ ע"י לירוף פסולים וקרובים אפילו למאן דפוסל אף צקידושין, דכל עדות דהיא ע"י אכן סהדי פסולים וכשרים

מאורפים, אלא כל אכן סהדי לא לריך כלל, וכמוש"כ הרמב"ם (סוף הלכות גירושין) עיי"ש, וצפת"ש (שם) הביא כן גם מתשובת חו"י (סי' י"ט) עיי"ש.

י"ג) ומה שכתב כת"ב ע"ד הח"ס הג"ל צנידון דידן לא שייך זה, דהא לא זהו רק שם שהיו רבנים יראים בצקיות צדינים וצעיב קידושין, אבל כאן שהיו רפורמיים, אין כאן שוב אכן סהדי דהא יש שוברו עמו עכ"ד, לא בצנתי דהא הח"ס אזיל שם לומר דאף אין לריך קידושין שנית, ע"כ צודאי שרריך להיות שם מסדר צקיא צטוב קידושין ולעין זה שפיר יש לומר צנידון דידן שוברו עמו, דזה אין ספק באם השאלה הייתה אם יש לקדש שנית, צודאי הוי לריכין לקדש שנית כיון שמסדר הקידושין רשע, אבל אכן איירינן אם יש לחוש לקידושין לחומרא, א"כ כיון שהיו שם כשרים צשעת החופה וכל העומדים במזמתי חתן וכלה עדים צדבר (עיין שם צלשון הח"ס), אף אם לא ראו הקידושין בעלמא, מטעם אומדנא כעין חובל ונחבל, א"כ גם צכעין יידון דידן עדים הם על הקידושין הגרועים כמו שהם, וצב"ג ליכא משום נמלא קרוב או פסול לפי דברי הח"ס, — ומה שכתב כת"ב דמאלה הראשונים שהקשו מקידושין וגיטין הנעשים צפומצי, ש"מ דלא סבירו להו כסצרת הח"ס, הנה דבר זה לא נעלם גם מהח"ס בעלמו וכתב דבאמת באוסי' (מכות ט' ע"א) לא הקשו מקידושין וכן צרמב"ן (צ"ב דמיייתי הש"ך צ"ב סי' ל"ו) לא הקשו מקידושין צפומצי כמו בחופה עיי"ש, — ואף מלוחן שהקשו, עכ"פ לעין שיכ"י מהני עדות צידיעה צדורה בלא ראי' אין סתירה מדבריהם, ונפקא מינה למא שמצואר להלן.

י"ד) והנה כת"ב כתב עוד לומר, דאף שאין מייחדים עדי קידושין, מ"מ כיון שלשיתת הרמב"ם צרא"י לצד אמרינן שצטלה מקלחת צטלה כולה, וכמצואר צחו"מ (סי' ל"ו סעיף א') השיטות צזה, ואף שגם הכשרים לא נתכונו להעיד, מ"מ הא לדעת הש"ך (שם סק"ג) היבא דהכשרים וגם הפסולים לא נתכונו להעיד, אמרינן עדות שצטלה וכו', וגם יש שיטת הריעצ"א (פ' האיש מקדש) דצקידושין דאין העדות צה לאמת הדבר, אלא משום גזירה"כ, אף אם למיחזי אחו צטל כל העדות, א"כ יש ג' ספקות להיתרא, א' שיטת הרמב"ם להש"ך והריעצ"א, דבעל כל העדות, צ' דלמא לא היו כשרים כלל שם, ג' דלמא לא ראו הכשרים את מעשה הקידושין עכ"ד.

י"ה) הנה אף דמודינא דהוי ספק אם היו שם כשרים, אף לפי דברי הבעל שהיו שם מידידיהם מעדת הארעאדאקסען, אבל כנודע שתחת שם ארעאדאקסען צמדניננו יוכלו להיות גם פסולי עדות, שרק אם הוא חבר לצביה"כ ארעאדאקסען נקרא עליו שם ארעאדאקס,

אף שזענינו הפרעיים מתנהג ככל החפשיים, וציותר
 צאותן שהולכים לצית תפילתם של הריפורם, אף רק לזורך
 שמחתם, כי לא לחנם הלך הזרזיר אלל העורב וכו', חולם
 בשאר הספיקות שכתב כת"ה, עדיין יש לפלפל, דאף שהששו
 לדעת הרמב"ם והריעב"א לחומרא וכמ"ש בקלות החושן
 (שם), אבל עדיין אין צוה ספק השקול כדי להצטרף לס"ס
 לקולא, דהרי רוב הפוסקים לא ס"ל כשיטת הרמב"ם,
 וכמ"ש ב' בת' משכנות יעקב (בביאו הפת"ש שם סק"ו),
 וגם כתב דדברי הש"ך כשיטת הרמב"ם הם כנגד כל
 הפוסקים עיי"ש, וזנוגע לדברי הריעב"א, הרי הריעב"א
 צעמנו סיים, דאין זה דעת מפרשים ז"ל, וראוי להחמיר
 הרי כתב זאת רק להחמיר ולא להקל עיי"ז, ועוד מנינו
 פוסקים דס"ל דלא אמרי כלל בקידושין דנמלא קרוב או
 פסול בשעת קידושין צעל כל העדות, כמ"ש ב' צ"ג (סי'
 מ"ב ס"ק ח') שם הרא"ש, דנחצטלו בעדות היינו לענין
 דאין צי"ד יכול לפסוק על עדותן, אבל צעת הקידושין
 עדיין לא נחצטל עדותן, א"כ הקידושין היו קידושין
 כשרים, ועיי"ש בת' נוצי"ת (סי' ע"ו) דכתב עוד פעמים
 דל"ש בקידושין הא דנמלא קרוב או פסול עדותן צטלה,
 ובס' ערך ש"י הביא כן משו"ת צשמים ראש (סי' ל"ז)
 וחתום עלי' ישעי' מעראני עיי"ש, ונוסף ע"ז דברי הח"ס
 הנ"ל, דאף אם ייחד בפירוש עדים פסולין, מ"מ כיון שדעת
 הצעלים אינם חלה על הכשרים, לאו כל כמיניהו לצטל רצון
 הצעלים, וא"כ מכ"ש היכא דלא ייחדו כלל פסולים דשייך
 לומר כן, וכ"ש בהצטרף לזה שיטת הח"ס דצחופה צפומצי
 שייך אן סכדי, לא מיפסלי כלל משום צירוף קרוב או
 פסול כנ"ל, — וצוה לשיטתו אף אין לצרף לספק, דאף
 אם היו כשרים דנמלא לא ראו את מעשה הקידושין ול"ה
 משם אחד, משום דהוה כמו ספק על ספק דרם, דהרי
 כיון שהכשרים היו שמה הוה עדות מטעם ידיעה בלא
 ראייה צאומדנא גדולה כהאי.

ע"ו) ואף לשיטת הסוצרים דיש לצרף לס"ס אף ספק
 שאינו שקול, מ"מ הספק לצטל הקידושין
 צכה"ג אם היו שם עדים כשרים מטעם נמלא קרוב או
 פסול הוה מיעוטא דמיעוטא כנגד רוצה רוצה פוסקים
 המחמירים מטעמים שונים כנ"ל, וציותר אם נאמר לצרף
 להס"ס דהיתירא את המיעוטא שיש לצטל הקידושין אף
 דהוי שם כשרים, א"כ יש לצרף ג"כ לס"ס דאיסורא, את
 המיעוטא, שיש לומר גם צאם היו שם רק הפסולים,
 דהוה קידושין לחומרא, אם לא שנאמר דצכת שלהם ל"ה
 שום מבחששות שנאמרו צוה להחמיר כנ"ל.

ע"ז) ועוד יש ג"כ לדון מטעם דעכ"פ היו נשואי
 ערכאות, חלה דשפיר כתב כת"ה, דאין לזה
 צנידון דידן לומר דהוה קידושין מטעם דא"ה עושה צ"ז,
 משום דעל דעתא דקידושין הראשונים דלא הוי כלום

דר עמה, וכמ"ש כהאי גוונא צתשו' הרא"ש וכוזא
 צטור (א"ע סי' קמ"ח), וגם אני כתבתי מזה צמקום
 אחר, דצנוגע לפסול הצנים ע"י שלה נחגרשה צג"פ
 מנשואי ערכאות, י"ל עפי"מ שכתב הרדב"ז (ח"ג סי'
 תקמ"ח) הוצא צפת"ש (א"ע סי' י"ז ס"ק ד') לצדד, די"ל
 דאפילו לדעת המחמירים צחשש צעל לשם קידושין, דדוקא
 גבי א"ה דחמירא הוצרכו גט שני מספק שמה צעל לשם
 קידושין, אבל לגבי יצמה לשוק דאיסור לאו הוא, לא
 מחמירין כולי האי עיי"ש, א"כ י"ל דגם צחשש מנחר ל"ה
 רק איסור לאו ולא גרע מיצמה לשוק, כמצוחר בת' רעק"א
 (סוס"י קכ"ד וקכ"ה) ועוד פליגי הפוסקים אם יש להקל
 צחשש צעל לשם קידושין, דלא תשאר עגונה כגון שהלך
 צעלה למדינת הים ע"י צ"ש וצאכ"ע (רס"י קמ"ח וקמ"ט),
 והרי כתב בת' רעק"א (שם סי' קג) והביאו צפת"ש
 (שם צא"ע סי' י"ז סק"ג) דלפסולו מקבל אין לך עגון
 גדול מזה, מ"מ יש צוה לחזק המיעוטא לאיסורא גם בלא
 היו שם רק פסולי עדות, אמנם עכ"פ ספק א' איכא,
 דלעומת הס"ס לאיסורא, יש ס"ס להיתירא, כנ"ל, היינו
 כמו צאיסורא יש לצרף ספק שאינו שקול, כמו כן צהס"ס
 להיתירא יש לצרף ספק שאינו שקול כנ"ל.

תשובה על השגות הרב

[א] מה שהביא כת"ר צאות צ' דברי הצ"ש חכ"ע סי'
 מ"ב צשם הצ"ג (פי' זה צורר) דאפילו מי
 שפסול לעדות מדאורייתא אינו פסול חלה לדבר שהוא
 חשוד בו, ולכן אם קידש אשה לפני גזלנים חוששין לקידושין,
 כי לענין קידושין אינם תשודים וכו', וא"כ צנידון דידן
 גם צאופן שייחדו את החזן ואת הראציי שלהם לעדים
 אין הקידושין נפסלים דאינם נפסלים לעדות חלה לדבר
 שהם חשודים עליו כדברי הש"ג וכדברי הגאון מפינסק
 צספרו שו"ת זקן אהרן (ח"א סי' פ"א) שחשש שם לדבריו
 וצווח ככרוכ"י על השואל שצ"ה לצטל הקידושין מטעם
 פסולי עדות, משום דודאי יש לחשש לדברי הש"ג, ע"כ
 חוכן דברי כת"ר.

הנה לענ"ד אין זה עענה כל כך דהא גם כת"ר הביא
 צשם הצ"ש לענין עדי הקידושין שכתב להלכה
 דאפילו ספק מקודשת לא הוה וכתב שם שכן משמע מכל
 הפוסקים, וכן מראה גם מדברי הגרע"א צתשו' ל"ז דלא
 חיישינן כלל לדברי הש"ג ואפילו ספק מקודשת לא הוה
 לחומרא עיין שם צתשו' אודות עדי קידושין שהעידו עליהן
 שהיו מגלחין צתער וראו לצטל הקידושין, א"כ כיון דלכל
 הפוסקים משמע דלא כדברי הש"ג א"כ אין לחוש לדבריו,
 ואפשר דגם הגאון מפינסק לא חש לדבריו חלה לחומרא
 להצריכה גע שלא צמקום עיגון דאין להחיר אשה לשוק,

וכן כתב גם הנובי צאה"ע תש"ו ז"ל: „זכו הגלע"ד
כדעת הש"ג, אבל צאמת יפה כתב הצ"ש שאין נראה
כן מדברי שאר כל הפוסקים“.

וא"כ צנידון דידן דהיתר הוא רק להצנות ואין זה
התרת אשה לשוק אפשר דגם לפי דברי הגאון
מפינסק אין לחוש לדברי הש"ג, ועיין בסוף התשובה אות
י' שהצאתי תשובה המכרש"ם וכתבתי שם להדיא דיש
לחלק בין התרת אשה לשוק לבין צנידון דידן דהיתר הוא
רק להצנות ולפק ממחר מותר מן התורה.

[צ] באות ד' הביא כת"ר עוד מדב' הזקן אהרן שהביא
דעת הסמ"ע (ח"מ סי' ל"ד ס"ק י"ז)
שאפילו צעזר עבירה שיש בו מלקוח אין נפסל לעדות
עד שידע שצדק הוא נפסל, ונה"מ תמה עליו דהרי הוא
רשע, והזקן אהרן מיישב דבריו ע"פ דברי הש"ג הג"ל
א"כ לדברי הסמ"ע מחללי שבת אין נפסלים לעדות כל
זמן שלא הזכירו אותם שנפסלים לעדות ע"כ חובן דברי
כת"ר צ"ס הזקן אהרן.

הנה לפי ענ"ד גם זו אינה טענה כ"כ, דהרי לפי הזקן
אהרן דברי הסמ"ע מיוסדים לפי דבריו ע"פ שיטת
הש"ג, וכיון דכבר אמרו שאין לחוש לדעת הש"ג משום
אותן הנימוקים שהצאתי לעיל, ממילא גם אין לחוש לדברי
הסמ"ע המיוסדים ע"פ דברי הש"ג.

אבל צאמת קשה מאוד להבין מה שכתב כת"ר דהזקן
אהרן מיישב דברי הסמ"ע ע"פ דברי הש"ג, דהא
לפי דברי הסמ"ע היכה שיודע דצאמת עבירה נפסל,
הרי הוא פסול לעדות אף שהעבירה היתה צענון אחר
לגמרי, ולפי דעת הש"ג הא אינו פסול אלא לדבר שהוא
חשוד בו. (אין ספר זקן אהרן תחת ידי).

והנה הרמז"ם צהלכות עדות פי' י"צ כתב צענין עדים
הנפסלים צעבירה ז"ל שם: „וכן אם ראוהו עושה
מלאכה צצבת או ציום טוב. לריכין להודיעו שהיום שבת
שמה שוכה הוא, וכן המשחק בקוביא תמיד או מי שנעשה
מוכס או גבאי שמוסיף לעלמו לריכין העדים להודיעו
שהעושה דבר זה פסול לעדות, שרוב העם אינן יודעים
דברים אלו וכן כל שהוא רשע וצער צזון אע"פ שלא התרו
בו הרי זה פסול לעדות ואינו לוקה" ע"כ, ומדכתב
הרמז"ם שאינו נפסל אלא „צהודיעו שהעושה דבר זה
פסול לעדות, וגם עבר צזון", הרי דסובר הרמז"ם
דלא סגי בהא שעשה את העבירה צמזיד דהיינו
עבר צזון ואינו נפסל אלא צהודיעו שהעושה דבר
זה פסול לעדות, והיינו כשיעת הסמ"ע, ומדסויס
הרמז"ם „כללו של דבר שאינו נפסל אלא צידע שהוא
רשע ועבר צזון" משמע דקאי על כל עבירות צין שאסורין
מן התורה או עבירות שאסורין מדברי סופרים, צשניכס
אינו נפסל אלא אם ידע שהוא רשע.

והמחבר הלכי עדות סי' ל"ד סעיף כ"ח אחר שהביא
הדין דצעזר עבירה צצבת לריכין להודיעו
שהיום שבת שמה שוכה הוא, כתב ז"ל: „וכן המשחק
בקוביא וכו' לריכין העדים להודיעו שהעושה דבר זה
פסול לעדות שרוב העם אינם יודעים דברים אלו, וכן
כל כיוצא בזה", ומפשטות דבריו שכתב צעעס הדבר
שלריכין להודיעו משום שרוב העם אינם יודעים דבר זה,
משמע דעיקר ההודעה היא משום דאפשר שצער צשוגג.
וראיתי צתש"ו הגרע"א תש"ו י"ז שכתב על דברי המחבר
הג"ל דהא שכתב המחבר דלריכין להודיעו
שעושה דבר זה פסול לעדות לגבי משחק בקוביא ולא כתב
כעין זה על מחלל שבת אלא דגבי מחלל שבת כתב רק
שלריכין להודיעו כי שבת היום, הוא, משום דכל שמודיעים
אותו דזכו מלאכה ושצבת היום יודע ממילא שהוא פסול
לעדות, אבל צמשחק בקוביא ומוכסין דהרבה יש ממין
זה ורואין שאין בית דין מוחים אפשר דחושבים שדבר זה
אינו פוסלו לעדות. הרי דהגרע"א הבין דדברי המחבר
הם כדברי הסמ"ע.

אולם צנתיבות שם ס"ק ע"ז כתב ז"ל שם: „ולפע"ד
נראה דצזה ודאי פסול דהא נקרא רשע והתורה
אמרה אל תשח רשע עד, ולא חילקה רחמנא, ועוד דהא
חשוד על עדות שקר וצמדיי דאינו נפסל רק מדרכין שייך
חילוק זה דהם אמרו והם אמרו", הרי דכתב צהדיא שלא
כהסמ"ע וסובר דרק צמשחק בקוביא וצכל בני דאינן
פסולין רק מדרכין יש מקום לומר דלריכין להודיעו שצעבירה
זו נעשה פסול לעדות מטעם הם אמרו והם אמרו, אבל
צעזר עבירה דאורייתא נפסל לעדות אף אם אינו יודע
שצדק הוא נפסל, דמ"מ רשע הוא, ועיין צאחיטור תש"ו
כ"ה שתמה גם כן על הסמ"ע צהגרע"א וכתב שם ז"ל:
„ומה שהחזיק הגרע"א צסי' י"ז צצברא ז דהסמ"ע,
הוא צגונא דהוי לתומרא" ע"כ, משום כך צנידון דידן
אף אם נתמיר כדעת הסמ"ע, היינו רק שלא להחיר אשת
איש צלי ג"פ, אבל לא לחוש ולחסור הצנות לקבל.

ועוד דגם להסמ"ע נפסלים העדים צמקרה דין, דהרי
כתב התשב"ץ ח"ג סי' רכ"ז לענין עדים מחללי
שבתות ז"ל: „ואם כל כך הורגלו צזה עד שהותר להם
הדבר בחילו לא נכתב צתורה, הרי הם כאילו עברו על
כל התורה כולה, ואין שחיטתם כשרה, והמקדש צפניכס
אשה אינה מקודשת", ע"כ, א"כ צנידון דידן שהריפורמיס
הם כופרים צתורה מן השמים ומחללי שבתות, ופורשים
מדרכי ליבור זהותר להם כל התורה כולה, לכ"ש שדיכס
כעוצרים על כל התורה כולה ופסולים לעדות אף לדברי
הסמ"ע.

ולפי"ז נראה לי דאם ננקוט שהעדי קידושין היו הראצוי
והחזן שלהם, אין מקום להחמיר לגבי הצנות כלל,

דוודאי לענין התרת אשת איש לעלמה יש להשוה לדעת הש"ג והסמ"ע משום חומרה דאשת איש דחיישין אפילו צמיעות, וכדחזינן באשה שנפל בעלה למים שאין להם סוף, אבל במקרה דין דאין כאן התרת אשה לשוק אלא דכל בהיתר הוא לגבי הצנות וספק ממזר מותר מן התורה והאיסור הוא רק מדרבנן, וכיון דלרוב הפוסקים אין כאן עדות א"כ ודאי מותרות הצנות לצא צקהל.

ועיין במהרי"ח רפפורט ח"צ אה"ע סי' ד' הוצאו דבריו בספר "אור הפוסקים" שכתב דלישראל מותר הולד אפי' צרוצ אחד ורק לכהונה צעי צ' רוצא והביא שם גם הב"ש ס"ק ע"ז לענין שנחשב ספק ממזר דלישראל שרי גם צרוצ אחד, ועיין שם עוד דביאר במש"כ הרמב"ם והש"ע דלכל נדקה האם, הוה ספק, מיירי במחלה על מחלה, אבל ציג רוצ או ס"ם מותר גם צלי צדיקה האכ ולא עשו כלל מעלה, ועיי"ש שביא כן מהרמב"ם פט"ו מחלכות איסורי ביאה ה"י כ"א שנקט בלשונו רק דספק ממזר מותר מן התורה והכמים עשו מעלה ביוחסין, משמע דצרוצ או ס"ם לא עשו כלל מעלה, ועוד עיי"ש שביא דגם הנוצ"י סי' ז' התיר לישראל צרוצ אחד בלבד, ועיין במחבר אה"ע סי' ד' סעיף כ"ד דכתב שם גבי ספק ממזר דאסור מדרבנן ומותר מן התורה וז"ל שם: "כינוד ספק ממזר כגון שצא מספק עריות שאצוי צא על אשה שנתקדשה ספק קידושין" ע"כ, הרי דהא דאסור מדרבנן הוא רק בספק, אבל צרוצ מותר.

והא דהבית מאיר שם חולק וסובר דגם לישראל לא מותר אלא צ' רוצא היכא דלא נדקה האם, וכתב דכשאין צ' רוצא אפילו אם נשאת תלא, אפשר לומר דהיינו דוקא התם, דהוה רק סתם רוצ, דהתם הרוצ הוא רק בעצם המעשה, אבל בנידון דידן דהוה רוצ דעות, כיון דלחצ הפוסקים הוה הולד כשר והוי רוצא דליתא קמן וצרוצא כזה אפשר דאין להחמיר בענין ספק ממזר. **ועוד** דהא בנידון דידן אית להאם חזקת פנויה והוה רוצ וחזקה דמאני כמו תרי רוצא, ואף דחזקה פנויה איתרע ע"י מעשה הקידושין, אבל מן התורה הא גם חזקה שאיתרע, חזקה היא, ועיין ר"ן קידושין, גבי נתן הוא ואמרה היא, וכמבואר נמי בספר צאר ילחק תשו' ד' עקף צ'.

ומה שהשיג עוד כת"ר צאות י"ב על מה שכתבתי ע"ד הח"ס שדן דין אומדנא ואנן סהדי על קידושין, וכתבתי דבנידון דידן לא שייך לדון מדין אנן סהדי כיון דמסדר הקידושין הוה רשע וממזר ומשו"ה יש כאן שובר שמצטל את האנן סהדי, וע"ז כתב הכת"ר וז"ל: "לא הצנתי דהא הח"ס אזיל שם לומר שאין לריך קידושין שנית, ע"כ בודאי לריך להיות שם מסדר צקי צעיז קידושין, ובמקרה כזה שייך שפיר לומר שוברו עמו, וכו', אבל אנן איירינן אם יש לחוש לקידושין לחומרה, א"כ כיון

שהיו שם כשרים צשעת החופה, וכל העומדים צממוטי חתן וכלב עדים הם, אף אם לא ראו הקידושין עלאם, מטעם אומדנא, א"כ גם צכעין נידון דידן עדים הם על הקידושין הגרועים כמו שהם, וצכה"ג ליכא משום נמלא קרוצ או פסול לפי דברי הח"ס, ע"כ דברי כת"ר.

הנה לפע"ד ג"ז אינה טענה כ"כ, דהא מה שדן הח"ס דין אומדנא ואנן סהדי הוא משום דצרוצ שאנו יכולים לסמוך לכיון שהחתן והכלה נכנסו לחופה והיו שם צממוטי חתן וכלה ומסתמא קידש אותה וקידש אותה כדון, אבל כאן בנידון דידן שהמסדר הוה מן הרפורמיים, איזה חזקה יש כאן שהקידושין נעשו כדון? הלא על אלו אין חזקה כלל ויכול להיות שלא היו כאן קידושי תורה כלל, דהא גבי קידושין ישנם דינים מיוחדים אשר אי קיומן מצטל את הקידושין, כגון צאם הטענת לא היתה משלו וגם צענין שומא וכן שאלות צאמירת הרי את, ואפשר דכאן לא היו, דהא אינן צקיאין צעיז קידושין, וצודאי שלא שייך כאן לצא מדין אנן סהדי, דאנן סהדי שייך רק היכא שיש אומדנא ודאית, אבל לא היכא דיש עוד כמה ספיקות צדצר, דספק אנן סהדי אינו מועיל, ומשום כך אין חילוק אם הוא לקולא או לחומרה.

ומה שכתב עוד כת"ר צאות ע"ז דעדיין אין צא ספק השקול כדי להצטרף לס"ם לקולא, דברי רוצ הפוסקים לא סבירי להו כשיטת הרמב"ם דצרחיה לצד מטטרף הפסול לצטל העדות, זכ"כ המשכנות יעקב הביאו בפ"ת שם ס"ק ו', הנה ראיתי צת' אחיעזר ח"ג סימן י"ט ד"ה "וע"ד נערה" שהוא לירף שיטת הרמב"ם לס"ם אף לענין אשת איש, ועוד, כיון דספק ממזר אינו אסור אלא מדרבנן, אפשר דצדצבנן לא צעינן ס"ם השקול, ומכל הנין טעמא נראה לדעתי דהצנות מותרות לצא צקהל, ואין מקום להחמיר כלל.

מכתבם של הרבנות הראשית

וכשהצעתי התשובה לפני הגאון המפורסם הרב הראשי דארץ ישראל מוהר"ר ילחק אייזיק הלוי הערלוג שליט"א כתב שגם הוא וצית דינו מסכימים להיתר הילדים לקהל.

אני וצית דינו מתירין את שתי הצנות לצוא צקהל ישראל נאום ילחק אייזיק הערלוג הלוי הרב הראשי דא"י.

ובכאן אליע תשובה מהגאון המפורסם מרן מוהר"ר צבי פסח פרנק אצ"ד דעיר הקדושה ירושלים

צ"ע יוס ג' כ"ה אד"ר פתוה"ק ירושלם ח"ו. כבוד הרב הגאון המפורסם חו"צ צהד"ת מסיק שמעמחא אליצא דהלכתא בש"ת מוהר"ר ארי' ליב צ"ר מרדכי הלוי גרוסנא שליט"א, צד"ל דקה"ק לונדון י"ו.

אחרי דרך מצוא השלוי והצרכה כראוי,

זה מזמן שקבלתי גם מכתבו השני שהדבר חסוף להשיב
דבר השאלה שכתבך האריך צב אצל צבוא המכתב
הייתי חולה חוש מאד וזה איזה ימים שצרחתי שמים
ירדתי מהמטע ששכנתי זה כמה חדשים ועדיין הנני רפה
אונים מאד אך לצקשתי התאמלתי ועצרתי על תשובתי
שנכתבה בהשכל ודעת. כע"ז ראיתי צת' עין יחקה השני
להגאון מקאוונא שמדבר צרוח זה. ושם צבי ס"ד נקט
ג"כ דבראי בעלמא ולטרפו הפסולין לצטל כל העדות משום
דבא חזינן דהמחצר צח"מ סי' ל"ו סתם כשיטת הרי"ף
וגם ה"פ ס"ק ח' וס"ק י"ז הכריע בן לדינא גם יש
לצרף שיטת הריטב"א דבעדי קדושין ודאי מטרפי בשעת
ראי' והדין נותן דיש לנו להקל דלא "מיקרי קדושין ונשואין
כלל ומסוק שס", ע"כ ממילא אין אנו רשאין להחמיר בזה",
ומתיר שם ג"כ ע"י ס"ס. והנני מסכים להכרעת כח"ר
לדינא להתיר את שתי הצוות לצבא צקהל ד'. אגב הנני
מתפלל על מה שדוחה בשתי ידים את דברי הכפר אבן
יקרה והרי כדבריו מסוק התומים סי' פ"ז ס"ק כ"ז
דמסיק, דגז"כ הוא דכ"ז שלא העידו צ' עדים אינו
נעשה פסול אף שצחמת עבר עבירה שנפסלין עלי'. ואקלה,
מפני חולשתי ואקוה להשי"ת שישלח דברו וירפאני ואוכל
צע"כ להשיב השוכה צלי עכודים והשי"ת יעזרנו להשיב
כסלכה ויאיר עינינו צמאור חורתו כעת"ר ונפש מוקירו
ומכדו

צבי פסח פראנק

הנה אודות השאלה שבחור בן טובים,
ירא שמים ותלמיד חכם, רוצה לישא את
אחת מבנות הנ"ל, והיא ג"כ בעלת מדות
טובות ויראת שמים, הבחור אינו יודע
מאומה אודות ייחוס הנערה והשאלות
וספיקות שנתעוררו, ובא לשאול חוות
דעת עצת הרב אודות הנערה באם יראת
שמים היא ובעל' מדות טובות דהיינו אם
דעת הרב היא שמתאים לו הזיווג, אם
הרב מחוייב להודיעו שהיה כאן שאלה
בדבר יחוסה וכשרותה לבא בקהל
ישראל, או דהרב יכול להתעלם מדבר
השאלות והספיקות שנתעוררו בדבר
יחוסה ועליו רק לחוות דעתו על הנערה
אם בעלת מדות טובות ויראת שמים היא.

ולפום ריכעא נראה זכיון שטל פי דין הותרה לצב
צקהל כ', אין כאן חיוצ על הרב לגלות כלל
שכיחה שאלה על כשרותה, דהרי עכשיו לאחר שהוצר

מאד הדין דכשרה היא לצב צקהל ישראל כריכי ככל שאר
צנות ישראל הכשרות, ואפשר דלא רק שאינו מחוייב לגלות
על הספיקות שנתעוררו לגבה אלא דיכול גם ליעצן לו
צפועל שישאלנה אם נראה צעינו שגכון הדבר

ולכאורה יש ראוי לזה מהגמ' ציצמות מ"ה ע"א גצי
האי בן ישראלית שאציו ה' עכו"ם וצא
לפני ר' יהודה ואמר ליה זיל אינעמר, ופירש רש"י שילך
למקום שלא יכירוהו וישא צת ישראל, הרי דמותר לו לשדל
צת ישראל שתישאלנו, וודאי שאינו מחוייב לגלות אודות
יחוסו דמן התורה כשר הוא, וצנידון דידן פשוט הוא יותר
להיתירא, דבא התם הולד שיוולד להם יכ"י פגום לכבוה,
ואף אם כשר לכבוה (עיין ראשונים שם), אצל מ"מ הוא
עלמו פגום ציוחוסו, דבא אציו עכו"ם הוא, ואפילו הכי
נתן לו ר' יהודה ענה להטמיר כדי להנשא לצת ישראל,
כל שכן צנידון דידן שכבת כשרה היא מעכשיו ואין עליה
שום פקפוקים יותר, דמותר ליעצן על נישואין אהה ואין
שום חיוצ לגלות כל הספיקות והשאלות שנתעוררו לגבה
לפני כן.

וכעין שאלה זו מלאתי צספר שר"ת אמרי יושר ח' צ'
סימן קי"ד אות ח', שבורה שאסור לרצ ליעצו
ולסייעו לזה דבא כיועצן ענה רעה שצוצר משום לפני
עור לא תתן מכשול, וגם הוא הביא שם הגמרא יצמות
הנ"ל ודחה לומר שאין זו ראוי משם, ועיין שם באריכות.
אולם נראה דגם לפי דברי הגאון הנ"ל שאסור לסייעו
ולכעשת אותו היינו דווקא התם, צענין שהוא דן עליו
שכל היתר להתיר את הצת צקהל ה' היה משום ספק
ספיקא דדילמא מעכו"ם נתעצרה אמה, וצלא האי ס"ס
היה מנצרת, ומעליותה היא דחלין דאציה עכו"ם וזה
היה קפידא רבה, וגם היתה צת דומה דהיו מרננים על
אמה, ולפיכך פסק שם דדי לנו להתיר אותה לאיש שיודע
מכענין ורואה לישא אותה, אצל לא להטעותו, ואין לעשות
שום טלדקי צזה לסייעו שישאלנה איש שאינו יודע כלל
מזה, אצל צנידון דידן דהיתר הוא משום שהקידושין
הראשונים של אמה לא היו קידושין כלל והיא כשרה גמורה,
נראה דצודאי אין חיוצ על הרב לגלות לו דבר אודות זה,
אלא דיכול גם ליעצו ולסייעו שישאלנה ואין כאן משום
יועצן ענה רעה וודאי שאין כאן משום "לפני עור לא תתן
מכשול".

אולם, ראוי ויפה הוא אם ימלא הרב כדרך הכבוה
לכודיע לו או לרמזו על כך מצלי לפגוע צעלם
כשיוודך דאפשר שיוודע לו דבר זה לאחר זמן, ואז אפשר
שיגרום להפדת שלום צית, ועוד רצום הם הטעמים
כמחייבים לכודיעו על כך אף דאין זה חיוצ מן הדין.

והארכתי בס' פירושי איברא לענין עדים שדוקא לענין קדושי כסף צריך עדים בשעת מעשה, אבל בהכניסה לנשואין, מקודשת אפילו יודעים העדים רק בדרך כלל במשך חדש ימים שנבעלה, וכבר כתבתי שבגמ' כתובות משמע ודאי שא"צ יחוד עדים (וכבר חילקתי בין יחוד עדים לעדי יחוד), וממילא א"א לעדים שיעידו על ביאה של אותה שעה, שהרי אין דרך לבעול תמיד, וכבר אמרו חז"ל לענין יבום שעד ל' יום אין זה ודאי שבעל, ומדין יבום גופא יש ראייה שהרי הרבה סוברים שצריך עדים ביבום ומהני אם שהה עמה שלשים יום להיות בחזקת נבעלה לו וקנויה, ובס' הנ"ל הבאתי ראייה גם מלשון התורה, ואכמ"ל, כי לא באתי אלא לישב דברי נגד הפירכות אבל לא לנצח את מי שהוא כי קשה לעקור מלב הדיעה שכל שלא קידש בלשון הרגיל פילגש היא וילך כ"א בדרכו. (תשי"ז)

סימן עו

סידור קדושין ע"י "רבנים" ריפורמים

(מכתב לגאון מפורסם)

... לצערי מוכרח אנכי להיות בעל "מחאה" על הוראתו בנדון נשואי ערכאות וריפורמים שלדעתי הוא עלול לעשות שמות ביחוס ישראל לבד איסור ממזרות וא"א, כי כידוע שהנשים העוזבות או העוזבות מבעליהן משתמשות בכל טצדקי להשיג היתר, ואין לך דבר קל מזה לומר שהנשואין היו בערכאות או לפני ריפורמים. והחזקה של איש ואשתו שממיתין עליה בטלה, ולו הי' פסק בע"פ החרשתי, כי מה כחי, אבל מכיון שהדבר בא בספר "ומקלו יגיד לו" והתוכה שם עם מש"כ בס' "פירושי איברא" הנני מחוייב למחות "שלא יאמרו מדשתיק אודי לי" והנני מוכרח לחזור על דברי שם שמן התורה ומהגמרא משמע מפורש שאין צריך כוונת דת משה וישראל על קדושין, כ"פ נזכר בתורה "ויקח אשה" באומות העולם ובישראל קודם מתן תורה ומשמע שדרך אחד להם. ופשטות "ויקח" הוא שלקחה לביתו כמו "ארש אשה ולא לקחה" שהלקוחין אחר האירוסין והוא שמכניסה לאישות וחי עמה כאיש ואשתו וקיתה נכתבה גם בעריות ומובא בגמ' ומאי דדרשינן גז"ש קיתה קיתה לענין קדושין שהוא אירוסין, הוא להחמיר עליהם לחייב גם באירוסין כסף, אבל לא להצריך בתור תנאי באישות שדוקא ע"י סדור קדושין נעשית א"א, ולשון כדמ"ו לא נזכר כלל בגמ' בקדושין. והלשונות שנזכרו בגמ' שמהוים קדושין אין בהם לשון דמ"ו. ואדרבא חשיב שם לשונות של קודם מתן תורה, והתוס' שהזכירו כדמ"ו הוא רק לענין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואפילו באירוסין לבד שלא הכניסה לביתו אם מדבר עמה בלשון אישות ונותן לה ש"פ בעדים מבואר

בתוספות בגמ' קדושין, בשם ר' עזריאל שצריכה גט, אפילו אינה יודעת שצריך גט על דבור כזה.

ובגמ' מובא דין ערכאות בקדושין וגיטין ומשמע להדיא דרק עדים וכסף וקנין ושטר ולשמה מעכבין בזה ואין צריך כונה של דמ"ו, ומה שסמכו על דין פילגש כבר הביא כ"ג בעצמו מירושלמי שפילגש א"א, ואמנם י"מ שמשמע שאינה א"א ואין זו סתירה כי העיקר תלוי אם ידועה בשם אשה "ולו יעדה" היא א"א. ואם ידועה בשם שפחה בעיקר אינה א"א לענין מיתה. ואמנם לפי פירוש רמב"ן קדושין בדין שפחה חרופה, היא במלקות והוא בקרבן בפ' קדושין, ואולי בישראלית יותר חמירי, ובט' לב איברא הוספתי: שאפשר שאם קונה אותה לשפחה, אפילו מיחדה גם לתה"מ ומעכב מאחרים שאינה א"א כיון שעיקרה הוי משום שפחות, והוא אינו אלא אדונה, והמתירים פלגש הוי דווקא בכה"ג, אבל אשה בעלת זכיות שאינה שפחה או שפחה שייעדה לאישות הוי אשת איש, והרי גם קודם מתן תורה ובאוה"ע יש נשים ופילגשים, ואין תלוי זה במה שמקדשה מקודם או לא. ומלאכות שהאשה עושה לבעלה אינם עושים אותה לשפחה, כי החיובים שלהם משותפים, שגם הוא מתחייב בכתובה ובתנאי כתובה ובשכ"ו.

ואחרי הדברים והאמת האלה פשוט שאין להוסיף על דברי הריב"ש לבטל דיני אישות של תורה ודין הריב"ש הוא רק באנוסים שדעתם היה לברוח לשמור דת ישראל וידעו הכל מזה וקשורם עם האשה הי' ארעי וידעו בזה, ורק אם לא היו מקודם עדים ונתינת כסף, וכמה שהבאתי דברי הריב"ש בעצמו בסימן י"א שהיו הרבה מהם מסיתים ומדיחים ומוסרים וספק יהודים מפני התערובות עם א"י ואפילו היו גם כשרים אין ידוע על הזוג, והוה כעדים אחורי הגדר ואף שבעלמא בקדושין פסולים אם נתיחדו אח"כ צריכה גט כמו שהבאתי דברי הרא"ז וכפסק הגמ' כרב זהו משום דאמרינן שבכלל אמירת הקדושין נכללה הכונה שבאם תהא אח"כ ביאה תקדש בזה כמו שביאר במשכנות יעקב, כי בשעת ביאה אפילו הכשרים אין חושבים כלום, וגם אין עדים לזה, וזה נמסר לחכמים. ורק בכשדעתם לברוח להציל עצמם מן השמד העלה הריב"ש שאין זה בכלל, ואין שייך זה רק באנוסים, ואח"כ הוסיפו במומרים אם לא חזרו לדת ישראל (שאז חולקים על זה), אבל ח"ו לדון מזה לדין ערכאות, וריפורם, והמתחסדים כוללים גם קאנסערוואטיבים וכל מי שאינו טוב בעיניהם בכלל ריפארמים, ולבטל חזקת אישות שממיתין עליה כנזכר לעיל.

מה שנחלקו הפוסקים אם בביאת איסור או במי שחשוד על ביאת איסור אם שייך בו חזקה אין אדם עושה בב"ו, זהו במגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי שביאה כזו סתמא זנות, ורק מדין חזקת כשרות אתינן עלה, אבל בנשואי ערכאות שמכוין ודאי לאישות אין שייך זה וחילוק זה ישנו גם בריב"ש.

ואלה הגאונים שדנו להקל אמרו בפירוש לא למעשה, ויש שכתבו לדון בכל פרט לבד — והכונה היא שבאם לא דרו בין היהודים ולא נתחזקו באישות אין

כאן קדושין בעדות, אבל בדרו בין היהודים הרי נתחזקו כאיש ואשתו וגדולה חזקה וגם זהו בגדר הן הן עדי יחוד, ומשמע מפורש מגמ' שא"צ עדים בשעת מעשה ואכמ"ל.

ומה שכתבתי בענין הקומוניסטים זהו בראשית מלכות הרשעה, שלא הי' באישותם קישור והמושבעים הקומוניסטים היו בסכנת מות אם יתקדשו בדת יהודית, אבל בהמשך הזמן נשתנה הדבר והאריך בזה הרב מ. שרייבמן "בקול תורה" שבירושלים שהרבה באו בסתר אצל רבנים לסדר להם קדושי דמ"ו. ואם הריב"ש הורה בזה היתר כדי להציל פליטי השמד, הנה ההיתר פה הוא רק תקנת פרוצים ופרוצות שאין חוששין בקדושי יהדות אלא כשיש עכוב מצד הורים או אוהבים שלא לישא בלי היתר, וההיתר בא להקל על הפרוץ שנתן עיניו בא"א דורשים זה לכסות עינים, ואין להאריך בדבר הידוע.

קיצור מהנ"ל: אם יש עדים יהודים בעת הקדושין נעשית האשה אשת איש, כי כוונתם ידועה לאישות — שהיא גדורה באישות רק לבעל המארש, ואפילו אין שם כוונה ולא אמירה של כדת משה וישראל כדמוכה מגיטין ט, י, לענין גיטין וכן לענין קדושין. ואם לא היו שם עדים יהודים נתחזקו הקדושין אח"כ ע"י יחודם המפורסם לכל, וא"צ יחוד עדים אלא בבא עלי' ולא הכניסה לביתו. וכשביאה היתה במשודכתו ונתיחדו בפני עדים אף שלא ייחדם נעשית אשת איש אלא שבזה יש דעות אי הוי קדושין בפרוצים בביאות אסורות, אבל בהכניסה לביתו לשם אישות לא חילקו בגמרא בין כשר לפרוץ, וא"צ שיחשוב בעת מעשה כי גם הכשרים אינם חושבים אלא חז"ל הכניסו בזה במעשיהם כמכוונים ע"י הזמנם לשם אישות, אף שלא נתקיימו הקדושין בשעת ההזמנה.

והפלא ופלא ממש תסמר שערות הראש מה שהקיל בנתקדשה לפני הריפורמים, וכי יש צורך במסדר קדושין אם אמר יהודי לאשה הרי את שלי בפני עדים נעשית א"א. ואם לא היו עדים בשעת מעשה כשמתיהדים יחד הרבה שנים ומתפרסמים כאיש ואשתו יש כאן עדים. וחזקת עדות ברורה ומי הוא יודע מהו ריפורם ושלא היו עדים כשרים.

וזה היתר אשת איש לעלמא וכל בעלי הוראה מרעישים על זה.

והחיוב על המחבר לפרסם שלא יסמכו בזה על הוראתו, כי כל הוראה בזה עברה היא, ויציל מה שאפשר להציל.

(כבר כתבתי מחאה פרטית לבעל המאמר ההוא, וחשבתי שיתחשב עם דברי וכיון שעברו עידן ועידנים ולא ראיתי ולא שמעתי שום גילוי דעת מהנ"ל הנני מפרסם בזה דברי).

בצער מיוחד על מה שאולי יגרם מכתבי צער להדר"ג, אבל מלאכת שמים היא, מוקירו כערכו. (תשכ"ד)

חזון איש יו"ד סימן ב אות טז

וּנְרָאָה דְאִין דִּין מוֹרִידִין אֲלֵא צִזְמָן שֶׁשֶׁגַחְתּוּ ית' גְּלוּי כְּמוֹ צִזְמָן
שֶׁהָיוּ נֹסִים מְלוּיִן וּמִשְׁמַשׁ צַח קוֹל, וְלִדְיָקִי כְּדוֹר תַּחַת
הַשֶּׁגַחַח פִּרְעִית הַנִּרְאִית לְעֵינַי כֵּל, וְהַכּוֹפְרִין אֲזִי הוּא צְנִלְחוֹת
מִיּוֹחַדוֹת צִבְעִיית הַיֵּלֵךְ לַתְּאוּוֹת וְהַפְּקָרוֹת, וְאֲזִי הֵיכֵּךְ צִיֵּעוֹר
רִשְׁעִים גְּדָרוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁכֵּל יָדְעוּ כִי הִדְחָה כְּדוֹר מִצִּיּוֹא פּוֹרְעֵנוּיֹת
לְעוֹלָם וּמִצִּיּוֹא דְבַר וְחִרְצַ וְרַעַצ צִעוֹלָם, אֲזֵל צִזְמָן הַכְּעֵלֶס שֶׁנִּכְרַחַח
הָאֲמוּנָה מִן דִּלְתָּ הַעֵם אִין צִמְעָשָׁה הוֹרֵדֵךְ גְּדָר הַפְּרָלָה אֲלֵא
הוֹסַפְתָּ הַפְּרָלָה שִׁיבִי צִעִינִיכֶם כִּמְעָשָׁה הַשַּׁחַח וְאַלְמוֹת חִי' וְכִיּוֹן
שֶׁכֵּל עֲלָמְנוֹ לַחֲקֵן אִין כְּדִין נוֹהֵג צִשְׁעָה שֶׁאִין צוֹ תִּיקוֹן וְעֵלְנוֹ
לְהַחְזִירֵם צִעְזוֹתוֹת אֲהַבֵּךְ וְלַהֲעֵמִידֵם צִקֵּן אֲוֹרֵךְ צִמַּח שִׁדְיָנוֹ
מִגַּעַת.

רמב"ם רפ"ג מהל" ממרים

מי שאינו מודה בתורה שבעל פה אינו זקן ממרא האמור בתורה, אלא הרי זה בכלל האפיקורוסין ומיתנו בכל אדם. מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה מורידין אותו ולא מעלין והרי הוא כשאר כל האפיקורוסין והאומרים אין תורה מן השמים והמוסרין והמומרין, שכל אלו אינם בכלל ישראל ואין צריך לא לעדים ולא התראה ולא דיינים אלא כל ההורג אחד מהן עשה מצוה גדולה והסיר המכשול. במה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל התועים אחריו, אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם, הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואף על פי ששמע אח"כ שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו, לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה.

שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קלד סעיף ד

אם נשבע הבעל ליתן גט צריך שיתירו לו קודם שלא יהא דומה לאנוס; אך ערבות יתן, אם ירצה, שאין זה דומה לאנוס. הגה: והוא הדין אם קבל קנין לגרש (פסקי מהרא"י סימן קע"ג). אבל אם קבל עליו קנסות אם לא יגרש, לא מקרי אנוס, מאחר דתלה גיטו בדבר אחר, ויוכל ליתן הקנסות ולא לגרש (ב"י בשם תשובה וכן הוא במהרי"ק שם בפסקים). ויש מחמירין אפילו בכהאי גוונא (שם בתשובת הרשב"א), וטוב לחוש לכתחלה ולפטרו מן הקנס.

פתחי תשובה שם ס"ק ט

ויש מחמירין אפילו בכה"ג. כתב בס' תו"ג ז"ל והנה להמחמירין בקנסות וסוברין שאף בקנסות הוי גט מעושה א"א לעשות תקנה כשעושין פשר בין איש ואשה שיקנוס עצמו שיעשה הגירושין ואפילו לעשות באופן המבואר בח"מ סי' ר"ז גבי אסמכתא כדרך שעושין חכמי ספרד המבואר שם דהיינו שהבעל יתחייב עצמו נגד אשתו או נגד אחר באלף זהובי' אף אם לא יגרש והאשה או האחר יתחייבו נגדו שאם יגרש יפטרוהו מהחוב הנ"ל וכשפוטרין אותו מחובו כשיגרש ודאי דלא הוי גט מעושה כמבואר בתשו' הרשב"ץ שהביא הב"י שאם כפו אותו בדברים שהדין נותן לכופו כגון פריעת כתוב' דפריעת בע"ח מצוה ומכין אותו עד שת"נ ולהצילו מאותו עישוי נותן גט לא הוה גט מעושה כו' ע"ש לא דמי כלל דשאני הכא גבי פשר כיון ששני הקנינים מהאיש והאשה הי' במעמד אחד כשעוסקין באותו ענין ובדאי אם האשה לא תרצה לקבל ק"ס שתפטור אותו מחובו כשיגרשנה הבעל יחזור בו מהקנין שלו דכשעוסקין באותו ענין יכול לחזור מהק"ס כמבואר בח"מ סי' קצ"ה הרי תלוי הקנס בהגירושין כו' אמנם נראה דבאופן זה יכולין לעשות קנינים בהפשר על הגירושין שיקבל הבעל ק"ס שמוחל כל החיובים שיש להאיש על האשה תשמיש ומעשה ידי' אף אם לא יגרשנ' והוא ישאר על חיובים שלו מזונות ושאר חיובים וממילא יגרש כיון שמונעת ממנו כל דבר והוא מחוייב בכל החיובים ואינו גט מעושה רק כשתולה הקנס בגט משא"כ כאן שאין הקנס תלוי בגט כלל עכ"ל: וכתב עוד שם דלהך דיעה דס"ל דבקנס הוי גט מעושה נראה דאין יכולין לתבוע ממנו גם הקנס כיון שהבעל אומר אנא קאמינא לקיים הגירושין ומה אעשה שהב"ד אינם רוצים לקבל הגט ואומרים שהוא גט מעושה וכן אפילו נתחרט ואומר שאינו רוצה לגרש אין הב"ד יכולין לומר בל"ז זה או תן הקנס או גרש אשתך דהוי כגט מעוש' להך דיעה ואין לומר כיון דא"א לגרש שוב א"כ כשהתחייב עצמו מעיקרא בתנאי הגירושין דמי לתנאי שא"א לקיים בסופו דהתנאי בטל והמעשה קיים וה"נ א"א לקיים התנאי כלל דהא א"א לגרש שוב דזה אינו זה לא דמי לחיוב על תנאי שהחיוב חל מיד והתנאי מילתא אחריתי הוא משא"כ כאן דהחיוב לא בא רק לקנס כשלא יגרש. אמנם אם התחייב עצמו בקנס כשלא יגרש לזמן קבוע ונתחרט ולא רצה לגרש עד שעבר הזמן ממילא כשעבר הזמן נתחייב בהקנס אפי' אם יגרשנ' שוב דהא חיוב הקנס חל תיכף כשהגיע הזמן ולא גירש וא"כ הב"ד יכולין לתבועו כדין בהקנס והוי ככופין אותו לשלם חובו וכשמגרש להיפטר מחובו לא הוי גט מעושה כמ"ש הרשב"ץ הנ"ל עכ"ד: